

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**AB’NİN ORTAK GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKALARININ
DÖNÜŞÜMÜ: ETKİLER, ZORLUKLAR VE GELECEK
PERSPEKTİFLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERVET TOKSÖZ

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SİBEL ELİF ÖZDİLEK

ANKARA

2025

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**AB’NİN ORTAK GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKALARININ
DÖNÜŞÜMÜ: ETKİLER, ZORLUKLAR VE GELECEK
PERSPEKTİFLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERVET TOKSÖZ

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SİBEL ELİF ÖZDİLEK

ANKARA

2025

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

21.05.2025

Servet TOKSÖZ

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sürecinde bana desteğini esirgemeyen, araştırmamdaki her aşamada bana yardımcı olan ve her konuda samimiyetiyle desteğini hissettiren değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sibel Elif ÖZDİLEK'e, hayatım boyunca maddi ve manevi varlıkları ile her zaman yanımda olduklarını bildiğim ve hissettiğim kıymetli annem Emine TOKSÖZ, babam Ramazan TOKSÖZ ve eşim Leyla TOKSÖZ'e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

TOKSÖZ, Servet, AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikalarının Dönüşümü: Etkiler, Zorluklar ve Gelecek Perspektifleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin (AB) Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (OGSP) tarihsel süreç içindeki gelişimini, mevcut dönüşüm dinamiklerini ve gelecekteki yönelimlerini analiz etmektedir. Tezde, OGSP'nin Soğuk Savaş sonrası dönemden itibaren nasıl bir dönüşüm geçirdiği, küresel güvenlik ortamındaki değişimlerin, transatlantik ilişkilerin, teknolojik yeniliklerin ve iklim krizi gibi yeni tehditlerin AB savunma politikalarına nasıl etki ettiği kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada ayrıca Rusya-Ukrayna Savaşı ve ABD'nin Avrupa güvenliğindeki rolündeki değişimler gibi güncel gelişmelerin OGSP üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Tezin içeriği AB'nin güvenlik ve savunma alanındaki özerkliğini artırma yönündeki çabalarının hem kurumsal hem de siyasi açıdan çeşitli zorluklarla karşı karşıya olduğudur. Bu bağlamda, üye devletler arasındaki çıkar farklılıkları, kaynak eksikliği, karar alma süreçlerindeki yavaşlık ve NATO ile olan iş birliği/rekabet dengesi gibi faktörler ele alınmıştır. Diğer taraftan Avrupa Savunma Fonu (EDF), Daimî Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) ve Stratejik Pusula gibi girişimlerin, AB'nin güvenlik aktörü kimliğini güçlendirme potansiyeli olduğu ortaya konulmuştur. Tezin son bölümü ise AB'nin savunma alanındaki kapasite artırımının, sadece geleneksel askeri tehditlere karşı değil, aynı zamanda siber saldırılar, yeşil savunma, dezenformasyonla mücadele ve iklim değişikliği kaynaklı krizler gibi yeni nesil tehditlere karşı da hazırlıklı olmayı gerektirdiğini göstermektedir. OGSP'nin başarısı, birliğin dayanışmasına ve savunma sanayinin derinleştirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda tez, OGSP'nin geleceğinde, hem uluslararası sistemdeki güç dengelerinin hem de AB'nin iç dinamiklerinin belirleyicisi olacağına işaret etmektedir.

Anahtar Sözcükler: OGSP, Soğuk Savaş, AB, zorluklar, işbirliği

ABSTRACT

TOKSÖZ, Servet, Transformation of the EU's Common Security and Defense Policies: Impacts, Challenges and Future Perspectives, Master's Thesis, Ankara, 2025.

This study analyzes the historical development of the Common Security and Defense Policy (CSDP) of the European Union (EU), its current Transformation dynamics and future trends. The thesis comprehensively examines how the CSDP has transformed since the post-Cold War era, how changes in the global Security environment, transatlantic relations, technological innovations and new threats such as the climate crisis have affected EU defense policies. The study also evaluates the impacts of current developments such as the Russo-Ukrainian War and changes in the role of the US in European Security on the CSDP. The content of the thesis is that the EU's efforts to increase its autonomy in the field of Security and defense face various challenges, both institutionally and politically. In this context, factors such as differences in interests among member states, lack of resources, slow decision-making processes and the balance of cooperation/competition with NATO are discussed. On the other hand, it is demonstrated that initiatives such as the European Defense Fund (EDF), Permanent Structured Cooperation (PESCO) and Strategic Compass have the potential to strengthen the EU's Security actor identity. The final section of the thesis shows that the EU's capacity building in the field of defense requires being prepared not only against traditional military threats, but also against new generation threats such as cyber attacks, green defense, combating disinformation and crises caused by climate change. The success of the CSDP depends on the solidarity of the union and the deepening of the defense industry. In this context, the thesis points out that the future of the CSDP will be a determinant of both the balance of power in the international system and the internal Dynamics of the EU.

KeyWords: CSDP, Cold War, EU, challenges, cooperation

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

BİLDİRİM	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	3
KAVRAMLAR, YAKLAŞIMLAR VE EKOLLER.....	3
1.1. Güvenlik ve Güç Kavramlarının Tanımı	3
1.1.1. Güvenlik Kavramı.....	3
1.1.2. Güç Kavramı ve Unsurları	4
1.1.3. Ortak Güvenlik ve Önemi	6
1.1.4. Ortak Savunma ve Önemi	8
1.2.İdeolojik Güvenlik Yaklaşımları.....	8
1.2.1. İdealizm ve Güvenlik	8
1.2.2. Realizm ve Güvenlik.....	10
1.2.3. Liberalizm ve Güvenlik	12
1.2.4. Dünya Sistemleri Teorisi ve Güvenlik.....	14
1.3. Güvenlik Ekolleri	15
1.3.1. Koppenhag Ekolü	15
1.3.2. Aberystwyth Ekolü	17
1.3.3. Paris Ekolü	18
1.4. Ulusal ve Uluslararası Güvenlik	18

1.4.1. Ulusal Güvenlik	18
1.4.2. Uluslararası Güvenlik	20
2. BÖLÜM.....	23
SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ GÜVENLİK ANTLAŞMALARI	23
2.1. Soğuk Savaş Döneminde Güvenlik Arayışları	23
2.1.1. Dunkirk Antlaşması (1947).....	23
2.1.2. Brüksel Antlaşması (1948)/ Batı Avrupa Birliği (1954).....	23
2.1.3. Fouchet Planı (1961).....	25
2.1.4. Roma Deklarasyonu (1984).....	26
2.1.5. Avrupa Kömür ve Çelik topluluğu (Schuman Deklarasyonu)	27
2.1.6. Roma Antlaşması ve Avrupa Ekonomi Topluluğu.....	28
2.1.7. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM).....	29
2.1.8. Varşova Paktı ve Bütünleşme Yolunda Yaşanan Krizler	29
2.1.9. NATO'nun Kuruluşu (1949)	30
2.1.9.1. NATO'nun Gelişim ve Dönüşüm Süreci	31
2.1.9.2. NATO'nun 1990 Sonrası Stratejileri	35
3.BÖLÜM.....	36
SOĞUK SAVAŞ SONRASI GÜVENLİK ANTLAŞMALARI	36
3.1. Soğuk Savaş Sonrası OGSP'nin Oluşumu	36
3.1.1. Maastricht Antlaşması (1991)	37
3.1.2. Petersburg Deklarasyonu (1992)	39
3.1.3. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği.....	40
3.1.4. Amsterdam Antlaşması (1997).....	41
3.1.5. Saint-Malo Zirvesi (1998).....	42
3.1.6.Köln Zirvesi (1999)	43
3.1.7. Helsinki ve Feira Zirvesi (2000).....	44
3.2. Avrupa Birliği Kurumsal Yapısı ve İşlevleri.....	45
3.2.1. Avrupa Parlamentosu.....	46

3.2.2. Avrupa Komisyonu.....	46
3.2.3. Avrupa Konseyi.....	47
3.2.4. Avrupa Zirvesi.....	47
3.2.5. Avrupa Adalet Divanı	48
3.2.6. Avrupa Sayıştayı.....	48
3.2.7. Avrupa Merkez Bankası.....	48
3.3. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları.....	49
3.3.1. Berlin Plus Antlaşması (1999).....	51
3.3.2. Nice Antlaşması (2001)	52
3.3.3. Göteborg Antlaşması (2001)	53
3.3.4. Laeken Zirvesi (2001).....	54
3.3.5. Frontex (2004).....	54
3.3.6. Lizbon Zirvesi (2007)	55
3.4. AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası.....	57
3.5. Avrupa Birliği OGSP'nin Kurumsal Yapısı.....	58
3.5.1. Sivil ve Güvenlik Komitesi	58
3.5.2. Sivil Planlama ve Yürütme Merkezi.....	58
3.5.3. Avrupa Birliği Askeri Komitesi	59
3.5.4. Avrupa Birliği Askeri Personeli (EUMS)	59
3.5.5. Sivil Kriz Yönetimi Komitesi (CIVCOM).....	59
3.5.6. Siyasi-Askeri Grup (PMG).....	59
3.5.7. Kriz Yönetimi ve Planlama Müdürlüğü (CMPD)	59
3.5.8. Avrupa Savunma Ajansı (EDA)	60
3.5.9. Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji (ESDC).....	60
3.5.10. Avrupa Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü.....	60
3.5.11. Avrupa Birliği Uydu Merkezi	60
3.5.12. Avrupa Operasyonlar Merkezi	60
3.6. Kalıcı Yapısal İşbirliği (PESCO)	61

3.6.1. Kalıcı Yapısal İşbirliği'nin Kapsamı	61
3.6.2. Kalıcı Yapısal İşbirliği'nin Hukuki Dayanağı.....	61
3.7. Avrupa Birliği Küresel Güvenlik ve Savunma Stratejisi	62
3.8. Ortak Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı	64
3.9. Avrupa Savunma Eylem Planı	66
4. BÖLÜM.....	68
ETKİLER, ZORLUKLAR VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ	68
4.1. Avrupa Birliği'nin OGSP'nin Dönüşümü: Etkiler.....	68
4.1.1. Stratejik Özerklik Artışı ve Atılan Adımlar	68
4.1.1.1. Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO)	69
4.1.1.2. Avrupa Savunma Fonu (EDF).....	69
4.1.1.3. Stratejik Pusula (Strategic Compass)	69
4.1.1.4. Askeri Harekatlar ve Kriz Yönetimi	70
4.1.2. Savunma Bütçelerinin Dönüşümü	70
4.1.2.1. AB'nin Savunma Bütçesi Harcamalarındaki Artışın Boyutları ...	72
4.1.2.2. Avrupa Birliği'nin Savunma Projelerinin Geleceğe Etkisi	72
4.1.2.2.1. Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi	72
4.1.2.2.2. EURODRONE ve FCAS (Yeninesil Savaş Uçağı) Projesi.....	73
4.1.3. Kriz Müdahale Kapasitesinin Geliştirilmesi ve Atılan Adımlar	73
4.1.3.1. Stratejik Pusula (Strategic Compass).....	73
4.1.3.2. Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO)	74
4.1.3.3. Avrupa Savunma Fonu (EDF).....	75
4.1.4. Avrupa Birliği Savunma Sanayisini Güçlendirmenin Etkisi.....	76
4.1.4.1. Kolektif Savunma Kapasitesinin Artırılması	76
4.1.4.2. Savunma Harcamalarının Verimli Kullanımı ve Ölçek Ekonomisi	77
4.1.5. Avrupa Birliği Transatlantik İlişkiler ve Etkileri	78
4.1.5.1. Olumlu Etkiler	78

4.1.5.2. Olumsuz Etkiler	79
4.1.6. Avrupa Birliği'nin Dış Politikada Etkinliği ve Atılan Adımlar	81
4.1.6.1. Stratejik Pusula Belgesi (2022)	81
4.1.6.2. Küresel Geçit Projesi (Global Gateway).....	83
4.1.7. Avrupa Birliği'nin Yeni Tehditlere Karşı Adaptasyonu.....	84
4.1.7.1. Stratejik Pusula (Strategic Compass).....	84
4.1.7.2. Siber Güvenlik ve Hibrit Tehditlere Karşı Uyum Sağlama	86
4.1.7.3. Savunma Sanayisinde Gelişmeler.....	87
4.1.7.4. Enerji ve Tedarik Zinciri Güvenliği.....	88
4.2. Avrupa Birliği'nin OGSP'nın Dönüşümü: Zorluklar.....	89
4.2.1. AB Üyesi Devletler Arasındaki Farklılıklar ve Zorluklar.....	89
4.2.1.1. Farklı Güvenlik ve Savunma Algıları	90
4.2.1.2. NATO İle İlişkiler ve Savunma Politikalarındaki Eşitsizlikler	90
4.2.1.3. Karar Alma Sürecindeki Zorluklar	91
4.2.1.4. Ortak Savunma Sanayisi ve Teknolojik Farklılıklar.....	91
4.2.1.5. NATO ile Yaşanan Koordinasyon Zorlukları	92
4.2.1.5.1. Kurumsal ve Siyasi Engeller.....	92
4.2.1.5.2. Operasyonel Zorluklar	93
4.2.2. Savunma Bütçesi ve Kaynak Yetersizliği Sorunları.....	94
4.2.2.1. Savunma Bütçesi Sorunları	94
4.2.2.2. Kaynak Yetersizliği ve Operasyonel Sorunlar	95
4.2.3. Avrupa Birliği'nin Karar Alma Sürecindeki Zorlukları	95
4.2.4. Avrupa Birliği'nin Sanayi ve Teknolojik Zorlukları	96
4.2.4.1. Teknolojik Egemenlik ve Yetenek Açığı	96
4.2.4.2. Sanayi ve Enerji Politikalarındaki Zorluklar	97
4.2.4.3. Savunma Sanayisinde Yaşanan Zorluklar	97
4.2.4.4. Ar-Ge ve Dijital Konularda Yaşanan Zorluklar	97
4.2.5. Güvenlik ve Hibrit Tehditler	98

4.2.5.1. Siber Güvenlik Ajansı'nın (ENISA) Yetki Sınırlamaları ve Kurumsal Zafiyetler	98
4.2.5.2. Hibrit Tehditlerin Karmaşık Doğası	99
4.2.5.3. Kritik Altyapıların Korunmasında Yetersizlikler	99
4.2.6. Kamuoyu ve Siyasi İrade Eksikliğinin Zorlukları	100
4.2.6.1. Kamuoyu Desteği Eksikliği.....	100
4.2.6.2. Siyasi İrade Eksikliği	100
4.3. Avrupa Birliği'nin OGSP'nin Dönüşümü: Gelecek Perspektifleri.....	101
4.3.1. Stratejik Otonominin Güçlendirilmesi	101
4.3.1.1. Stratejik Otonomi.....	101
4.3.1.2. Stratejik Pusula ve OGSP'nin Yeniden Tanımlanması	101
4.3.1.3. PESCO ve Avrupa Savunma Fonu Entegrasyonu	101
4.3.1.4. NATO-AB İlişkileri.....	102
4.3.2. Avrupa Savunma Fonu'nun Genişletilmesi	102
4.3.2.1. OGSP'nin Dönüşümünde Avrupa Savunma Fonu'nun Rolü.....	102
4.3.2.2. Avrupa Savunma Fonu'nun Genişletilmesinin Hedefleri	103
4.3.2.3. Gelecekte Bütçe Artışının Genişletilmesi	103
4.3.3. NATO-AB İşbirliğinin Derinleşmesi.....	104
4.3.3.1. NATO ile Gelecek Perspektifleri: Tamamlayıcılık, Eşgüdüm, Transatlantik Denge.....	104
4.3.4. Hızlı Karar Alma Mekanizmalarını Geliştirme Çabaları	105
4.3.4.1. Oybirliği İlkesinin Esnetilmesi.....	105
4.3.4.2. PESCO ve Avrupa Barış Fonu Yatırımları	106
4.3.4.3. Yapay Zekâ Tabanlı Karar Destek Sistemleri	106
4.3.5. Dijital ve Siber Güvenlik Kapasitesinin Artırılması.....	106
4.3.5.1. Siber Güvenlik Stratejileri.....	107
4.3.5.2. Kurumsal Yapılanma ve Yasal Düzenlemeler	107
4.3.6. Avrupa Savuma Sanayisinin Güçlendirilmesi.....	108
4.3.6.1. Güçlendirilmiş Avrupa Savunma Fonu (EDF).....	108

4.3.6.2. Güçlendirilmiş Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO)	109
4.3.6.3. NATO ile Uyum	109
4.3.6.4. Savunma Sanayisini Güçlendirmenin Getirdiği Avantajlar	109
4.3.7. Yeşil Savunma Politikaları	110
4.3.7.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Güvenlik İlişkisi	110
4.3.7.2. Yeşil Savunma Politikalarının Operasyonel Uygulamaları	111
4.3.7.3. Enerji Verimliliği ve Yenilenebilir Enerjilerin Kullanımı	111
4.3.8. AB'nin Krizler Karşısında Proaktif Rol Üstlenmesi	111
4.3.8.1. AB'nin OGSP Dönüşümü	112
4.3.8.2. Küresel Krizlere Karşı Proaktif Strateji	112
4.3.8.3. Küresel Krizlere Karşı Stratejik İşbirliği	114
4.3.8.4. Proaktif Yaklaşımın Gelecek Perspektifi	114
SONUÇ	115
KAYNAKÇA	119
ÖZGEÇMİŞ	139

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomi Topluluğu
AGSK	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AI	: Yapay Zeka
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
AT	: Avrupa Topluluğu
AUKUS	: Avustralya-Birleşik Krallık-Amerikan Birleşik Devletleri
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CAST	: Gelişmiş Güvenlik Teorisi Merkezi
CIVCOM	: Sivil Kriz Yönetim Komitesi
CMPD	: Kriz Yönetimi ve Planlama Müdürlüğü
EDA	: Avrupa Savunma Ajansı
EDF	: Avrupa Savunma Fonu
EEAS	: Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi
ENISA	: Avrupa Birliği Siber Güvenlik Ajansı
ERDC	: Avrupa Birliği Hızlı İntikal Gücü
ESDC	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji
EUGS	: Avrupa Birliği Küresel Stratejisi
EUMS	: Avrupa Birliği Askeri Personel
EUOPCEN	: Avrupa Birliği Operasyon Merkezi
EURATOM	: Avrupa Birliği Atom Enerjisi
FCAS	: Yeninesil Savaş Uçağı Sistemi
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IEA	: Uluslar arası Enerji Ajansı
IHA	: İnsansız Hava Aracı
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
MGCS	: Ana Muharebe Tankı Projesi

MPCC	: Askeri Planlama ve Yürütme Yeteneği
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NIS	: Ağ ve Bilgi Sistemleri Güvenliği
OCHA	: İnsani Yardım Koordinasyon Merkezi
ODGP	: Ortak Dış Güvenlik Politikası
OGSP	: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
PESCO	: Kalıcı İşbirliği Antlaşması
PMG	: Siyasi Askeri Grup
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TEN-E	: Trans-Avrupa Enerji Ağı
WEU	: Batı Avrupa Birliği

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No:

Tablo 1. Güç Çeşitleri	6
Tablo 2. Liberal Kuramlar ve Güvenlik: Temel Koşullar	14

GİRİŞ

21. yüzyılın ikinci çeyreğine yaklaşırken, uluslararası ilişkiler alanı, yalnızca aktörlerin sayısal artışıyla değil, aynı zamanda güvenlik ve savunma kavramlarının anlamında yaşanan köklü dönüşümlerle yeniden şekillenmektedir. Avrupa Birliği (AB), bu dönüşümün merkezinde yer almakta; küresel güvenlik mimarisinde söz sahibi olabilmek ve Birlik içi siyasi bütünlüğü sağlamak amacıyla Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nı (OGSP) daha da kurumsallaştırma arayışındadır. AB'nin OGSP kapsamında üstlendiği dönüşüm, sadece güvenlik politikalarının teknik ya da askeri boyutlarıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda Birliğin gelecekteki uluslararası konumunu, krizlere müdahale kapasitesini ve ortak değerler etrafında bütünleşme gücünü de belirlemektedir. Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin OGSP bağlamında yaşadığı dönüşümü; tarihsel kökleri, kuramsal arka planı, mevcut uygulamaları ve geleceğe yönelik stratejik perspektifleriyle kapsamlı şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Tez, AB'nin güvenlik ve savunma alanında geçirdiği evrimsel süreci, Soğuk Savaş sonrası değişen güvenlik paradigmaları çerçevesinde değerlendirerek; Birliğin kurumsal gelişimi, dış politika araçları ve jeopolitik dinamiklerle nasıl bir etkileşim içinde olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, temel araştırma sorusu “Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ne yönde dönüşmüştür, bu dönüşümün etkileri nelerdir ve bu politika hangi zorluklarla karşı karşıyadır?” şeklinde formüle edilmiştir.

Avrupa Birliği, kurumsal temellerini ekonomik bütünleşme üzerine kurmuş olmasına rağmen, zamanla siyasi birlik ve güvenlik alanına yönelmiş, özellikle Maastricht Antlaşması (1992) ile birlikte dış politika ve güvenlik alanında ortak hareket etme niyetini açıkça beyan etmiştir. Takip eden süreçte Amsterdam (1997), Nice (2001) ve Lizbon Antlaşmaları (2007), OGSP'nin yasal dayanaklarını güçlendirerek, AB'ye kendi askeri yeteneklerini geliştirme ve dış politika alanında etkin bir aktör olma kapasitesi kazandırmıştır. Ancak bu gelişmelere rağmen, üye devletlerin ulusal çıkarlarını önceleyen politik tutumları, karar alma süreçlerinde yaşanan tıkanmalar ve transatlantik ilişkilerdeki asimetrik bağımlılıklar, OGSP'nin etkinliğini sınırlayan temel zorluklar olarak belirmiştir.

Tezde OGSP'nin dönüşüm süreci, hem teorik hem de uygulamalı boyutlarıyla ele alınmakta; güvenlik politikaları üzerindeki realizm, liberalizm ve idealizm gibi kuramsal yaklaşımlar doğrultusunda analiz edilmektedir. Bu bağlamda; güvenlik

algılarındaki değişim, AB'nin dış tehditlere karşı oluşturduğu stratejik öngörüler, kolektif savunma mekanizmalarının evrimi ve ortak hareket etme kapasitesine ilişkin tartişmalar incelenmektedir. Teorik zemin olarak Barry Buzan'ın güvenlik sektörleri teorisi, Joseph Nye'in güç tipolojileri (sert/yumuşak/akıllı güç), Kenneth Waltz'ın yapısalcı realizmi ve Immanuel Wallerstein'in dünya sistemleri teorisi tezde referans alınan temel yaklaşımlar arasındadır. Bu çerçevede çalışmanın amacı; OGSP'nin oluşum sürecini tarihsel bağlamda izlemek, AB'nin güvenlik kimliğini kurumsal dönüşüm ve dış tehdit algıları çerçevesinde değerlendirmek ve geleceğe yönelik politika önerileri sunmaktır. Tezin temel varsayımı, OGSP'nin kurumsallaşmasına rağmen AB'nin ortak savunma yeteneklerini etkinleştirmekte sınırlı kaldığı; bunun da çok düzeyli yönetim yapısı, ulusal çıkar çatışmaları ve stratejik vizyon eksikliği gibi faktörlerden kaynaklandığı yönündedir. Ayrıca çalışmada, Avrupa güvenliğine dair karar alma süreçlerinin yalnızca Brüksel merkezli bir yapıdan değil, NATO, BM ve bölgesel aktörlerle olan etkileşimlerin ışığında şekillendiği kabul edilmektedir.

Tezin önemi, yalnızca Avrupa bütünleşmesi literatürüne katkı sağlamakla sınırlı değildir. Aynı zamanda küresel düzeyde yeni güvenlik tehditlerinin –terörizm, siber saldırılar, enerji bağımlılığı, düzensiz göç ve iklim krizleri– yaygınlaştığı bir dönemde, AB'nin bu sorunlara karşı geliştirdiği stratejilerin anlaşılmasına katkı sunmaktadır. OGSP'nin etkinliği, AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak ne derece inisiyatif alabileceğini belirleyecektir. Bu bağlamda çalışma, hem akademik analiz hem de politika yapıcılar için yol gösterici bir kaynak olma potansiyeline sahiptir.

Tez dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde güvenlik ve güç kavramlarının kuramsal temelleri; ikinci bölümde Soğuk Savaş dönemi ve sonrası OGSP'nin tarihsel gelişimi; üçüncü bölümde OGSP'nin kurumsal yapısı, görevleri ve sınamaları; son bölümde ise geleceğe yönelik stratejik vizyon ve yeşil savunma gibi yeni eğilimler analiz edilmektedir.

Bu yönüyle çalışma, yalnızca bir güvenlik politikası incelemesi değil, aynı zamanda Avrupa'nın bütünleşme süreci, uluslararası ilişkilerde güç dengeleri ve küresel yönetim mekanizmaları üzerine bütüncül bir değerlendirme sunmaktadır.

1. BÖLÜM

KAVRAMLAR, YAKLAŞIMLAR VE EKOLLER

1.1. Güvenlik ve Güç Kavramlarının Tanımı

1.1.1. Güvenlik Kavramı

Gündelik hayatın, bireysel ve toplumsal her aşamasında karşılaşılan güvenlik kavramı, bireylerin çeşitli aşamalarda yaşadığı endişe bütünü olarak tanımlanmaktadır. Güvensizlik olasılıklarının ortadan kaldırılması manasına da gelen güvenlik, varlığını muhafaza etme amacı olan her davranışın karşılaştığı bir olgudur.(Dedeoğlu, 2008).

Abraham Maslow'un hazırladığı ihtiyaçlar hiyerarşisinde, en temel ikinci insan ihtiyacı olarak belirtilmiştir. Maslow bu çalışmada güvenlik kavramını tehlike ve korkulara yakın olmama hali olarak nitelendirmiştir.(Maslow, 2024).

Güvenlik, toplumda yasal düzenin kesintisiz işlemesi ve bireylerin herhangi bir endişe duymadan yaşamlarını sürdürebilmeleri durumudur.

Geniş bir perspektiften ele alındığında ise güvenlik kavramı; çevre, enerji ve siber güvenlik gibi birçok farklı bağlamı içinde barındırmaktadır. Bu çerçevede uluslararası terör, küresel salgınlar, çevre kirliliği, ekonomik adaletsizlik, uluslararası göç ve ilticalar, kaçakçılık gibi birçok sorun güvenlik başlığı altında yer almaktadır. (Sönmezoğlu ve Bayır, 2014:25-26). Toplumsal bir değer olarak güvenlik, genellikle tehlike, belirsizlik, düzensizlik ve korku gibi olumsuz durumların karşısı olarak değerlendirilir. Bu bağlamda güvenlik; korunma hissi, riskin ortadan kalkması, güvenilirlik, itimat, istikrar ve geleceğe dair öngörülebilirlik gibi kavramlarla birlikte anılmaktadır.

Güvenlik, toplumsal bir değer olarak çoğunlukla tehdit, belirsizlik, kaos ve korku gibi olumsuzlukların yokluğu şeklinde tanımlanır. Bu çerçevede güvenlik; korunma duygusu, risklerin bertaraf edilmesi, güven duyulabilirlik, istikrar ve geleceğe yönelik öngörülebilirlik gibi unsurlarla birlikte ele alınmaktadır. Herhangi bir değer veya ideoloji için yapılmış olduğu ileri sürülse bile güvenlik ve savunma girişimlerinin tümü ekonomik ve siyasal amaçlara ulaşma yöntemlerini anlatır.(Dedeoğlu, 2008). Her devlet, güvenliğini sağlamak amacıyla üç katmanlı bir yapı kurar. Bu yapının en içteki

katmanı, devletin iç güvenlik mekanizmasını oluşturur. Bu halka, rejimin, siyasal iktidarın ve sosyo-ekonomik yapının sürdürülebilirliğini hedef alır ve devletin kendi içinden gelebilecek tehditlere karşı aldığı önlemleri kapsar. Bu yönüyle en korunaklı ve sıkı denetlenen güvenlik alanıdır. İkinci katman ise devletin çevresel güvenliğine odaklanır. Bu halkada, komşu ülkeler ya da coğrafi olarak yakın bölgeler yer alır. Devletlerin çıkarlarını genişletme çabalarının genellikle bu çevrede yoğunlaşması, burayı ikinci derece güvenlik tehditlerinin merkezi haline getirir. Yakın çevre, olası bölgesel çatışmalar ve istikrarsızlıklar nedeniyle sürekli izlenmesi gereken bir alan olarak öne çıkar. Üçüncü ve en dıştaki halka ise daha esnek ve geniş kapsamlıdır. Küresel ölçekteki tehditleri kapsayan bu alan; uluslararası çatışmalar, dünya genelindeki ekonomik krizler, çevresel felaketler ve stratejik ticaret yollarının güvensizliği gibi geniş yelpazedeki riskleri içerir. Bu halkada yer alan tehditler doğrudan olmasa da, dolaylı yollarla ulusal güvenliği etkileyebilecek niteliktedir.

Soğuk Savaş döneminde güvenlik yapısı, devletçi merkezi bir düzenin hâkim bulunduğu çift kutuplu sisteme dayanıyordu. Bu dönemde ulusal savunmanın temel amacı, uluslararası tehditleri caydırmaktı. Ayrıca, uluslararası sistemdeki çatışma nedenleri açık ve net biçimde tanımlanmıştı. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber, güvenlik konusunda önemli dönüşüm yaşanmış; küreselleşmenin etkisiyle ulus aşan aktörler giderek daha belirgin hale gelmiştir. Güç kavramı değişime uğradıkça askeri güce ek olarak ekonomik-kültürel güçte önem kazanmıştır. “Ulus aşan, çıkar endeksli güvenlik anlayışı, çatışmanın” kapsamını da genişletmiştir.(Faber, 2004:33).

1.1.2. Güç Kavramı ve Unsurları

Güç, bir bireyin ya da grubun, toplumsal bir ilişkide diğerlerinin direncine rağmen kendi iradesini kabul ettirme yetisidir. Bu tanım uluslararası ilişkiler bağlamına uyarlandığında, gücü herhangi bir ülkenin başka bir ülkeye normalde razı olmayacağı bir davranışı benimsetme kapasitesi olarak ortaya çıkar. Yani, bir ülkenin başka bir ülkeye istemediği bir eylemi yaptırabilme becerisi, uluslararası güç kavramının temelini oluşturur. Uluslararası ilişkilerde bir devletin politikasının temel aracı “güç”tür. Bu güce sahip olmaksa, devletlerin önemli hedeflerinden bir tanesidir “Siyasetin bir araç olarak kullanılmayan veya kullanılma becerisi gösterilmeyen yeteneğin güç olma niteliği de yoktur.”(Yılmaz, 2008:43).

Ulusal güvenlik, gücün tüm dinamiklerinde zaman ve mekân faktörlerinden etkilenir. Bu kavramı bütünsel olarak tanımlamak ve değişimini ortaya koymak, farklı güvenlik algı ve uygulamalarını incelemekten mümkün değildir. Gerçek bir güç ilişkisi, taraflardan birinin diğerini kendi çıkarlarına aykırı veya istemediği şekilde davranmaya zorlayabilmesini gerektirir.

Güç, en temel hâliyle, bir aktörün başkalarının davranışlarını kendi isteği doğrultusunda değiştirme kapasitesi olarak tanımlanabilir. Bu güç ilişkisi, çoğu zaman hem mevcut koşullar hem de bu güce maruz kalan tarafın durumu algılayışı üzerinden şekillenmektedir. Bir kişinin ya da aktörün bir davranışı isteyerek gerçekleştirmesi ile bunu yapmaktan başka seçeneğinin olmaması arasındaki fark, güç ilişkilerinin doğasını anlamak açısından önemlidir. Özellikle, birinin rızasını alarak ya da mecburiyet hissi yaratarak onu belirli bir davranışa yönlendirmek, güç kullanımının farklı boyutlarını ortaya koyar. Gücün ne denli etkili olduğu ile onun gerçekten davranışları ne ölçüde değiştirebildiğini ayırt etmek çoğu zaman zorlayıcı olabilir. Bu sebeple, güç kavramı çoğu zaman daha somut göstergelerle, yani sahip olunan kaynaklar ve yetenekler temelinde değerlendirilme eğilimindedir. Bu bağlamda, Joseph S. Nye güç kavramını iki ana kategoriye ayırarak açıklamıştır: sert güç ve yumuşak güç. Nye'nin tanımına göre, özellikle askeri ve ekonomik unsurlar yoluyla başkalarının davranışlarını değiştirme yeteneği olarak bilinen sert güç, oldukça geleneksel bir yaklaşımı temsil eder. Sert güç, bir aktörün başka bir aktörü, iradesi dışında, zorlayarak ya da tehdit yoluyla kendi politik hedeflerine hizmet ettirebilme becerisidir. Bu güç türü tarihsel olarak çoğunlukla savaşlar ve silahlı çatışmalar yoluyla ortaya çıkmıştır. Ancak günümüz uluslararası sisteminde doğrudan askeri güç kullanımına eskisi kadar sık rastlanmamaktadır. Bunun en önemli nedenleri arasında, savaşın maliyetlerinin artması ve devletlerin güç kullanımına ilişkin algılarında yaşanan dönüşümler yer almaktadır. J. Nye 1990'da literatüre kazandırdığı "yumuşak güç" kavramı, uluslararası ilişkilerde zorlayıcı yöntemler yerine ikna ve çekiciliğe dayalı bir yaklaşımı ifade eder. Nye'ye göre, Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel sistemin çok kutuplu bir yapıya evrilmesi, uluslararası örgütlerin ve medyanın artan etkisiyle beraber askeri gücün belirleyiciliği azalmış, bunun yerini daha çok asimetrik savaş teknikleri ve klasik orduların etkinliğini gölgede bırakan yeni stratejiler almıştır. Bu gelişmeler sert gücün cazibesini yitirmesine neden olmuş, yerine iş birliğine dayalı, gönüllü kabul gören yumuşak güç uygulamaları öne çıkmıştır. Nye bu durumu şu sözlerle açıklar: "Eğer bir başkasını kendi istediğimi istemeye ikna edebilsem, ona baskı uygulamama gerek kalmaz." Günümüzde

uluslararası ilişkiler gücün tanımını kökten değiştirerek zorlama yerine rızaya dayalı ilişkileri teşvik etmektedir. “Yumuşak güç”, “devletin, kendi ulusal çıkarlarını, liderlik ettiği ülkelerin ulusal çıkarlarıyla örtüşecek biçimde sunabilme ve diğerlerini hoşnut edecek bir biçimde izleyebilme kapasitesi demektir.”(Nye, 2004:10-14)

Tablo 1.
Güç Çeşitleri

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
ASKERİ GÜÇ	• Zorlama • Caydırma • Koruma	• Tehdit • Kuvvet	• Zorlayıcı Diplomasi • Savaş • İttifak
EKONOMİK GÜÇ	• Teşvik • Zorlama	• Para verme • Yatırım	•Yardım •Rüşvet
YUMUŞAK GÜÇ	• Hayranlık • Uyandırma • Gündem Yaratma	•Değerler • Kültür, Politikalar • Kurumlar	• Kamu Diplomasisi • İki taraflı diplomasi • Çok taraflı diplomasi

Kaynak; Joseph S. Nye, “Yumuşak Güç, Dünya Politikasında Başarının Yolu”, Kamu İşleri, New York, 2004, s.31.

Herhangi bir ulusun millî hedefine ulaşma doğrultusunda, ulusal çıkarlarını en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan ve sahip olduğu çeşitli kapasite ve olanakların bütüncül bir şekilde kullanılabilme yeteneğini “ulusal güç” olarak ifade edilir. Tarihsel süreçte ulusal güç çoğunlukla askeri kapasiteyle ilişkilendirilmiş olsa da, günümüzde yalnızca askeri olanakların bu gücü tanımlamada yeterli olmadığı geniş ölçüde kabul görmektedir. Buna rağmen, ulusal güç ve askeri yetenek arasındaki doğal ilişki yadsınamaz.(İncekara ve Doğan, 2004:23-24).

Bir devlet, başka bir devletin değerlerini, toplumsal yapısını ve yaşam standardını örnek alarak, kalkınma sürecinden ilham alabilir; bu doğrultuda, uluslararası ilişkilerde askeri veya zorlayıcı güç kullanmaksızın o devleti izlemeyi tercih edebilir

1.1.3. Ortak Güvenlik ve Önemi

Devletler, güvenlik tanımlarındaki farklılıklara rağmen, varlıklarını riske atan veya barışı tehdit eden unsurlara karşı ortak güvenliklerini sağlamak amacıyla iş birliği yapabilirler. "Ortak güvenlik olarak tanımlanan bu durumun gerçekleşebilmesi için “bir

örgüt kurulması”, “güvensizliğe sebep olan unsurların ortadan kaldırılması” ve “kolektif garanti” koşullarının sağlanması gerekmektedir.”(Brugiere, 1946:10).

Ortak güvenlik, yalnızca bir ülkenin ya da bireyin kendi güvenliğini sağlamayı değil, aynı zamanda potansiyel tehdit olarak görülen ülkeler de dâhil olmak üzere diğer ulusların güvenlik ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmayı hedefleyen bir güvenlik yaklaşımıdır. Bu anlayış, sürdürülebilir güvenliğin başkalarının güvenliğini tehlikeye atarak ya da tehdit ederek değil, aksine mevcut çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesiyle ve karşılıklı güvenin tesisiyle sağlanabileceği ilkesine dayanır. Ortak güvenlik, uluslararası düzeyde bir güvenlik sistemi ya da rejimi oluşturulmasını teşvik ederek, devletlerin uyum ve iş birliği içinde hareket etmesini amaçlar. Bu bağlamda, ortak güvenlik, güçlerin bir araya gelerek karşılıklı tehditleri bertaraf etmeye yönelik kolektif bir güvenlik stratejisi olarak değerlendirilebilir. “Uluslararası sistemde güç dengesini bozacak şekilde güç artırımına giden bir devletin girişimlerini frenleme ve dizginlemek amacını taşır”.(Kardeş ve Balcı, 2015).

Güvenlik ve savunma alanında devletlerin uyumlu politikalar geliştirerek tek bir strateji çerçevesinde hareket etmelerine ortak güvenlik denir. Bu anlayış yalnızca askeri tehditlerle sınırlı kalmaz; aynı zamanda ekonomik ve toplumsal alanlarda meydana gelen istikrarsızlıklar karşısında da iş birliği yapılmasını gerekli kılar. Ortak güvenlik sistemleri, ülkelerin ortak tehdit algılarını belirlemelerine olanak tanırken, uluslararası düzeyde güvenlik temelli ittifakların oluşmasına da zemin hazırlar.

Ortak güvenlik sistemleri tarafından oluşturulan güvenlik alanlarının belirli karakteristik özellikleri bulunur. Bu özellikler şu şekildedir:

1. Bu bölgeler, en az iki veya daha fazla devletin katılımıyla oluşur.
2. İlgili devletler, coğrafi açıdan birbirine yakın konumdadır.
3. Güvenlik dayanışması çerçevesinde şekillenen ilişkiler, olumlu ya da olumsuz etkilere yol açsa bile, bu ülkeler arasındaki bağlar, güvenlik alanı dışındaki devletlere göre daha güçlüdür.
4. Kurulan güvenlik iş birliği, kalıcı olmasa bile uzun vadeli ve istikrarlı bir yapıya sahiptir.

1.1.4. Ortak Savunma ve Önemi

Uluslararası ilişkilerde savunma, bir devletin ya da birden fazla devletten oluşan bir yapının, dış tehditlere veya saldırılara karşı güvenliğini sağlamak amacıyla aldığı önlemler bütünüdür. Bu çerçevede savunma, sadece askeri güçle sınırlı kalmayıp, diplomatik ve siyasi yollarla da güvenliğin korunmasını kapsar. Ortak savunma ise, birden çok devletin karşı karşıya kaldığı tehditlere karşı, kolektif bir tepki geliştirmesi anlamına gelir. Bu tür bir yapı, askeri, diplomatik ve siyasi iş birliği mekanizmalarıyla güçlendirilerek, ortak tehditlere karşı birleşik ve koordineli bir savunma sistemi oluşturulmasını amaçlar.

AB Anlaşmasının 42/1. maddesine göre OGSP, Avrupa Birliği'nin ortak dış ve güvenlik stratejisinin temel unsurlarından biridir. Bu politika, Birliğe askerî ve sivil kaynaklara dayalı operasyonel yetenek kazandırmaktadır. Söz konusu yetenekler, Birleşmiş Milletler Şartı'nda belirtilen ilkeler doğrultusunda, barışın korunması, çatışmaların önlenmesi ve uluslararası güvenliğin desteklenmesi amacıyla Birlik dışında gerçekleştirilecek misyonlarda kullanılabilir. Bu misyonların uygulanması ise üye devletlerin sağladığı imkânlar ve kapasiteler aracılığıyla yürütülür. Anlaşmanın 43/1. maddesinde, OGSP'nin üstlenebileceği görevler şu şekilde belirtilmiştir:

- Silahsızlanma operasyonları, insani yardım ve kurtarma faaliyetleri,
- Askeri danışmanlık, barışı koruma ve çatışmaları önleme çatışma görevleri,
- Barışın sağlanması, istikrarın sağlanması ve krizleri yönetimi

1.2.İdeolojik Güvenlik Yaklaşımları

1.2.1. İdealizm ve Güvenlik

İdealizm kavramı, 1923'te Glasgow Üniversitesi rektörü Birkenhead'in bir konferanstaki tebliğinde yer almıştır. Birkenhead, felsefi idealizmi bireyin veya toplumun mevcut fiziki şartları aşma arzusu olarak tanımlarken, uluslararası ilişkilerde idealizmi etik değerler çerçevesinde ilişki kurma isteği şeklinde açıklamıştır. İdealizm anlayışına göre, toplumların tehditlerden. düşmanlıklardan arınmış bir ortam yaratabilmeleri için ortak hareket etmeleri gereklidir. Esasında tehditler, insan faaliyetlerinin çevre ve toplum üzerindeki olumsuz etkileri sonucunda ortaya çıkar. Dolayısıyla, bu faaliyetlerin iyileştirilmesiyle birlikte söz konusu tehditler de doğal

olarak ortadan kalkacaktır. Bu bakış açısı ile tarihsel süreçte idealizm savaşlardan sonra ortaya çıkan yıkımlardan sonra dünya barışının sağlanması ile paralel gelişmiştir.(Birdişli, 2017:63-64).

Uluslararası ilişkilerde idealizm, savaş, güç kullanımı ve şiddet gibi geleneksel ve yıpratıcı yöntemlerin geride bırakılarak; bilgi, akıl, şefkat ve sağduyu temelinde şekillenen yeni yöntemlerin benimsenmesi gerektiğini savunur. Buna karşılık realizm, küresel siyaseti esasen bir güç mücadelesi olarak görür ve bir devletin ulusal çıkarlarını korumak adına güç kullanmasını doğal ve meşru sayar. Realist yaklaşım, idealizmi ise gerçekçi olmayan, hatta ütöpik bir anlayış olarak eleştirir. Gerçekte, idealizm ve realizm birbirine zıt ve rekabet içinde olan iki temel düşünce biçimidir; her biri uluslararası ilişkileri açıklamak için kendine özgü bir perspektif sunar.

İdealizmin temel özellikleri

İnsan doğası özünde iyiliğe yatkındır ve uluslararası ilişkilerde olumlu ve yapıcı adımlar atma potansiyeline sahiptir. Tüm insanlığın ortak arzusu, refahın artması ve medeniyetin ilerlemesidir. Bireylerde gözlemlenen olumsuz davranışlar ise genellikle sağlıksız çevresel koşullar ve işlevsiz kurumsal yapılarla şekillenir. Bu nedenle, insan davranışlarını dönüştürmenin yolu, çevresel koşulları ve toplumsal kurumları daha adil ve sağlıklı bir biçimde yeniden yapılandırmaktan geçer. Savaş, insan ilişkilerinin en yıkıcı ve olumsuz biçimidir. Ancak uluslararası sistemi dönüştürerek savaşın önüne geçmek mümkündür ve bu, aynı zamanda bir zorunluluktur. Şiddet, savaş ve baskının sona ermesi için küresel ölçekte koordineli çabalara ihtiyaç vardır. Bu çabalar, savaşın temelini oluşturan küresel yapıların, pratiklerin ve araçların ortadan kaldırılmasını da içermelidir. Kalıcı barış, toplumsal refah ve sürdürülebilir kalkınma ancak uluslararası hukuku ve düzeni kararlılıkla savunan ve sürdüren güçlü küresel kurumlar sayesinde güvence altına alınabilir. W. Wilson'un öncülük ettiği idealist yaklaşım, uluslararası barışın sağlanabilmesi için devletlerin iş birliği yaparak ortak bir uluslararası toplum oluşturmalarını esas alır. Bu perspektife göre, çatışmasız ve barışçıl bir küresel düzen, tüm ulusların uyum içinde var olmasını gerektirir. İdealizm, devletlerin doğası itibarıyla savaş eğilimli olmadığını öne sürer; bu yüzden demokratik kurumların desteklenmesi büyük önem taşır. Bunun yanı sıra, uluslararası sistemin istikrarlı bir şekilde işleyebilmesi, uluslararası hukukun üstünlüğüne ve bu hukuku denetleyecek üst bir yargı mekanizmasının varlığına bağlıdır. Bu görüşe göre, dünya barışının sağlanmasında "güç" unsuru yerine, uluslararası hukuk, ahlaki değerler ve uluslararası

örgütlerin politikayı şekillendirmedeki rolü öne çıkarılır. Çatışmaların önlenmesi için bu ilkelerin benimsenmesi gerektiği savunulur. Wilson, devletlerin bir araya gelerek oluşturacakları uluslararası bir örgüt vasıtasıyla küresel barışın mümkün olduğunu ileri sürmüştür. Kolektif güvenlik anlayışı da bu doğrultuda Milletler Cemiyeti sistemiyle somutlaşmıştır. Bu yaklaşım, uluslararası ilişkilerde hukukun, iş birliğinin ve ortak değerlerin önemini vurgulayarak savaş yerine diplomasi ve uzlaşma yoluyla sorunların çözülebileceğini öngörür. “Bu sisteme göre örgüt üyelerinden birine “yapılmış bir saldırı tüm örgüte yapılmış sayılacak ve saldırgan devlete topyekûn bir karşılık verilecektir”.(Bakan ve Şahin, 2018). İdealist yaklaşımlar doğrultusunda şekillenen kolektif güvenlik anlayışı, devletlerin egemenliğini saldırgan dış politikalara sahip ülkelerden kaynaklanan tehditlere karşı koruma hedefiyle geliştirilen uluslararası iş birliği ve ittifak sistemidir. Bu yaklaşıma göre, Milletler Cemiyeti'ne üye herhangi bir devlete yönelik bir saldırı durumunda, diğer üyeler dayanışma içinde hareket ederek saldırıya uğrayan ülkenin güvenliğini sağlamakla yükümlü olacaklardı. Bu mekanizma sayesinde uluslararası alanda siyasal şiddetin engellenmesi öngörülmüyordu. Ancak, Amerika Birleşik Devletleri, bu kolektif güvenlik modelini kendi ulusal çıkarlarıyla örtüşmediği gerekçesiyle desteklememiş ve Milletler Cemiyeti'ne katılmamayı tercih etmiştir. “1929 Buhranı ve sonrası ABD’nin içe kapanmacı politikalarını sürdürmesi ve Adolf Hitler, Benito Mussolini gibi faşist iktidarların ortaya çıkması gibi nedenlerle idealizm ve kolektif güvenlik sistemi geçerliliğini kaybetmeye ve eleştirilere maruz kalmış ve başarılı olamamıştır”.(Griffiths ve O’Callaghan, 2002).

1.2.2. Realizm ve Güvenlik

I. Dünya Savaşı'nın yol açtığı sosyal, ekonomik ve altyapı sorunlarını çözmek ve yeniden inşayı sağlamak amacıyla güvenlik meselelerinin barışçıl yollarla çözülmesini savunan İdealizm, Liberalizm temelinde şekillenmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bu yaklaşım eleştirilere hedef olmuştur. Realizmin öncülerinden Edward Hallett Carr, İdealizme yönelttiği sert eleştirilerle öne çıkmıştır. Carr, Machiavelli'nin “Prens” eserinden ve Thomas Hobbes'in eseri olan Leviathan'dan esinlenmiştir.(Şen, 2014:23-24). Realizm yaklaşımına göre uluslararası ilişkilerde temel ve en etkili aktörler devletlerdir. Bu ilişkiler, merkezi bir otoritenin yokluğu nedeniyle anarşik bir yapıda gelişir. Bu durum, çatışmaların ve savaşların kaçınılmaz hale gelmesine neden olur. Bu nedenle, devletin kendi güvenliğini sağlayabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için güçlü olması zorunludur. Realist bakış açısına göre,

devletler, çıkarlarını korumak ve güçlendirmek adına ahlaki sorumluluklarla bağı kalmak zorunda değildir. Çıkarlar ile ahlak çatıştığında, uluslararası politikada ahlaki yükümlülükler genellikle devre dışı kalır. “Çünkü devlet, “dış politikada rasyonel davranarak kendi çıkarlarını her ne pahasına olursa olsun koruma hakkına sahiptir”.(Bostanoğlu, 2008:83). İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkiler disiplininde öne çıkan Realizm, idealist yaklaşımlara karşı bir tepki olarak gelişmiştir. Bu teorinin temelini oluşturan Hans J. Morgenthau, uluslararası politikayı güç mücadelesi ekseninde açıklamış ve realist perspektifin ana hatlarını belirlemiştir. Realizmin temel özellikleri altı maddede sıralanabilir:

1. Evrensel, objektif bir şekilde yönetilmektedir.
2. Devletler, uluslararası çıkarlarına erişebilmek için güçlerini arttırma güdüsüyle hareket ederler.
3. İçeriği ve uygulama yönteminde farklılıklar söz konusu olsa da güç ve çıkar arasındaki ilişki sabittir.
4. Ahlaki değerlerin uluslararası ilişkilerde yeri yoktur. Devletlerin uluslararası politikadaki başarıları, ahlaki kurallara ne kadar uyduyuyla değil ulusal çıkarlarını ne kadar elde ettiğiyle örtüşür.
5. Devletler, evrensel ahlaki değerleri, gerçek amaçlarını saklama amacıyla kullanır.
6. Uluslararası politika, ekonomi ve hukuk gibi çalışma alanlarından özerk olarak değerlendirilir.(Bozdağlıoğlu, 2014).

Uluslararası ilişkiler alanında güç, asker ve güvenlik konularını ön planda tutan realistler, uluslararası ilişkilerin ana gündeminin ulusal güvenlik olduğunu savunmaktadır. Öyle ki ulusal güvenliğin konusu realistler için üst bir politik; mali ve ticari gibi konularsa alt politik olarak görülür. Ülkelerin ayrı ayrı güvenliğini sağlayacak merkezi bir otorite bulunmadığı için uluslararası yapıyı anarşik olarak gören realistler, her devletin kendi güvenliğini kendisinin sağlamakla yükümlü olduğunu savunsa da devletlerin, olası tehditlere karşı ittifak yapabileceğini belirtir.(Arı, 2010). Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasında realizmin etkisiyle, yeni bağımsızlık kazanan devletler bölgesel ihtilaflara ve bloklaşmaya yol açmıştır. Bu süreçte güvenlik

politikaları, ideolojik temelli ve iki kutuplu uluslararası sistemde Batı ve Doğu blokları şeklinde kurumsallaşmıştır. Bu dönemde karşılıklı güç mücadelesiyle anarşik bir uluslararası ortam oluşmuş ve güvenlik konusu, realizm yaklaşımının merkezinde olan devlet ve askeri tehdit odaklı bir bakış açısında kavramsallaşmıştır”.(Buzan, 2008:112). Kenneth Waltz’a göre “*anarşi halinde güvenlik en üst düzeydedir, ancak beka güvence altına alınır, “devletler huzur, kar ve güç gibi diğer hedefleri güvenli bir şekilde” arayabilirler*” yorumunu yapmıştır. (Waltz, 1979:126). Realistler, statükoyu devam ettirme ve güç dengesini sağlama güdüsüyle hareket eden devletler için ittifak kurmanın önemli bir araç olduğunu vurgularlar. (Bozdağlıoğlu, 2014:119).

Ancak güvenlik amacıyla yapılan ittifakların sınırlı olduğunu ve sürdürülmesinin zor olduğunu düşünürler. Bunun temel sebebinin ise devletlerin birbirini aldatma ihtimalinin olması ve devletlerin çıkarlarına yönelik ilgisi olarak açıklarlar. Mearsheimer böyle bir durumda aldatan tarafın, mağdur tarafı bozguna uğratma fırsatına sahip olduğunu bildirir. Bu nedenle devletler, ittifaklara katılmalarına veya sahip oldukları silahların denetimine yönelik anlaşmalar imzalarına rağmen ulusal güvenliklerini korumada temkinli ve dikkatli olmaya devam ederler. (Baylis, 2008:74-75).

1.2.3. Liberalizm ve Güvenlik

Liberal güvenlik anlayışı, temelinde barışa eğilimli bir yaklaşımı benimser ve küresel ölçekte sürdürülebilir barışın sağlanması için en uygun yönetim biçiminin liberal demokrasi olduğunu savunur. Bu yaklaşım, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alacak bir anayasal düzenin tesis edilmesiyle mümkün olacağını ileri sürer.

Ulusal düzeyde liberal ve demokratik yapıyı kurmuş devletlerin, uluslararası düzlemde benzer siyasi ve ekonomik çıkarları paylaşan ülkelerle işbirliği içinde hareket ederek karşılıklı fayda sağlayacakları öngörülür. Devletlerin, aralarındaki ekonomik ilişkileri sürdürmek, ticareti canlı tutmak ve istikrarlı bir uluslararası ortam oluşturmak amacıyla işbirliğine dayalı politikalar izlemeleri beklenir. Bu durum, karşılıklı ekonomik bağımlılık temelinde şekillenen ilişkilerin, söz konusu devletler arasında çatışma olasılığını azaltacağı varsayımına dayanır.

Liberalizme göre, uluslararası örgüt ve kurumlar aracılığı ile uluslararası işbirliği ve dünya barışı sağlanabilir. Söz konusu bu uluslararası örgüt ve kurumların kolektif güvenlik sistemi kapsamı içerisinde devam ettirecekleri politikalarla barışın sürekliliğini korunabilir.(Sandıklı ve Kaya, 2013:62-63). Esas ilke olarak demokrasiyi benimseyen liberalizm, birçok konuda realizmin uluslararası ilişkilere yönelik tutumunu eleştirmiştir. Bu eleştiriler ile liberalizm ve realizm arasında beş ana fark ortaya çıkmıştır:

- 1) Devleti uluslararası politikanın temel aktörü olarak gören realistlerin aksine liberal düşünürler başka aktörlerin (birey, baskı grupları, uluslararası örgütler) de varlığını kabul etmektedir.
- 2) Liberalizm, uluslararası sistemin yalnızca güç dağılımına göre değişebileceğini savunan realizmin aksine, iş birliğine bağlı olarak uluslararası normların, örgütlerin ve hukukun uluslararası sistemi değiştirebileceğini savunmaktadır.
- 3) Devleti belli çıkarlar kapsamında hareket eden bir aktör olarak değerlendiren realistlerin aksine liberal düşünürler, devletin farklı çıkarlara, farklı dış politikalara sahip olabileceğini savunur.
- 4) Realizm, rasyonelliği bir aktörün kısa dönemli çıkarını en üst düzeye çıkarma çabası olarak görmektedir. Bunun aksine liberaller rasyonelliği, uzun dönemli çıkarların korunmasını sağlayan bir çaba olarak görmektedir.
- 5) Realist düşünürler askeri gücü, gücün en önemli aracı olarak görürken liberal düşünürler, askeri gücün ekonomik maliyetini eleştirmiş ve “başvurulacak en son yol” olarak nitelendirmiştir. Liberalistler, barışı sağlamada askeri güçten ziyade diplomasi, uluslararası hukuk ve normlar gibi seçeneklerin daha efektif olduğuna inanmaktadır.(Bozdağlıoğlu, 2014).

Birinci Dünya Savaşından sonra uluslararası ilişkilerin teorisi olarak görülen liberalizm, dünyada barışın ve güvenliğin tesis edilmesini ve çatışmaların engellenmesini sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır.(Arı, 2010:354).

Liberalizmi, realizmden ayıran önemli özelliklerinden biri uluslararası arenada meydana gelebilecek bir çatışma, kaos durumunda işbirliğini teşvik ederek, barış, güvenlik ve sağduyu anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Realizm de olduğu gibi liberalizmde de uluslararası sistem anarşik bir düzen olarak tanımlanmaktadır. Ancak liberal düşünürler bu anarşik ortamda devletlerin iş birliği yaparak güvenliğini sağlayabileceğini savunmaktadır. Liberal düşünürler güvenliğin sağlanmasını üç ana kurama ve bu kuramların gerçekleşmesi için gerekli olan koşullara bağlamışlardır. Kuramlar ve koşullar Tablo 2’de gösterildiği gibidir.(Tezcanlar ve Kılıç, 2020:78-80).

Tablo 2.
Liberal Kuramlar ve Güvenlik: Temel Koşullar

Kuram	Güvenlik İçin Gerekli Temel Koşullar
Geleneksel (Kantçı) Liberalizm	Sefere hazırlanan ordular lağvedilmesi, diplomaside güvensizliğe sebep olacak eylemler (ihanet, casusluk) durdurulması, devletler birbirinin işine karışmaması ve emperyalist faaliyetlerin sonlandırılmasıdır.
Ticari Liberalizm	Uluslararası pazarlarda ulusların etkileşimi maksimize edilmeli, ekonomik ilişkilere dayanan iş birlikleri artırılarak barışın tesisin kalıplaştırılması.
Demokratik Barış Kuramı	Demokratik kurumsallaşma.

1.2.4. Dünya Sistemleri Teorisi ve Güvenlik

Dünya sistemi teorisi 1970’li yılların başında toplumsal gerçeklikle ilgili bir perspektif olarak doğmuştur. (Wallerstein, 2018:15).

SSCB’nin dağılması, liberal düşünürler tarafından Marksist ideolojinin başarısızlığı olarak yorumlanmıştır. Bu görüşü savunan önemli isimlerden biri olan Francis Fukuyama, “Tarihin Sonu” adlı eserinde liberal demokrasi ve kapitalist sistemi insanlık tarihinin ulaştığı en gelişmiş siyasal yapı olarak tanımlamıştır. Ona göre Sovyetler Birliği’nin çöküşü, sadece bir devletin değil, aynı zamanda komünist ideolojinin de tarih sahnesinden silinmesi anlamına gelmektedir. “Ancak sosyalist yazar ve düşünürlerden Immanuel Wallerstein, aksini iddia ederek tarihte liberalizme karşı ortaya çıkan Marksizm’in, kapitalizmin bir eleştirisi olarak güncelliğini koruduğunu savunmaktadır”.(Küçük, 2015:207). “Immanuel Wallerstein, 1974 yılında yayımladığı Modern Dünya Sistemi adlı eserinde, uluslararası işbölümüne dayalı bir dünya sistemi teorisini ortaya koymuştur.” Wallerstein’e göre bu sistem, özellikle 15. yüzyıldan

itibaren hız kazanan Batılı keşifler ve genişlemeler sonucunda oluşmuş ve doğudan batıya doğru gerçekleşen kaynak transferiyle şekillenmiştir. Bu süreç, ekonomik ticaretin gelişmesi, finansal yapının derinleşmesi ve çeşitli sosyo-kültürel etkileşimlerin artmasıyla birlikte sermaye birikiminin temelini atmıştır. Sermaye birikimini denetleyen ve ekonomik döngüyü yönlendiren Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi Batı Avrupa ülkeleri, Sanayi Devrimi ile birlikte kapitalist dünya sisteminin merkez aktörleri haline gelmiştir. Wallerstein bu yapıyı merkez ve çevre ülkeler şeklinde sınıflandırmış; sanayileşmiş, ekonomik ve politik gücü elinde tutan ülkeleri merkez, bu ülkelere bağımlı, sanayisi zayıf ve ekonomik olarak geri kalmış devletleri ise çevre ülkeler olarak tanımlamıştır. Bu yapı, küresel eşitsizlikleri tarihsel bir bağlamda ele alan dünya sistemi analizinin temelini oluşturur. “Yarı-çeper ülkeler ise, iki arada kalmış, kalkınmasını tamamlayamamış ülkelerdir”. (Küçük, 2015: 207-218). Esasen, dünya sistemi teorisi, tarih bilimcilerin ulusal tarihi, “ekonomistlerin ulusal ekonomileri; siyasal bürokratların ulusal politik yapıları” analiz etmesinden kuşku duymuş ve “analiz birimi olarak “ulusal devlet” yerine “dünya-sistem” birimini geçirmiştir. Bu doğrultuda Immanuel Wallerstein iki tür dünya sistemi olduğunu açıklar.(Wallerstein, 2018:40). Birincisi tek politik yapı olan dünya imparatorluklarıdır. İkincisi ise kapitalist olan, gittikçe küreselleşen ve genişleyen dünya ekonomileridir. Bu sistemin devamı için; uluslararası mali sistemin düzenlenmesi, liberal ticari ortamın sürekliliğinin sağlanması, siyasi ve ekonomik istikrar olmazsa olmaz koşullardır. (Caşın, Özgöker ve Çolak, 2020:120).

1.3. Güvenlik Ekolleri

1.3.1. Kopenhag Ekolü

Kopenhag Okulu, 1985 yılında Ole Waever, Jaap de Wilde ve Barry Buzan öncülüğünde, Kopenhag Barış Araştırmaları Enstitüsü'nde yürütülen çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Uluslararası ilişkiler kuramı içerisinde önemli bir yer edinen bu okul, güvenlik olgusunu yalnızca askeri tehditlerle sınırlamadan, çok boyutlu bir yaklaşımla ele alır. Kopenhag Okulu'nun ilgi alanları; güvenlik, güvenlik sektörlerinin analizi, güvenlileştirme süreci, güvenlik kapsamından çıkarma (desecuritization) ve bölgesel güvenlik dinamikleri gibi başlıklarda yoğunlaşmaktadır. “Kopenhag Okulu'nda güvenlik analizi, Askeri Güvenlik Sektörü, Çevre Güvenliği Sektörü, Ekonomik Güvenlik Sektörü, Politik Güvenlik Sektörü ve Toplumsal Güvenlik Sektörü olarak beş alanda yapılmaktadır”.(Korkmaz, 2016:26-28).

Kopenhag Okulu, uluslararası ilişkilerde öne çıkan "güvenlikleştirme" kavramına ve bu kavramın türlerine özel bir vurgu yapmıştır. Bu yaklaşım, disiplin içinde önemli bir yer edinmiştir. Okul'un temel farkı, güvenlikleştirmeyi yalnızca devletlerle değil, devlet dışı aktörlerle birlikte ele almasıdır. HIV/AIDS gibi küresel sağlık sorunları, terörle mücadelenin farklı boyutları, azınlık hakları ve sınır ötesi suçlar, Okul'un ilgi alanları arasında yer almıştır. "Güvenlikleştirme kavramı, Kopenhag Okulu'nun güvenlik çalışmalarına katkılarında en önemlisidir".(Rumelili ve Karadağ, 2017:73). Kopenhag Okulu, 2008 yılında Kopenhag Üniversitesi bünyesinde kurulan CAST (Gelişmiş Güvenlik Teorisi Merkezi) ile kurumsallaştırmıştır. Avrupa tecrübesinden yola çıkan bu yaklaşım, güvenlik kavramının dar devlet merkezli çerçevesinden çıkarılması gerektiğini savunur. Kopenhag Okulu'na göre, yalnızca devletin varoluşsal tehdit algısıyla sınırlı olan acil meselelerin güvenlik başlığı altında değerlendirilmesi yeterli değildir; aksine, güvenlikleştirmenin sınırlandırılması ve bazı konuların güvenlik dışı alanlarda ele alınması gerektiği ileri sürülür. Bu okulun temel argümanları üç ana ekseninde incelenebilir: tarihi, kuramsal ve etik-politik.

Tarihi perspektiften bakıldığında, savaşlarla anılan bir Avrupa'dan barışın simgesi haline gelen bir Avrupa'ya geçişin arka planında, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa Birliği liderlerinin benimsediği güvenlik dışına çıkarma (desecuritization) stratejilerinin önemli rol oynadığı görülür. Waeuver'e göre, Avrupa'da güvenlik kavramının telaffuzu dahi gerilim ve askeri refleksi tetiklemekteydi. Bu nedenle, güvenliğin doğrudan konuşulmadığı; fakat iş birliğinin arttırılarak güvenliğin sağlandığı bir yapı, Avrupa entegrasyonunun temeli haline gelmiştir. Böylece, Avrupa'nın bütünleşme süreci, askeri araçlara başvurmadan barışın korunabildiği ve potansiyel tehditlerin caydırılabildiği bir güvenlik topluluğu modeli olarak şekillenmiştir.

Kuramsal açıdan Kopenhag Okulu, güvenliğin nesnel bir gerçeklikten ziyade söylemsel bir inşa olduğuna işaret eder. Bir konunun güvenlik tehdidi olarak algılanması, onun özünde bir tehdit olmasından çok, bu şekilde tanımlanıp sunulmasına bağlıdır. Başka bir deyişle, herhangi bir sorun, ancak bir özne tarafından tanımlanıp dile getirildiğinde güvenlik meselesi haline gelir; aksi takdirde, sıradan bir problem olarak değerlendirilebilir ya da tamamen göz ardı edilebilir.

Etik-politik açıdan "sorunları güvenlik sorunu olmaktan çıkarmak ve onları politik süreçler aracılığıyla dile getirmek ve çözmektir"(Bilgin, 2010)

1.3.2. Aberystwyth Ekolü

Aberystwyth ekolü, güvenlik anlayışımızı derinleştirmeyi ve genişletmeyi hedefler. Bu yaklaşım, güvenliğin siyasi boyutunu ortaya çıkarmayı amaçlar. Aberystwyth ekolünün temelinde üç ana argüman bulunur. Bunlar;

a) Stratejik argüman, Aberystwyth ekolü, bazı sorunları güvenlik çerçevesinin dışına çıkarmanın, bu alanı çoğu zaman halkın güvenlik endişelerine yeterince duyarlılık göstermeyen güvenlik elitlerinin kontrolüne bırakmak anlamına geldiğini ileri sürer. Bu yaklaşıma göre, güvenliğin siyasetin bir konusu haline getirmek, güvenlik politikalarının temellerini sorgulama imkânı sağlar.

b) Etik-politik argümana güvenlik kavramı tarihsel olarak çoğunlukla devlet ve onun çıkarları çerçevesinde ele alınmıştır; ancak bu durum, güvenliğin yalnızca bu sınırlar içinde kalması gerektiği anlamına gelmez. Siyasal tercihler doğrultusunda güvenlik anlayışı, bireylerin kaygılarını da kapsayacak biçimde genişletilebilir. Nitekim tarihsel ve siyasi bağlamlar dikkate alındığında, devletlerin güvenlik politikaları kimi zaman militarist, devlet merkezli ve hatta insan onurunu zedeleyici uygulamalara dönüşebilmekte; bu durum, güvenliğin yeniden düşünülmesini zorunlu kılmaktadır.

c) Analitik argümana “Hayward Alker, sorunu güvenlik sorunu olmaktan çıkarmanın mı yoksa siyasi boyutunu ortaya çıkarmanın mı insanların ve devletlerin güvensizliklerini dile getirmeyi ve çözmeyi kolaylaştıracağı sorusu, ampirik, tarihsel, söylemsel olarak yanıtlanması gereken bir sorudur”.(Bilgin, 2010:85).

Eleştirel güvenlik çalışmalarının kökenleri, büyük ölçüde Britanya’daki Aberystwyth Üniversitesi’nde gelişmiştir. Bu alanda öne çıkan isimlerden Ken Booth, Soğuk Savaş’ın son dönemlerinde uluslararası güvenliğin sadece devletler düzeyinde değil, çok katmanlı bir perspektifle ele alınması gerektiğini savunmuştur.

Soğuk Savaş’ın bitmesiyle 1990’larda insan merkezli krizler ve çatışmalar ön plana çıkmış; küreselleşmenin etkisiyle bireyler ve toplumlar, devlet şiddeti ve baskısıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu trajediler, iletişim imkânları sayesinde küresel görünürlük kazanmış ve uluslararası toplumda tepkilere yol açmıştır. Bu süreçte, Aberystwyth Okulu’nun özgürleşme odaklı ve birey merkezli güvenlik anlayışı akademik çevrelerde yankı uyandırmıştır. “Bu anlayış bireyin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik mahrumiyetlerden sıyrılması ve bu anlamda özgürleşmesi

neticesinde yine temelde insan merkezli ortaya çıkan küresel güvenlik problemlerinin ortadan kalkacağını iddia etmektedir”.(Çiçekçi, 2012:42).

1.3.3. Paris Ekolü

Paris Ekolü, güvenlikleştirme yaklaşımında kuramsal çerçeveye, söylemlere ve istisnai siyaset uygulamalarına fazlasıyla odaklandığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, güvenlik politikalarının yalnızca olağanüstü durumlar ve söylemsel inşalarla değil, aynı zamanda gündelik siyasal pratikler ve rutin süreçler aracılığıyla da şekillendiği gerçeğinin göz ardı edildiğine işaret eder. Bununla birlikte Paris Okulu, "güvenlik teknolojileri" kavramını ortaya koyarak güvenliğin teknik boyutuna dikkati çekmiş ve bu yönüyle literatüre önemli bir katkı sağlamıştır. “Ayrıca güvenlik yönetiminin yeni yönetimsellik biçimlerine olan etkisi vurgulanmıştır”.(Rumelili ve Karadağ, 2017:72).

1.4. Ulusal ve Uluslararası Güvenlik

1.4.1. Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenlik, bir bütün olarak ulusun güvenliğidir. En üst seviyede iş düzeni, silahlı kuvvetler bulundurarak ve devlet sırlarını koruyarak ulusu ve halkını saldırılardan ve diğer dış tehlikelerden korumaktır. “Ulusal çıkarlar” ve “tehditler”, ulusal güvenlikte önemli olan diğer iki kavramdır. Ulusal güvenlik kavramından daha önce kullanılmaya başlanan ulusal çıkar kavramı, 1930’ların ekonomik bunalım sürecinde güçlü ulusaltı örgütlenme ve baskı gruplarının maddi çıkarlarını kollama amaçlı uygulamalara işaret ettiği gerekçesiyle ABD’de ağır eleştiriler almıştır. (Morgenthau, 1970:12-13). Ulusal güvenlik, bir devletin vatandaşlarının korunmasına ve savunmasına hizmet etme yetenekleri olarak tanımlanmıştır. (Oğuzlu, 2007:14).

Devlet güvenliği kavramı, XXI. yüzyılda ulusal varlığın ve iç barışın sürmesi noktasında ülkelerin ele aldıkları önemli gündem konularından biri olarak öne çıkmaktadır. Milletın sürekliliğini sağlayabilmenin yanı sıra milleti birlik ve beraberlik düşüncesi içinde yaşatmak, modern devletin varoluş felsefesinin temelini oluşturmaktadır. Söz konusu yaklaşım, ülkeyi tehdit eden unsurlarla mücadele etmeyi bir zorunluluk haline getirmektedir. Bu mücadele zorunluluğu, devlet güvenliği kavramını ortaya çıkarmaktadır.(Karabulut, 2015:41).

Ulusal güvenlik, bir devletin varlığını sürdürebilmek amacıyla siyasi, askeri ve ekonomik kaynaklarını bütüncül bir yaklaşımla kullanma sürecidir. Bu güvenliği sağlamaya yönelik politikalar, geleneksel politika üretim süreçlerinden bazı yönleriyle ayrılır; özellikle belirli düzeyde gizlilik gerektirmesi bu ayrımı belirginleştirir. Kriz dönemlerinde ise bu süreçler, zaman baskısıyla daha hızlı işletilmek zorunda kalır. Ayrıca güvenlik politikalarının hayata geçirilmesi çoğu zaman diğer ülkelerin desteğini veya katılımını gerektirdiğinden, karşılaşılan hukuki engellerin karmaşıklığı daha da artabilir. “Son olarak kullanılan vasıtaların askeri güç, dışişleri bakanlığı elemanları ve istihbarat sistemleri olması politik sürece ayrı bir hassasiyet katmaktadır”.(Yılmaz, 2007:232).

Ulusun güvenliğini korumak için hayati önem taşıyan ulusun yerel kurumlarının ve sistemlerinin bütünlüğünü korumaktır. Bu hedef, anavatanı korumak ve ülkenin sınırlarını güvence altına almak için güçlü askeri kuvvetlerin yanı sıra etkili istihbarat, kolluk kuvvetleri, terörle mücadele, siber güvenlik ve göçmenlik politikaları gerektirir. “Ulusal devlet, dost ve müttefiklerinin güvenliği ve çıkarları lehine bir küresel güç dengesi sağlamalıdır. Bu, kendisine verilen tüm askeri görevleri başarıyla tamamlayabilen; ülkenin müttefiklerinin ve dostlarının güvenliğine yönelik olarak verdiği savunma taahhütlerini yerine getirebilen bir silahlı kuvvet gerektirir”(Smith, 1992:68).

Ulusal güvenlik politikasının üç temel unsuru bulunmaktadır. Bunlar; ulusal güvenliğin temin edilmesi, ulusal hedeflere ulaşılması, bu unsurlar için savunma hareketleriyle ilgili esasların tespit edilmesidir”. (Harp Akademileri Komutanlığı, 2002:46). Ulusal güvenlik politikasının şekillendirilmesi ve uygulanması, belirli bir sistematik yapı ve süreç içerisinde gerçekleşir. Bu süreçte, ülke içindeki çeşitli aktörlerin etkisi oldukça belirleyicidir. Özellikle kamuoyu, medya organları, siyasi partiler ve farklı çıkar grupları, bu politikaların yönünü dolaylı ya da doğrudan etkileyebilmektedir. Bu aktörlerin katkıları, güvenlik politikalarının hem oluşumunda hem de yürütülmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu yapı ve işleyiş mekanizmaları; temel istihbarat (kapsamlı veri arşivi), operasyonel istihbarat (gerçek zamanlı bilgi akışı),uzman analizler (deneyimli analistler), kurumlar arası iş birliği (ulusal güç unsurlarının koordinasyonu), gizlilik ve hız (koruyucu güvenlik), siyasi müdahalelerden bağımsızlık (gerçekçi analiz) unsurlarına dayanır.

1.4.2. Uluslararası Güvenlik

Samuel Makinda'ya göre uluslararası güvenlik, "toplumun normlarının, kurallarının, kurumlarının ve değerlerinin korunması" anlamına gelir. Ayrıca Makinda, topluma dair tüm ilkelerin ve yapıların "askeri ve askeri olmayan tehditlerden" bilinçli ve kasıtlı şekilde korunması gerektiğini vurgular. Bu tanımda "koruma" kavramı, kesin ve planlı eylemleri içerir. Dolayısıyla, bir toplumun liderliğinin algısı, o toplumun güvenlik gündeminin genişliği ve derinliğinde belirginleşen eylemlerini belirler ve çabalarına rehberlik eder.(Yımer ve Ensene, 2022:37).

Güvenlik konusundaki tanımlar ya da ilkeler değerlendirildiği zaman güvenlik sorunlarının ülkelerin politikalarına ve stratejilerine bir nevi yol gösterdiği, kamuoyunu yönlendirdiği, bununla birlikte de para ve güç dağıtımında doğrudan etkili olduğu görülecektir. Bu nedenle Soğuk Savaş döneminde güvenlik kavramı, realizmin etkisiyle “devlet güvenliği” kavramıyla özdeşleşmiştir.(Öke, 2001:53). Güvenlik, geleneksel toplumlarda her zaman önemli bir değer olmuştur, ancak günümüz toplumlarında, soğuk savaş sonrası gelişmiş ve daha az gelişmiş devletlerde kilit bir değer haline gelmiştir. “Bu dönemde, güvenlik konusundaki literatürün çoğunda, iki blok arasındaki askeri ve nükleer denge nedeniyle ulusal veya devlet güvenliği üzerinde durulmuştur. Ancak Soğuk Savaş sona erdiğinde güvenlik kavramı, bireysel, toplumsal, küresel ve insanî güvenlikleri kapsayacak şekilde genişletilmiştir” (Rumelili ve Karadağ, 2017).

Güvenliklerini sağlamak adına insanlar ve hükümetler, amaçlanan ve istenmeyen durumlara engel olabilmek için çeşitli önlemler almışlardır. Güvenlik, hem devlet hem de uluslararası siyaset düzeyindeki birçok siyasi projenin temel dayanaklarından biri olmuştur.(Williams, 2008). Uluslararası sistemin öncü aktörleri, tarih boyunca kendilerini tehdit eden tüm unsurlara karşı hazır olabilmek üzere bütçelerinden önemli bir payı güvenlikleri için ayırmaya başlamışlardır.(Yorulmaz, 2014:109).

Güvenlik, toplumların varlıklarını devam ettirmesinin temel bileşkesi olarak vazgeçilmez olmuş ve siyasal hayatın odağında yer almaya başlamıştır. Bu anlamda güvenlik, özellikle, 1618 yılında başlayan 30 Yıl Savaşları'nın ardından Avrupa'da sağlanan barış sürecinde İspanya, Fransa, Danimarka, Avusturya Habsburgları, Alman ve İsveç Prenslikleri arasında imzalanan Vestfalya Antlaşması sonrasında uluslararası sistemde yer alan güçlü devletlerin temel sorumluluk alanlarından biri haline gelmiştir.

Bu sorumluluğun gelişim süreci, ülkeler arası ilişkilerde düzenlemeler yapan üst otoritenin bulunmaması ve devletlerin kendine yetme ilkesi çerçevesinde kendilerini korumak dışında bir alternatifleri olmaması gibi konuları güçlendirmiştir.(Baylis, 2008).

Uluslararası güvenlik, kesinlikle ulusal güvenlikten daha önemli bir olgudur. Çünkü bir ülkenin güvenliğini sağlayabilmesi, uluslararası sistemin güvenliğinin tesis edilmesine bağlıdır. Ülkelerin birbirlerine ihtiyaçlarının olması, büyük tehdit algıları ve silahlanma sonrasında oluşan istikrarsızlık ve dengesizliklere yol açacağı ve sonuç olarak sistemdeki tüm devletleri güvenlik zafiyetine uğratacağı düşüncesinin ağır bastığı eski liberal geleneği yeniden hatırlatmıştır. Bu karşılıklı ilişki, güvenlik olgusunun yalnızca her aktörün kendisiyle kısıtlı kalmaması, bununla birlikte rakiplerinin çıkarlarını da gözetmesi gerektiği ilkesini vurgulamaktadır. Terörizm ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması gibi bu dönemin tehditleri, ulusal nitelik taşımasının ötesinde bir özellik göstermektedir. Bu nedenle bu risklere karşı alınacak önlemlerin uluslararası iş birliği niteliği taşımasını gerektirmektedir. Bu durum “ortak güvenlik” kavramının oluşmasını sağlayan bir yaklaşımdır. (Genelkurmay Başkanlığı, 2003:243).

Güvenlik olgusunun korku veya tehdit içerikleri, ülkeler arasında rekabeti beslemektedir. Bu tür bir rekabetin çaresi, yalnızca güvenlik girişimleri konusunda devletlerarası küresel iş birliği ile bulunabilecektir.(Osisanya, 2021) BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA) öncülüğünde, güvenlik unsurları, insan onuruna yönelik tehditlere giriştikleri için askeri korumanın ötesine geçerek farklı bir boyut kazanmıştır. Devletlerin diğer devletlerle bağlar kurması ve küresel güvenlikle ilgili bilinçli girişimlerde bulunması gereklilik hale gelmiştir. OCHA’nın genişletilmiş güvenlik tanımı, çok çeşitli güvenlik alanlarını kapsamaktadır. Bunlar;

1. Yoksulluğa karşı önlemler.
2. Açlık ve kıtlığa karşı alınacak önlemler.
3. Temel sağlık hizmetlerine erişim eksikliğine karşı alınacak önlemler.
4. Doğal afetlere ve kirliliğe karşı alınacak önlemler.
5. Fiziksel şiddet, suç, terörizm, çocuk işçiliğine karşı alınacak önlemler.
6. Etnik gruplar arası ve dini gerilimlerine karşı alınacak önlemler.

7. Siyasi baskıya ve insan hakları ihlallerine karşı alınacak önlemler.

Uluslararası ilişkiler disiplininde yer alan aktörlerin; amaçlar, güçler ve iç dinamikler bakımından farklı güvenlik anlayışları ve arayışları bulunmaktadır. Sözü edilen odakların tehditle ilgili farklı algıları, aktörleri farklı arayışlara yöneltmektedir. Söz konusu durum, uluslararası sistemde aktörlerin kapasiteleri, güçleri, sistemi algılayış biçimleri, iç dinamikleri ve bu çerçevede kendilerine sistem içinde gördükleri uygun rollere göre değişebilmektedir. Sözü edilen roller ise tehditlere karşı olağanüstü tedbirler alınmasını da meşrulaştırabilmektedir.(Buzan, Weaver ve Wilde, 1998:21).

Ulusal güvenlik ile uluslararası güvenlik arasında bir fark olduğu yönündeki yaygın algıya rağmen, iki kavramın birbiriyle yakından ilişkili olduğu yadsınamaz. Çünkü bu kavramların ilişkileri herhangi bir çelişkili bakış açısı olmaksızın tezahür etmelerine izin vermesi gereken siyasi, yasal ve askeri bir çerçeveye sıkı sıkıya bağlıdır. Ülkeler arası sınır kavramı yok olarak; NAFTA, Schengen Bölgesi gibi hatlar, cepheler ve bölgeler nosyonuna dönüşmektedir. Bu dönüşümle birlikte ikisinin de aynı düşmana sahip olmasından dolayı iç ve dış güvenlik kavramları iç içe geçmektedir. “Özgürlük, güvenliğin sınırı değil, temel koşuludur, dolayısıyla güvenlik sınırsızdır ve küresel olmalıdır” (Yorulmaz, 2013).

2. BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ GÜVENLİK ANTLAŞMALARI

2.1. Soğuk Savaş Döneminde Güvenlik Arayışları

2.1.1. Dunkirk Antlaşması (1947)

Avrupa devletleri arasında İkinci Dünya Savaşından sonra farklı işbirliği arayışları öne çıkmıştır. Bu süreçte, özellikle ekonomik entegrasyon girişimleri geniş bir kabul görse de, en somut ve stratejik adımlar savunma ve güvenlik alanlarında atılmıştır. Savaşın yıkıcı etkilerini yaşayan Avrupa devletleri, ortak güvenlik ihtiyacından hareketle bir araya gelmiş; bu bağlamda geliştirilen iş birliği modelleri ise, ülkelerin tehdit algılarındaki farklılıklara bağlı olarak çeşitlilik göstermiştir. Bu durum, Avrupa genelinde güvenlik ve savunma yapılarının bütüncül değil, parçalı ve çok katmanlı bir görünüm kazanmasına yol açmıştır. “Bu tehdit algılarından bir tanesi Fransa ve İngiltere’nin sahip olduğu ve olası bir Alman saldırısına karşı iş birliğini içeren Dunkirk Antlaşması’dır”.(Keskin, 2014).

Fransa ile Birleşik Krallık arasında gerçekleştirilen uzun müzakereler ve karşılıklı istişarelerin ardından, Dunkirk Antlaşması 4 Mart 1947 tarihinde iki ülke tarafından imzalanmıştır. “Batı Avrupa Savunma Grubu ve Kuzey Atlantik Güvenlik Sistemi’nin geliştirilmesinin başlangıç noktası olmuştur”.(Baylis, 1982).

2.1.2. Brüksel Antlaşması (1948)/ Batı Avrupa Birliği (1954)

Lüksemburg, Fransa, Birleşik Krallık Belçika, Hollanda ve Almanya’nın 1948’den sonra artık doğrudan bir tehdit unsuru olmaktan çıkması ve yerini Sovyetler Birliği’nin almasıyla birlikte Brüksel Antlaşması’nı imzalamışlardır. Bu antlaşma, yalnızca ortak savunma taahhütlerini değil, aynı zamanda siyasi, kültürel, askeri, ekonomik ve sosyal kültürel alanlarda koordinasyonda kapsamaktadır. 1954 yılında Batı Almanya ve İtalya’nın da katılımıyla söz konusu antlaşma, Batı Avrupa Birliği’nin (BAB) temelini oluşturmuştur. Sonradan elli yıl süreyle uzatılan ve resmî olarak Batı Avrupa Birliği adını alan bu yapı, kuruluş aşamasında Sovyetler Birliği’nin oluşturduğu tehdide karşı tek başına yeterli savunma kapasitesine sahip değildi. Bu nedenle Brüksel Antlaşması’na taraf olan devletler, Sovyet yayılmacılığına karşı koyabilmek amacıyla

Amerika Birleşik Devletleri ve diğer Avrupa ülkeleriyle yeni müttefiklik ilişkileri geliştirme yoluna gitmişlerdir. “ABD, Kanada, Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç ve Portekiz gibi müttefiklerin de katılımı sonrasında toplam on iki ülke Rus tehdidine karşı Washington Anlaşması’nı imzalamasıyla NATO 1949 yılında aktif olarak kuruldu.” (Keskin, 2014).

1948’de kurulan Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütü, hükümetler arası koordinasyonu artırarak Avrupa’da iş birliği ve dayanışmanın güçlendirilmesine önemli katkılar sağlamıştır. Bu çerçevede, Marshall Planı ve Brüksel Antlaşması’nın ardından 1949’da NATO’nun kurulması, Batı Avrupa’nın güvenlik yapısını güçlendiren başlıca adımlar olmuştur. 1954’te ise, 1948 tarihli Brüksel Antlaşması gözden geçirilmiş ve BAB Anlaşması kabul edilmiştir. Böylece, 2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’daki ilk güvenlik örgütü olarak kurulan Batı Birliği, 1954 itibarıyla genişleyerek Batı Avrupa Birliği (WEU) adı altında yeniden yapılandırılmıştır. “Brüksel Antlaşması’nda yapılan revizyonlar sonrasında Modifiyelenmiş Brüksel Antlaşması olarak 1954 yılında Paris Konferansı’nda kabul edilen antlaşma ile Birleşik Devletler, Batı Bloku ve NATO ülkeleri müttefik olmuşlardır”.(Hunter, 2002). Brüksel Antlaşması kapsamında belirlenen kültürel ve sosyal hedefler, ilerleyen süreçte Avrupa Konseyi’nin görev alanına aktarılmıştır. “BAB’ın politika ve uygulamaları büyük oranda AGSP altında ele alınmaya başlamıştır”.(Galbreath, 2007). 1954 yılında yapılan Londra Konferansı ile 1948 tarihli Brüksel Antlaşması’nın genişletilmesi gündeme gelmiştir. Bu değişimle birlikte, Federal Almanya’nın NATO’ya katılmasının önü açılarak, NATO bünyesinde silahlandırılması öngörülmüştür. Böylece Federal Almanya’nın, Avrupa savunmasına katkı sağlaması planlanmıştır. Tarafların değişim üzerinde anlaşmasıyla 1948 yılında imzalanan Brüksel Antlaşması, yeniden düzenlenmiştir. Böylelikle, Brüksel Antlaşmasıyla kurulan Batı Birliği (Brüksel Antlaşması Örgütü), Batı Avrupa Birliği’ne (BAB) dönüştürülmüş, ayrıca Federal Almanya ve İtalya BAB’a dahil edilmiştir. (Efe, 2007).

Kuruluşuyla birlikte NATO’nun gölgesinde kalmaya başlayan ve etkin bir savunma mekanizması olamayan BAB, esas olarak BM tüzüğünde belirtilen idealler ve temel insan haklarına bağlı olmayı, demokrasi ilkelerini korumayı ve üye ülkelerinin iktisadi, sosyal ve kültürel bağlarını güçlendirmeyi amaç edinmiştir. Bu kapsamda BAB;

- a) Avrupa’da ekonominin canlanması için Batı Avrupa’da uygun bir zemin yaratmak,
- b) Üye ülkelerin birbirine yardım etmesini sağlamak,
- c) Tüm saldırgan politikaları engellemek,
- d) Birliği özendirmek ve bütünleşmeyi geliştirme, politikalarını benimseyerek amaçlarına ulaşmayı öngörmüştür.(Caşın, Özgöker ve Çolak, 2020).

Barışı ve güvenliği teşvik etmesi öngörülen uygulamalara karşın BAB, Avrupa güvenliğine ciddi bir katkı sağlayamamıştır. Öyle ki Sovyetler Birliği, BAB’ın kurulmasından hemen sonra Varşova Paktı’nı kurmuş, böylece Avrupa’da bölünmüşlük daha belirgin hale gelmiştir. BAB, bu nedenle NATO ile iş birliğine sıkı sıkıya devam etmiştir. Bu dönemde BAB Konseyi ve BAB Ajansı tarafından elde edilen tüm bilgilerin ve görüşlerin NATO ile paylaşılması planlanmış, BAB ve NATO arasındaki ortaklıkta bir aksiliğin olma ihtimali ortadan kaldırılmak istenmiştir.(Ülger, 2002).

2.1.3. Fouchet Planı (1961)

BAB ile, askeri alanda başlayan bütünleşme girişiminin ardından Fransa, siyasi bütünleşme alanında da bir gelişme olması ve bunun askeri bütünleşmeyi desteklemesi amacıyla Fouchet Planı’nı hazırlamıştır. Siyasi bütünleşme projesi, 10/11 Şubat 1961’de Fransa’da gerçekleşen toplantıda görüş birliğiyle hazırlanmaya başlamıştır. Projeyi hazırlama görevi, planın da adını taşıyan Fransa’nın Kopenhag Büyükelçisi Christian Fouchet’e verilmiştir. BAB üyesi ülkelerden yalnızca Hollanda plana katılmamış, diğer devletler, ABD’nin Avrupa’ya verdiği güvenlik desteğini geri çekme endişesine rağmen plana katılım sağlamışlardır. Christian Fouchet 19 Ekim 1961 tarihinde planın ilk taslağını komisyona sunmuş böylece birliğin hedefleri belirtilmiştir.

- Ortak çıkarların olduğu alanlarda, ortak bir dış politika belirlemek,
- Kolektif savunma politikasını benimsemekle birlikte üye devletlerin güvenliğini arttırmak,
- Bilimsel, kültürel faaliyetlerde iş birlikleri yapmak,
- İnsan hakları, temel haklar ve demokrasiyi savunmaktır. (Ülger, 2002).

Avrupa Savunma Topluluğu girişiminin başarısızlığa uğraması, NATO’ya Batı Almanya’nın katılımıyla birlikte, Fransa’yla ABD’yi destekleyen Avrupalı

devletlerarasında dikkat çekici diplomatik gerginlikler yaşanmıştır. Bu gelişmeler, taraflar arasındaki ilişkilerin ciddi şekilde sarsılmasına neden olurken, Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'ün Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun daha bağımsız ve güçlü bir savunma yapısına kavuşması gerektiğine dair açıklamaları, bazı üye devletler tarafından NATO'nun varlığına yönelik bir meydan okuma olarak algılanmıştır. “Aynı tartışmalar otuz altı yıl sonra gerçekleşecek olan St-Malo görüşmelerinde de gündeme gelmiş olacaktır”.(Koops, 2017). Yapısal tartışmaların gölgesinde kalan Fouchet Planı, istenilen başarıya ulaşamamıştır. Fakat Fouchet Planı, Maastricht Anlaşması'nın 30 yıl önceden hazırlanmış taslağı olarak nitelendirilebilir. Bu bakımdan Fouchet Planı, siyasi ve askeri alanda entegrasyonun doğrudan egemenlikle bağlantılı olması sebebiyle ve Soğuk Savaş döneminin devletlere yaşattığı siyasi gerilim nedeniyle hayata geçmekte zorlanmıştır. Bu doğrultuda Fouchet Planı, esasen başarısız bir proje değildir. Fouchet Planı'nın ardından Harmel Planı, Davignon Raporu, Bertrand Raporu, Ortoli Raporu ve Dooge Raporu gibi çalışmalar hazırlanmış ancak tüm bu çalışmalar siyasi ve askeri bütünleşme için öneri niteliğinde sonuçlar vermiş, Avrupa'da askeri entegrasyonu hızlandıracak gelişmelere sebep olmamıştır. (Caşın, 2020).

Avrupa entegrasyonunun güvenlik alanında ele alınması, bazı ülkelerin ABD'nin küresel etkisini dengelemesi gerektiği yönündeki görüşleri desteklemesine neden olmuş ve bu çerçevede 'Euro-Gaullist' yaklaşım ortaya çıkmıştır. Buna karşılık, Avrupa'nın küresel siyasette ABD ile iş birliği içinde hareket etmesi gerektiğini savunan ülkeler ise 'Euro-Atlantikçi' düşünceyi benimsemiştir.

2.1.4. Roma Deklarasyonu (1984)

Avrupa Topluluğu (AT) üyesi devletler 1980'li yıllara kadar güvenlik ve savunma alanında ortaklık kurulması için çeşitli denemeler yapmış ancak gerçekleşen tüm çabalar bütünleşmenin meydana gelmesini sağlayamamıştır. 1980'li yılların başlamasıyla birlikte AT üyesi ülkeler, savunma alanındaki bütünleşmeyi hareketlendirmek için BAB bünyesinde düzenlemeler yapmaya yönelmişlerdir. Bu yönelim, 26-27 Ekim 1984 tarihinde, BAB'ın 30. yılı vesilesiyle Roma'da düzenlenen bir toplantıyla birlikte netlik kazanmış ve bu toplantı sonrasında Roma Deklarasyonu yayınlanmıştır. Bu kapsamda, BAB ve NATO arasındaki iş birliğinin artırılması ve BAB'a üye devletlerin savunma ve dışişleri bakanlarının her yıl iki defa toplanarak aralarındaki istişarenin artırılması kararlaştırılmıştır. Deklarasyon, NATO gerisinde kalan BAB'ın, uluslararası alanda bir rol üstlenmesi sağlamış ancak BAB bu dönemde

“güvenlik ve savunma alanında ortak bir politika” üretememiştir. Bu dönemde BAB bünyesinde yapılan reformlar daha sonra oluşacak AGSP için önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. (Efe, 2007).

2.1.5. Avrupa Kömür ve Çelik topluluğu (Schuman Deklarasyonu)

Fransa Dışişleri Bakanı olan R. Schuman tarafından 9 Mayıs 1950 yılında ilan edilen “Schuman Deklarasyonu”, Avrupa'nın karşı karşıya olduğu sorunlara çözüm getirmeyi amaçlayan kapsamlı bir barış çağrısıdır. Bu bildiride, Avrupa'nın ekonomik, siyasi ve tarihsel dinamiklerine değinilerek kalıcı barışın ancak somut dayanışma temeline oturtulmuş yapılarla mümkün olabileceği vurgulanmıştır. Özellikle savaşların temel unsurlarından olan kömür ve çelik sektörlerinde, ulusların ötesine geçen bir denetim mekanizması ve ekonomik iş birliği önerilerek, çatışmaların kaynağının ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. “Deklarasyonla ilgili diğer bir önemli nokta ise “Birleşik Avrupa” ve “Avrupa Federasyonu'ndan” söz edilmesidir”. (Karadut, 2009). Avrupa birleşmesinin temelleri bu deklarasyona dayanmaktadır.

İngiltere'nin muhalif duruşu dışında genellikle olumlu karşılanan bu deklarasyon, Avrupa kamuoyunda büyük etki yaratmış ve Avrupa Konseyi'nin onayını almıştır. Bu sürecin ardından yaklaşık bir yıl sonra 18 Nisan 1951'de Robert Schuman liderliğinde Paris Antlaşması imzalanmış ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) resmen kurulmuştur. 25 Temmuz 1952'de ise tamamen yürürlüğe girmiştir (European Parliament, 2018). “AKÇT kurucu ülkeleri Belçika, Fransa, Batı Almanya, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg ülkelerinden oluşmuştur. Topluluğun ilk başkanlığına Monnet getirilmiştir”. (European Union, 2019). Bu Antlaşma ile birlikte ilk kez altı Avrupa ülkesi, bütünleşme sürecine yönelik ortak bir irade ortaya koymuştur. Antlaşma kapsamında, topluluğun temel kurumları olarak; 'Yüksek Otorite' adı verilen yürütme organı, bir Parlamento Meclisi, bir Bakanlar Konseyi, bir Adalet Divanı ve bir Danışma Komitesi oluşturulmuştur.

Topluluğun temel amacı, başta Fransa ve Almanya olmak üzere, birliğin kurucu ülkeleri arasında ekonomik iş birliği sağlamak ve sınırları kaldırarak canlılık yaratmaktır. Altı ülkenin kömür ve çelik alanındaki ortak çıkarlarını dengelemek ve bu sektörlerdeki ulusal hedefleri kolaylaştırmak için planlanmıştır. AKÇT'nin kurulmasının ardından ekonomik alanda hızlı ve dikkat çekici gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle çelik üretiminde kayda değer bir artış gözlemlenmiş; savaş öncesi toplamda

yaklaşık 30 milyon ton olan üretim miktarı, bunun 20 milyon tonu Almanya'ya aitken, kısa sürede kurucu ülkeler arasında 70 milyon tonu aşan bir seviyeye ulaşmıştır. Bu başarı neticesinde üye devletlerin ekonomik entegrasyon sürecini derinleştirme konusundaki motivasyonlarını artırmıştır. Demir-çelik endüstrisine yapılan yatırımları hızlandırmak, istihdamı ve üretimi artırmak, ayrıca, bu kaynaktan elde edilecek vergi gelirleri ve üye ülkelerin katkılarıyla sağlanacak kredi ve borç imkanları sayesinde ortak bir finansman havuzu oluşturulması hedeflenmektedir. “Ayrıca sektörde tek olmanın önlenmesi, yatırımların hız kazanması ve işçilerin konut sahibi olmalarına yardımcı olmaları sayılabilir”.(Ağır, 2010). AKÇT, Fransa- Almanya ilişkilerinin yeniden kurulması açısından büyük bir öneme sahip olmakla beraber işbirliği temelinde bütünleşik bir Avrupa oluşturması noktasında önemli bir başlangıç olmuştur. “Böylece Avrupa’da barışa, siyasi bütünleşmeye ve refaha ulaşmanın ekonomik anlamda bir bütünleşmenin aracılığıyla gerçekleştirilebileceği anlaşılmıştır”. (Çayhan, 2002).

2.1.6. Roma Antlaşması ve Avrupa Ekonomi Topluluğu

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun kurulmasının ardından, Belçika Dışişleri Bakanı P. Henri Spaak’ın öncülüğünde hazırlanan ve onun adıyla anılan “Spaak Raporu”, entegrasyon sürecinde önemli bir adım olmuştur. Bu rapor, üye devletler arasında gümrük vergilerinin aşamalı olarak kaldırılmasını ve nihai hedef olarak ortak bir pazarın hayata geçirilmesine yönelik tüm gerekli önlemlerin alınmasını önermektedir. “Ortak pazarın bütün ekonomik faaliyetleri etkileyeceği gibi, gümrük vergilerinin kaldırılması da tüm üretim faaliyetlerinde de eşzamanlı olarak ilerleme kaydedileceği vurgulanmaktadır”. (ECSC, 1956).

1957 yılında Roma’da gerçekleştirilen konferans, Messina ve Venedik’te varılan uzlaşmalara resmîyet kazandırmıştır. Bu sürecin sonucunda Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurularak Avrupa entegrasyonu için somut bir adım atmıştır. “Roma Antlaşmaları 1958’de yürürlüğe konulmuş ve AET’nin merkezinin Belçika’nın Brüksel şehri yapılmasında karar kılınmıştır”. (Çakmak, 2007).

“AET’nin temel hedefi, iş gücünün, malların, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı ortak bir pazarın kurulup, istikrarın sağlanarak hayat seviyesinin yükselmesi ve üye ülkeler arasında güçlü işbirliğini gerçekleştirmektir.” “Yine 1957 yılı içerisinde topluluk üyelerinin faydalanacağı imtiyazlar, dokunulmazlıklar ve Adalet

Divanı'nın statüsüne yönelik protokoller Brüksel'de imzalanmıştır". (AB Bakanlığı, 2018). "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, hem AET'nin hem de EURATOM'un organizasyonuna model teşkil etmiştir."(Ülger, 2007). Antlaşmaların temel hedefi ekonomik entegrasyon olarak belirtilmiş, siyasi bütünleşme ise dolaylı ifadelerle geçirilmiştir ve metin içinde açıkça yer almamıştır.

2.1.7. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM)

Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM), Roma Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1958 tarihinde resmen kurulmuştur. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun (EURATOM), kuruluş amacı ise, atom enerjisinin üye ülkelerde barışçıl amaçla kullanımını güçlendirmek, nükleer sanayilerin hızla kurulması ve büyümesi için gereken koşulların sağlanması yoluyla üye ülkelerde yaşam düzeyinin yükseltilmesine ve diğer ülkelerle mübadelelerin gelişmesine katkıda bulunmak şeklinde belirlenmiştir". (Ağır, 2010).

1950'lerde Avrupa ülkeleri, enerji ihtiyaçlarını karşılamak için nükleer enerjiyi bir çözüm olarak değerlendirmeye başlamıştır. Bu yönelimde, 1956'da yaşanan Mısır-İsrail Savaşı ve ardından İngiltere ile Fransa'nın Süveyş Kanalı'na müdahalesinin yol açtığı kriz belirleyici olmuştur. Süveyş bunalımı, Ortadoğu'dan Avrupa'ya olan petrol tedarikini büyük ölçüde kesintiye uğratmış ve kıtada enerji güvenliği endişelerini artırmıştır. Petrol arzındaki bu belirsizlik, Avrupa ülkelerini enerji bağımlılıklarını azaltmaya ve alternatif kaynakları devreye almaya zorlamıştır. Bu bağlamda, nükleer enerji güvenilir bir seçenek olarak öne çıkmış ve dönemin enerji politikalarının şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır. "Bunların ürünü olan EURATOM, daha sonra petrolün Afrika'nın güneyinden dev tankerler ile taşınması ve fiyatlarda da 1970'li yıllara kadar önemli artış olmaması üzerine, diğer Avrupa Toplulukları kadar ilerleme gösterememiştir". (Toktaş, 2010).

2.1.8. Varşova Paketi ve Bütünleşme Yolunda Yaşanan Krizler

1955 yılında Sovyetler Birliği, Polonya'nın başkenti Varşova'da yedi Doğu Bloku ülkesiyle (Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya ve Romanya) askeri işbirliği ve kolektif savunma amacıyla Varşova Paketi'ni kurdu. Bu adım, Batılı güçlerle olan önceki anlaşmaların yerini alacak yeni bir askeri ittifak oluşturmayı amaçlıyordu. "Bu anlaşma SSCB'nin NATO'ya ve Batı Avrupa

Birliği'ne (BAB) karşı bir girişimi olmuştur.” (Acar, 1991). Bu antlaşma, üyelerin ortak çıkarlarını ilgilendiren önemli konularda ve herhangi bir üyeye yönelik saldırı durumunda bireysel veya kolektif meşru savunma hakkı kullanılarak müdahale edilmesini öngörmektedir. Antlaşma, yirmi yıllık bir süre için geçerli olup, bu sürenin bitimine bir yıl kala taraflardan hiçbirisi fesih talebinde bulunmazsa, otomatik olarak on yıl daha uzayacaktır. “Bu şekilde antlaşma 1991 tarihine kadar sürmüş, SSCB'nin dağılmasından sonra ise” lağvedilmiştir.(Utkan, 2011). SSCB ve AET'nin kuruluşu sırasında yayınlanan notada, bu oluşumun Almanya'nın yeniden silahlanmasına ve ABD çıkarlarına hizmet ettiği belirtilmiş, Avrupa'nın bölünmesine yol açacağı vurgulanmıştır. “Tüm bu süreç içerisinde SSCB, Avrupa'daki bütünleşmenin ve AET oluşumunun uzun ömürlü olmayacağı ve zamanla işlevini yitireceğini ve dağılacığını öngörmüştür”. (Aras, 2017).

İngiltere, Avrupa'nın bütünleşme sürecinde kaydedilen ilerlemelere rağmen, özellikle Fransa'nın muhalefeti nedeniyle topluluğun dışında kalmayı tercih etmiştir. Aslında bu durum, İngiltere'nin kendi çıkarları doğrultusunda aldığı bir karardır. Avrupa kıtasında oluşan bu yapılanma, İngiltere'nin kıtadaki etkisinin zayıflaması endişesiyle uzun bir müddet olumlu karşılanmamıştır. “Çünkü İngiltere'nin hâlihazırda İngiliz Uluslar Topluluğu (Commonwealth) ülkeleriyle sürdürdüğü avantajlı ticari ilişkiler böylesi bir yapılanmadan daha kazançlı olmuştur”. (Akçay, 2016). “ Fakat İngiltere, Roma ve Paris Antlaşmalarının başarılı olması ve Avrupa bütünleşmesinin hız kazanması üzerine politikasını değiştirmiş, bu sürecin dışında kalmak istememiştir. 1961 yılında Başbakan Harold Macmillan döneminde topluluğa üyelik başvurusu yaparak bu yönde adım atmıştır.” “Ancak tam da bu süreçte İngiltere'nin ABD ile ve dönemin devlet başkanı Kennedy ile olan iyi ilişkileri Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle üzerinde İngiltere'ye karşı bir şüphe oluşturmuştur”. (Saygın ve Ultan, 2016).

2.1.9. NATO'nun Kuruluşu (1949)

2024'te İsveç'in katılımıyla, günümüzde 32 üyeli bir uluslararası örgüt haline gelen NATO, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın ABD, İngiltere, Kanada, İtalya, Fransa, Belçika, Danimarka, Hollanda, Lüksemburg, Portekiz, İzlanda ve Norveç tarafından, Washington'da 4 Nisan 1949'da imzalanması ile kurulmuştur. (NATO, 2024). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından büyük yıkıma uğrayan Avrupa devletleri, dünya siyasetindeki merkezi rollerini yitirmişlerdir. Yeni oluşan uluslararası dengede, ortaya çıkan iki süper güç olan ABD ve SSCB ile başa çıkamayacaklarını anlamışlardır.

“Avrupalı devletler, ABD ve SSCB arasında çıkabilecek muhtemel bir savaşın Avrupa sınırları içerisinde” gerçekleşeceği tahmini ile savunma alanında birlikte hareket etmeyi amaçlamışlardır. (Söylemiş, 2007:42).

NATO'ya ilişkin ilk düşünceler, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında İngiltere'deki tartışmalarla ortaya çıkmıştır. Savaşın bitimine yakın, ABD ve İngiltere batıdan Almanya'ya ilerlerken, SSCB ise doğudan saldırıya geçmiştir. SSCB'nin Almanya'yı işgalinin ardından Batı Avrupa'ya yayılma endişesi, İngiltere'de büyük endişe yaratmıştır. Dönemin İngiltere Başbakanı Winston Churchill, Batı Avrupa'nın ABD'nin de yer aldığı bir savunma örgütü kurması gerektiğini savunmuş, bu fikir akademik çevrelerde de destek bulmuştur. “NATO’nun kurulması üzerine ilk görüş ve çalışmalar ortaya çıkmıştır”.(Günyel, 2021). 1949’da tesis edilen NATO, Soğuk Savaş’ta SSCB tehditlerine karşı, “caydırma” ve “koruma” amacıyla kurulmuş askeri ve siyasi nitelikli bir uluslararası örgüt olarak literatürde tanımlanmaktadır. (Açıkmeşe ve Dizdaroğlu, 2014). “NATO’nun kuruluşundaki öncelikli unsur SSCB tehdidi olsa da Alman militarizminin önüne geçilmesi ve Avrupa ülkelerin bir daha birbirlerine karşı saldırgan politikalar izlemesinin engellenmesi gibi faktörler de oldukça önemli bir rol oynamıştır”. (Karabulut, 2014).

2.1.9.1. NATO’nun Gelişim ve Dönüşüm Süreci

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra uluslararası ilişkilerde belirleyici bir rol oynayan Soğuk Savaş, 1947-1991 yılları arasında ABD ve SSCB gibi iki süper gücün ideolojik ve stratejik mücadelesiyle şekillenmiştir. Bu dönem, dünya siyasetinin temel dinamiklerini bu iki güç arasındaki rekabet üzerinden tanımlamıştır. “Her iki süper gücün kendi ideolojilerini dünyaya yayma amacı gütmelerine ve ülkeleri kendi bloklarına çekmeye çalışmalarına neden olmuştur”.(Doğan, 2019). “ABD’nin kapitalist demokrasisi ile SSCB’nin komünist ideolojisi arasındaki ideolojik farklar Soğuk Savaş’ın” temelini oluşturmuştur. (Altınörs, 2019).

Avrupa’da Soğuk Savaş Dönemi realist kuramın güvenlik ikilemi ve uluslararası sistemin anarşik yapısı çerçevesinde güç ve askeri kapasite odaklı yaklaşımların ortak savunma politikaları uygulanmasında kritik bir rol oynamıştır. İdealizmin ortak güvenlik yaklaşımı ise Birleşmiş Milletler’in (BM) kurulması ve savaşların önlemesi açısından değerlendirilmiştir”. (Anderson, 2009). Soğuk Savaş dönemi, uluslararası ilişkilerde pek çok gerilim ve askeri kriz doğurmuştur. Kore

Savaşı, Küba Füze Krizi ve Vietnam Savaşı gibi olaylar Soğuk Savaş'ın gerilimini artıran önemli olaylardan bazıları olmuştur".(Ataç ve Çam, 2020). Soğuk Savaş'ın başlangıcında ABD ve Batı Avrupalı müttefikleri NATO'yu kurarken, SSCB ve Doğu Bloku üyeleri de Varşova Paktı'nı oluşturarak iki askeri ittifak bloğu ortaya çıkmıştır. "Bu ittifaklar, Soğuk Savaş dönemindeki askeri dengenin anahtarını oluşturmuştur". (Karademir, 2023).

NATO, 6 Ocak 1950'de de askeri-güvenlik odaklı politikasını yansıtan ilk strateji belgesini yayımlamıştır. İttifak'ın birincil işlevinin "saldırganlığı caydırmak" olduğunu ve NATO kuvvetlerinin ancak meşru müdafaa durumunda devreye gireceğini ifade eden belge, stratejik bombalama yeteneğinin "her tür silahla ve derhal" güvence altına alınması gerektiğini belirtmiştir. (NATO, 2022).

NATO'nun Soğuk Savaş döneminde geçirdiği dönüşümlerden bir diğeri, "İttifak'ın bir arada tutulmasının" temel önceliklerinden biri haline gelmesidir. Bunun esas nedeni, ABD ve Avrupalılar arasındaki çıkar farklılıklarının NATO'nun birliğini tehdit etmesidir. Süveyş Krizi'ni NATO için bir fırsat olarak gören ve İngiliz-Amerikan yakınlaşmasının NATO'nun geleceği için bir model oluşturmasını bekleyen Eisenhower, İttifak'ı dağılmaktan kurtarmış, ancak bir yandan da gelecekteki transatlantik krizlerin tohumlarını ekmiştir. NATO'nun ilk yıllarında İttifak'la işbirliği yapan ve Sovyet baskısıyla karşılaşan Türkiye ve Yunanistan'ın tam üyeliği, Eisenhower'ın askeri planlarında kritik bir öneme sahipti. Dolayısıyla aynı zirvede, iki devletin NATO'ya üye olmaya davet edilmesine karar verilmiş ve İttifak, Avrupa savunmasına bir bütün olarak odaklanmıştır.(Sayle, 2019).

Soğuk Savaş, belirsizliklerin yoğun olduğu bir süreç olarak değerlendirilir. Bu dönemdeki uluslararası ortam, başlıca güçler arasındaki çekişmeler, nükleer silahların yarattığı tehdit ve ideolojik mücadeleler tarafından şekillendirilmiştir. NATO'nun kuruluşu ve hedefleri, Soğuk Savaş'ın bu karmaşık yapısına bir yanıt niteliğinde ortaya çıkmıştır. "Türkiye'nin NATO ile ilişkisi bu dönemin önemli bir parçası olmuştur". (Örnek, 2022).

Yapısı ve Organları: "NATO; NATO Konseyi, NATO Genel Sekreterlik ve NATO Askeri olmak üzere üç ana bölümden ve bunlara bağlı olarak çalışan dairelerden oluşmaktadır".(Yiğittepe, 2017). "NATO "Komuta Yapısı iki temel stratejik komuta bölünmüştür: Müttefik Operasyonlar Komutanlığı ve Müttefik Dönüşüm Komutanlığı".

(The NATO Structure, 2024). Askeri ve sivil olmak üzere NATO'nun iki temel kanadı bulunur. Her iki kanadın da üzerinde, en yetkili karar organı olan NATO Konseyi (Kuzey Atlantik Konseyi) yer alır. Konsey, üye ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşur ve kararlarını oy birliğiyle alır.

NATO'nun Amaçları: NATO'nun temel hedefi, üye ülkelerin kolektif savunma ilkesini uygulamaya koymaktır. Bu ilke, bir üyeye yapılan saldırının tüm ittifak üyelerine yönelik bir tehdit olarak kabul edilmesi ve ortak savunma mekanizmasının devreye girmesi anlamına gelir. Bu caydırıcı yaklaşım, potansiyel saldırganlar karşısında NATO'nun birlik ve kararlılığını gösterir. İttifak, yalnızca üyelerinin güvenliğini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bölgesel ve küresel düzeyde istikrarın korunmasına da destek olur. NATO, ülkelerin savunma bütçelerini artırması yönünde teşvikler sunar. Üyeler, milli gelirlerinin belirli bir oranını savunma harcamalarına ayırmayı taahhüt ederek ittifakın gücünü ve hazırlık düzeyini artırmayı hedefler. Bu şekilde, kolektif savunma ve caydırıcılık ilkeleri NATO'nun temel işlevlerini oluştururken, üyelerin savunma yatırımları da ittifakın etkinliğini güçlendirir. “Bu, NATO'nun askeri kapasitesini güçlendirmeyi amaçlar ve üyelerin savunma harcamalarına katkıda bulunmalarını sağlamaktadır”. (Karaosmanoğlu, 2014).

NATO'nun temel amaçları, kuruluşundan itibaren değişmeyen bir yapı sergilemiş ve uluslararası güvenlik ile istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Bu hedefler, ittifakın dünya çapında barışı koruma taahhüdünü yansıtmış, krizlere müdahale ve önleme konusunda etkin bir rol oynamasını sağlamıştır. "NATO, üye ülkelerin güvenliğini ve uluslararası “barışı koruma amacıyla savunma, diplomasi ve iş birliği alanlarında çeşitli araçlar kullanmaktadır”. (Fidan, 2017).

Üye Devletlerin NATO'ya Katkıları: NATO'nun stratejik doktrinleri, ittifakın savunma politikalarını belirleyen, askerî faaliyetlerini koordine eden ve karar alma mekanizmalarını yapılandıran ilkelerden oluşur. NATO'nun tehdit değerlendirmelerini, operasyonel yaklaşımlarını ve stratejik hedeflerini bu doktrinler, ortaya koyar. Zamanla değişim gösteren bu doktriner belgeler, ittifakın evrim geçiren güvenlik anlayışını yansıtmaktadır. “Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle önemli değişikliklere uğramıştır”.(Karademir, 2023).

NATO ülkeleri, savunma bütçelerini gayri safi yurtiçi hasıllarının belli bir oranına çıkarmayı taahhüt etmiştir. Bu taahhüt, ittifakın askeri yeteneklerini

güçlendirmeyi ve ortak güvenlik hedeflerini gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. “Bu taahhüt, ittifakın savunma bütçelerini güçlendirmekte ve NATO’nun askeri gücünü sürdürülebilir bir şekilde desteklemektedir.(Tan, 2013). “NATO üyesi ülkeler, askeri kapasitelerini ittifakın kolektif savunma hedeflerine katkı sağlamak için kullanmaktadır. Bu kapsamda kara birlikleri, savaş gemileri, hava unsurları ve lojistik destek gibi kaynaklar, NATO'nun operasyonel yeteneklerini güçlendirmek amacıyla tahsis edilmektedir. Ayrıca, üyelerin sağladığı bu askeri imkanlar, ittifakın kriz bölgelerine müdahale kabiliyetini artırmakta ve savunma hazırlığını desteklemektedir. Politik alanda ise NATO üyeleri, ittifakın kararlarına ve stratejik hedeflerine uyum sağlayarak ortak bir siyasi duruş sergiler. Ülkeler arasındaki koordinasyon, NATO'nun dış politikasının şekillenmesinde ve kolektif hareket etme becerisinin güçlenmesinde önemli bir rol oynar. Bu iş birliği, ittifakın politik çerçevesinin etkinliğini artırmakta ve NATO’nun uluslararası ilişkilerde güçlü bir ses olmasını sağlar”.(Ülger, 2002). NATO üyeleri arasında nükleer silahlara sahip olanlar bulunur ve bu üyeler, ittifakın nükleer politikalarına ve doktrinlerine katkıda bulunur. Nükleer kapasiteler, NATO'nun caydırıcılık ve savunma stratejisini güçlendirir. Bu, NATO’nun uluslararası güvenliği tehditlere karşı koruma” yeteneğini artırmaktadır. (Mindicanu, 2016). Soğuk Savaş sonrasında NATO’nun benimsediği temel stratejilerden biride Esnek Yanıt Doktrin’dir. Bu doktrin, ittifakın tehditlere karşı dinamik ve uygun tepkiler vermesi prensibine dayanır. “Esnek Yanıt Doktrini, NATO’ya çeşitli krizlere müdahale etme yeteneği sağlamaktadır”.(Karaosmanoğlu, 2014).

NATO üyesi ülkeler, uluslar arası insani yardım ile krizlerin çözümü çalışmalarına aktif olarak destek vermektedir. Örgüt, insani operasyonlara katkı sunarak kriz bölgelerinde barış ve istikrarın tesis edilmesine katkıda bulunmaktadır. NATO’nun kriz yönetimi yetenekleri, barışın korunmasına ve krizlerin çözülmesine yardımcı olmaktadır”.(Özlem, 2020). NATO üyesi ülkeler, barışın sürdürülmesi, kriz bölgelerine müdahale edilmesi ve istikrarın sağlanması gibi hedefler doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Üye devletler, askeri birliklerini, lojistik imkanlarını ve diğer kaynaklarını bu operasyonlara dahil ederler. Bu kapsamda NATO, Kosova’da gerçekleştirilen barışı koruma misyonuna destek vermiş, aynı zamanda Afganistan’da güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunarak kriz bölgelerinde istikrarın tesis edilmesine yardımcı olmuştur.

2.1.9.2. NATO'nun 1990 Sonrası Stratejileri

1991 yılında kabul edilen Yeni Stratejik Konsept, NATO'nun temel stratejisinde önemli bir dönüşüm yaratmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni güvenlik ortamında ittifak, geleneksel tehdit algısını revize ederek siyasi iş birliğini, kriz yönetimini ve önleyici diplomasiyi ön plana çıkaran bir strateji benimsemiştir. “NATO’nun ana misyonu içerisine terörle mücadele, siber savunma ve insani yardım gibi konular girmiştir”.(Purtaş, 2005). İstihbarat paylaşımı, tehditlerin belirlenmesi, çözülmesi ve engellenmesinde kritik bir rol oynar. "Üyeler, istihbarat bilgilerini paylaşarak NATO’nun güvenlik operasyonlarını desteklerler ve birlikte çalışmalarını koordine etmektedirler”.(Asgarov, 2021).

Stratejik Konsept 2010: Bu doktrine göre, ittifakın asıl görevi kriz yönetimi, stratejik işbirliği ile toplu savunma olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda NATO'nun stratejik ortaklıklarını, nükleer politikalarını ve terörle mücadele stratejilerini de kapsamaktadır.

Siber Savunma: “Siber savunma, modern güvenlik tehditlerinin bir parçası haline gelmiştir”.(Kışman ve Güleç, 2021).NATO üyesi ülkeler, siber savunma stratejilerini ve kabiliyetlerini geliştirmek için ortak çalışmalar yürütmekte ve ittifakın siber güvenliğini güçlendirmektedirler.

NATO 2030 İnisiyatifi: 2020'de hayata geçirilen NATO 2030 İnisiyatifi, ittifakın gelecekteki stratejik doktrinini yeniden değerlendirmeyi hedefler. Bu girişim, NATO’nun ortaya çıkabilecek yeni tehditlere ve güvenlik sorunlarına nasıl cevap vereceğini belirlemede kilit bir rol üstlenir. Stratejik doktrinler, ittifakın gelişimini yansıtan temel belgelerdir ve üye ülkelerin güvenlik politikalarıyla uyumlu olacak şekilde düzenli olarak güncellenir. NATO'nun stratejik hedeflerini belirlemede, askerî operasyonları planlamada ve karar alma süreçlerini yönetmede bu doktrinler kritik bir rol oynar. “NATO’nun stratejik doktrinlerinin güncel ve uyumlu olması, ittifakın uluslararası güvenliği etkili bir şekilde koruma kapasitesini artırmaya yardımcı olmaktadır”.(Doğan, 2022).

3.BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI GÜVENLİK ANTLAŞMALARI

3.1. Soğuk Savaş Sonrası OGSP'nin Oluşumu

İkinci Dünya Savaşından sonra meydana gelen güvenlik ve barış ihtiyacı, ODGP'nin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Özellikle Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında yaşanan gelişmeler, bu sürece büyük ölçüde etki etmiştir. Soğuk Savaş döneminde Avrupa güvenliğini tehdit eden unsurlara karşı ortak bir tutum benimsenmiştir. SSCB'nin yayılmacı politikaları ve nükleer saldırı riski, dönemin en büyük tehditleri olarak görülmüş ve güvenlik sorunu öncelikli mesele haline gelmiştir. Ülkeler güvenlik konusunda NATO ile işbirliği içerisinde olmuştur.(Şenel, 2012).

Soğuk savaşın bitmesiyle birlikte, sona eren iki kutuplu dünya düzeni, Avrupa ülkelerinde güvenliğin ve tehdit algısının değişmesine sebep olmuştur. SSCB'nin yıkılması, II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan statükonun çökmesi ve Varşova Paketi'nin dağılmasıyla beraber AT üyesi ülkelere, doğudan gelebilecek bir saldırı endişesi neredeyse ortadan kalkmıştır. Bu gelişmelerle aynı doğrultuda ABD, Batı Avrupa'daki asker sayısını azaltmış ve AT üyesi ülkeler Avrupa'nın güvenliğini sağlayan NATO içerisindeki ABD liderliğini sorgulamaya başlamışlardır.(Ülger, 2002). Soğuk Savaş döneminde Batı Avrupa, özellikle güvenlik ve dış politika alanlarında ABD ile uyumlu hareket etmiştir. Ancak zamanla bu bölgenin, söz konusu alanlarda ABD'den daha bağımsız politikalar izleyebilecek potansiyeli ortaya çıkmıştır. Bu gelişme, dış politika ve güvenlik stratejilerinde yeni yaklaşımların benimsenmesine yol açmıştır. Ayrıca, Yugoslavya'nın parçalanması ve ardından yaşanan çatışmalar, Batı Avrupa'nın hızlı ve koordineli bir şekilde karar almasını ve etkili müdahalelerde bulunmasını zorunlu kılmıştır. Bu süreç, bölgenin ortak dış politika ve güvenlik mekanizmalarını güçlendirme ihtiyacını da belirgin hale getirmiştir. Ayrıca hazırlıksız olduğunu da gözler önüne sermiştir".(Eralp, 2018).

1948 tarihli Brüksel Antlaşmasında belirtildiği gibi taraf ülkelere birine saldırı olması halinde bütün olanaklar çerçevesinde karşılıklı" yardımlaşma ve dayanışma öngörülmüş ve BM Şartı'na vurgu yapılarak çok taraflılık ve savunma haklarına atıfta bulunulmuştur.(Gürsoy, 2014). Bu antlaşmayla İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un oluşturduğu Batı Birliği kurulmuş, 1954'te

imzalanan Paris Antlaşması ile Almanya ve İtalya da bu birliğe katılmıştır. Birliğin ismi Batı Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir.(Şöhret, 2013). “Bu oluşumlar güvenlik alanında gösterilen ilk çabaları temsil etmiştir”.(Çayhan, 2002). AB, Orta ve Doğu Avrupa ile Kuzey ülkelerini de kapsayacak şekilde genişleme politikası izleyerek çok sayıda yeni üye ve aday üyeye karşılaşmıştır. Bu süreçte, Avrupa’nın güvenliği alanında daha etkin bir rol üstlenmek amacıyla böyle bir ortaklık stratejisine yönelmiştir. Yunanistan 1981 tarihinde İspanya ve Portekiz’in ise 1986 tarihinde katılımıyla Avrupa Topluluğu (AT) genişlemiş ve sınırları büyümüştür. Maastricht Antlaşması’yla uygulanan ODGP için daha önce çeşitli girişimler yapılmıştır. 1950’de Fransa Başbakanı Rene Pleven, Avrupa devletlerinin askeri güçlerini birleştiren uluslarüstü bir yapı önermiş ve "Avrupa Savunma Topluluğu" planını sunmuştur. Bu teklif, "Avrupa Ordusu" kurmayı hedeflemiştir. Pleven’in planıyla başlayan süreç, Fouchet I ve II Planları ile ortak dış politikaya odaklanarak devam etmiştir. 1970’te Davignon Raporu ile dış politika işbirliği önerilmiş ve ardından ASİ kurulmuştur. “1987’de Tek Avrupa Senedi ile dış politikada etkinlik sağlanmaya çalışılmıştır”. (Karbash, 2013).

ODGP'nin temel hedefleri arasında uluslararası barış ve istikrarın sağlanması, tüm devletlerin ekonomik kalkınmasına destek olunması, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygının teşvik edilmesi ve ülkeler arasında dostane ilişkilerin geliştirilmesi yer almaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için güçlü bir kurumsal yapılanmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Aynı zamanda, ODGP kapsamında Birliğin artan etkisinin, üye devletlerin ulusal politikalarına ve çıkarlarına zarar vermeyecek şekilde, NATO ile iş birliğini de güçlendirerek ilerletilmesi öngörülmektedir. “Sonuç olarak bu konseyde ODGP ile ilgili ortaya atılan ve benimsenen hükümler Maastricht Antlaşması kapsamına alınmıştır”. (Efe, 2005).

3.1.1. Maastricht Antlaşması (1991)

AB'nin kurucu antlaşması olan Maastricht Antlaşması, (Biçer, 2002) Avrupa Topluluğu’nu kapsamlı bir iş birliği yapısına dönüştürerek Avrupa Birliği’ne geçişi sağlamıştır. Ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda birlik olmanın temellerini atarak, Avrupa Topluluğu için yeni bir dönem başlatmıştır. “Avrupa’daki ideolojik, askerî, ekonomik ve gerilimin yok olması, güvenlik kavramını yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir”.(Yücel, 2007). Entegrasyonun derinleşmesi ve üye sayısının artması, Avrupa Birliği’nin siyasi etkinlik alanını genişletme yönünde önemli bir baskı

oluşturmuştur. AB, güvenlik hedeflerini ilk kez 1992 Maastricht Antlaşması ile resmen tanımlamıştır. 1993 Kopenhag Zirvesi'nde ise Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin genişleme sürecindeki siyasi ve ekonomik kriterler belirlenerek bir tutum ortaya konmuştur."

Anlaşmayla birlikte Avrupa Birliği, üç sütunlu bir yapıda kurumsallaşmıştır. Avrupa Toplulukları ismi verilen birinci sütunda, topluluğun yapısına yönelik değişiklikler ve eğitim, kültür, tüketicilerin korunması gibi alanlarda yetkinliklerin artırılması gibi gelişmeler yer almıştır. İkinci sütun, ODGP'ye ayrılırken üçüncü sütunda, içişleri ve adalete yönelik ortaklıkları içeren hükümlere yer verilmiştir. (Çomak, 2005). ASİ kapsamında oluşturulan dış politika iş birliği mekanizması, zamanla Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ile değişmiştir. Maastricht Antlaşması'yla Birlik güvenliğine ilişkin konular ODGP çerçevesine alınmış, ortak savunma hedefi belirlenmiştir. Antlaşmanın ikinci sütununda yer alan ODGP, ASİ'deki gibi hükümetlerarası niteliğini korurken, supranasyonal yapıdan ayrılmıştır. Bununla birlikte, Konsey, Genel İşler Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Komisyon, Siyasi ve Güvenlik Komitesi gibi kurumlar Ortak Dış ve Güvenlik Politikası yapısına entegre edilmiştir.

"Maastricht Antlaşması'nda ODGP'nda, ilgili kararlar ortak tutum ve pozisyonların tutumu, politika yürütülürken üye devletlerin işbirliği içinde olmalarını sağlama hususları öngörülmüştür".(Akçay, Argun ve Akman, 2011).

AB üyesi devletler, iyiniyetli ve sağlıklı bir biçimde Birlik'in ODGP desteklemeyi ve AB'nin tutum ve eylemlerine aykırı hareketlerde bulunmamayı taahhüt etmişlerdir. Bu politikanın güvenlik boyutunun özünü BAB'ın genişletilerek ve "değiştirilerek AB'nin savunma örgütüne dönüştürülmesi ve bu amaçla kurumsallaştırılması oluşturmaktadır".(Çomak, 2005).

AB içerisinde yer alan "Atlantikçi" yönelimi, Avrupa kıtasının güvenliği için ABD'nin kıtada asker bulundurmasını, kıta güvenliğini ise NATO'nun savunmasını istemektedir. Bu yönelimin liderliğini İngiltere üstlenirken, Danimarka ise güçlü şekilde destekleyen ülkelerden biri olmuştur. Bu yönetime karşılık, "Avrupacı" olarak adlandırılan grup Avrupa güvenliğinin, Avrupalı devletler tarafından özerk bir çerçevede sağlanmasını savunan ülkelerden oluşmaktadır. Bu yönelimin amacı, NATO'nun rolünü kolektif savunma ile sınırlamak ve AB'nin bağımsız askeri ve sivil

güvenlik kabiliyetlerinin gelişimini sağlamaktır. Bu yönelimin liderliğini Fransa üstlenmektedir. (Cebeci, 2012).

AB'nin savunmasını ilgilendiren konularda karar verme ve eylem gerçekleştirme yükümlülükleri BAB'a yüklenmiştir. Böylece Batı Avrupa Birliği hem Avrupa Birliği'nin savunma mekanizması hem de NATO'nun Avrupa Kanadı olarak tayin edilmiştir (Bilecen, 2005). Avrupa Birliği'nin bir parçası olarak kabul edilen Batı Avrupa Birliği ortak güvenlik ve savunma alanındaki önemini arttırmakla beraber aynı zamanda AB içerisindeki “Atlantikçi” ve “Avrupalı” güvenlik yaklaşım tartışmalarını dindirmiştir. (Özdal, 2008).

Maastricht Antlaşması'na göre Ortak Güvenlik ve Dış Politika'nın (OGDP) temel hedefleri; Avrupa Birliği'nin ortak çıkarlarını ve değerlerini korumak, üye devletlerin güvenliğini sağlamlaştırmak, iş birliğini artırmak ve hukuk üstünlüğü, demokrasi, temel özgürlüklere saygı ve insan haklarını gözetmektir. Antlaşma, OGDG kapsamında yalnızca genel bir yapı sunmuş, çözüm bekleyen konular ve gelecekteki iş birliği sürecine dair ayrıntılı bir yol haritası belirlememiştir. Bu durum, son yıllarda yürütülen yoğun müzakere süreçlerinin ve uzlaşma arayışlarının bir sonucudur. "Zira bu koşullar altında Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Tek Senet ile gelişen kurumsal mekanizmanın uzantılarını içeren hükümetlerarası ve ulusüstü unsurların karmaşık bir birleşimini temsil etmektedir".(Smith, 2004).

“Maastricht Antlaşması'yla düzenlemelerin etkin ve güçlü bir ODGP” oluşturamadığı, görüldü. ODGP yerine AB'nin ayrılmaz parçasını oluşturan ortak bir “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası”(AGSP) oluşturma çabası önem kazandı. Bu çabalar, Avrupa'da NATO'nun kendi varlığını sorgulamaya neden olmuştur. NATO ise değişen uluslararası sisteme göre kendini yeniden dizayn etme yoluna girmiştir.

3.1.2. Petersburg Deklarasyonu (1992)

19 Haziran 1992 tarihinde kabul edilen Petersburg Görevleri, “Batı Avrupa Birliği'nin AB'yi bir savunma unsuru olarak geliştirme ve NATO'nun Avrupa kanadını güçlendirmek için bir araç olarak kullanma taahhüdü açısından çok önemlidir”.(Erhan ve Akçay, 2017).

Maastricht Antlaşması'yla açık biçimde tanımlanmayan BAB'ın yetki alanı ve görevleri, 1992 yılında BAB Bakanlar Konseyi tarafından yayımlanan Petersburg

Deklarasyonu ile netleştirilmiştir. Bu çerçevede BAB'ın operasyonel sorumlulukları şunlardır:

- 1- İnsani yardım sağlama ve kurtarma faaliyetleri,
- 2- Barışı koruma operasyonları,
- 3- Kriz anlarında barışı tesis etmek amacıyla savaş birliklerinin yönetimi,
- 4- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı kararlarının uygulanması.

Petersburg Deklarasyonu ile BAB'ın yapısında üyelik sistemi de düzenlenmiştir. Buna göre, yalnızca AB tam üyeleri BAB'a tam üye olabilir. BAB üyesi olmayan AB ülkelerinden İngiltere ve Danimarka gözlemci statüsünde katılırken, Yunanistan tam üyeliğe geçmiştir. AB üyesi olmayan NATO üyeleri Türkiye, Norveç ve İzlanda ise 20 Kasım 1992'de ortak üye kabul edilmiştir. Ortak üyelere, BAB Konsey toplantılarına ve çalışma gruplarına katılma hakkı tanınmıştır. “18 Kasım 1997 tarihinde düzenlenen BAB Bakanlar Konseyi'nde ise ortak üyelerin düzenlenen hareketlere katılabilmesi sağlanmıştır. (Türker, 2007).

Maastricht Anlaşması'nın ve Petersburg Deklarasyonu'nun BAB'a çizdiği sınırlar ve misyon maddeleri doğrultusunda BAB'ın ilk çalışması 1996 yılında Afrika'nın Büyük Sahra bölgesinde gerçekleşmiştir. BAB bu misyonda bölgedeki göçmen ve yerinden edilmiş kişilere ulaştırılan insani yardıma katkı sağlamış, Afrika'da barışın korunması için yapılan çalışmalara destek olmuş ayrıca bölgede mayın temizliği için iş birliği yapmıştır.(Çomak, 2005). Batı Avrupa Birliği (BAB) tarafından belirlenen bu görevler şunlardır: Barışı koruma, kriz yönetimi, insani yardım gibi görevleri kapsamaktadır. Daha sonra bu görevler, OGSP'nin temeli haline geldi.

3.1.3. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği

Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin kurulmasına yönelik ilk adımlar, 1990'ların başında NATO çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlerle belirginleşmiştir. Avrupa ülkelerinin savunma alanındaki sorumluluklarını genişletme hedefiyle şekillenen AGSK, 7-8 Kasım 1991'de Roma'da düzenlenen Kuzey Atlantik Konseyi zirvesinde devlet ve hükümet liderlerinin katılımıyla resmiyet kazanmıştır. “Ayrıca kabul edilen NATO'nun Yeni Stratejik Konsepti'nde, Avrupa savunma kimliği ile ilgili

bu gelişmenin NATO'nun savunma gücüne katkı sağlayacağı vurgulanmıştır". (Gürkaynak, 2004).

AGSK, AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) hedefleri kapsamında önemli bir unsur olarak ele alınmaktadır. Avrupa'nın NATO ile iş birliği bağlamında, Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) rolü ve Avrupa Birliği-Transatlantik ilişkileri, 1991 yılındaki bildiriyle resmiyet kazanmıştır. Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonra, 1994'te Brüksel'de gerçekleştirilen toplantıda NATO, Avrupa Birliği ile ortak çalışmanın Avrupa güvenlik yapısını güçlendireceğini ve ittifakın savunma kapasitesine katkı sunacağını belirterek memnuniyetini dile getirmiştir. Aynı yıl yapılan NATO Zirvesi'nin sonuç bildirisinde ise, ABD'nin askerî varlığının Avrupa güvenliği açısından taşıdığı önem vurgulanmıştır. Bununla birlikte, AB bünyesinde NATO ile eşgüdüm içerisinde ortak bir savunma sisteminin oluşturulması ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin (AGSK) güçlendirilmesi de öne çıkan hususlar arasında yer almıştır.

Bu politika ile Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki güvenlik iş birliğinin güçleneceği, NATO'nun Avrupa kanadını oluşturan BAB'ın daha da sağlamlaşacağı ve Avrupalı devletler arasındaki müttefiklik bağlarının pekişeceği öngörülmüştür. Bildiride, NATO'nun Avrupa güvenliğinde BAB'a destek verdiği, ancak bu görevde asıl önceliğin NATO'da kalmaya devam ettiği vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, 1996'da düzenlenen NATO Dışişleri ve Savunma Bakanları toplantısında da açıkça görülmüş; bu toplantıda AGSK'nin NATO bünyesinde geliştirilmesine karar verilmiştir.

3.1.4. Amsterdam Antlaşması (1997)

Maastricht Antlaşması ile Birlik üyesi devletler arasında Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturma çabaları başlamış, ancak Yugoslavya'da yaşanan kriz sırasında üye devletlerin ortak ve kararlı bir tutum sergileyememesi, AB'nin dış politika alanında birlik sağlayamadığını ortaya koymuştur. Bu durum, ODGP konusunda üye ülkeler arasında süregelen görüş ayrılıklarını derinleştirmiştir. Bunun üzerine, Maastricht Antlaşması'nın yeniden değerlendirilmesi amacıyla 1996 yılında bir hükümetlerarası konferansın Amsterdam'da toplanmasına karar verilmiştir. Avrupa bütünleşmesini etkileyen bu sürecin ardından, Amsterdam Antlaşmasının 1997 tarihinde imzalanmasıyla ODGP alanında bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Antlaşma, insan

haklarının korunmasına yönelik düzenlemeler içermekle birlikte, Maastricht Antlaşması'yla oluşturulan üç sütunlu yapının revize edilerek güçlendirilmesini amaçlamıştır. Bu değişiklikler, Avrupa entegrasyon sürecinin derinleşmesine katkı sağlamıştır.

Amsterdam Antlaşması'nın, Ekim 1997 tarihinde imzalanmasıyla Avrupa Birliği'nin temel değerlerini ve stratejik çıkarlarını güçlendirirken, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) alanında kritik bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Antlaşma, ODGP'yi daha detaylı bir şekilde düzenleyerek bu politikanın işleyişine ivme kazandırmıştır. Ayrıca, Ortak Dış Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği'nin kurulmasıyla ODGP'nin kurumsal yapısı güçlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, Amsterdam Antlaşması, Avrupa Birliği (AB) ile Batı Avrupa Birliği (BAB) arasındaki ilişkileri daha sağlam bir temele oturtturarak iki kurum arasındaki bağları derinleştirmiş ve Petersburg Görevleri'ni "içine alarak AB'nin barışın sürdürülmesi ve hümaniter görevler karşısındaki sorumluluğunu arttırmıştır".(Baç, 2001).

AB'nin dış politikasındaki gecikme ve farklılıkları azaltmak amacıyla, Siyasal Planlama ve Erken Uyarı Birimi ile ODGP için Yüksek Temsilcilik oluşturulmuş ve bu göreve Javier Solana atanmıştır. Oy birliği sistemi esnetilerek AB-BAB bütünleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Amsterdam Antlaşması'nın 17. maddesiyle birlikte "Petersberg Görevleri", Maastricht Antlaşması'ndaki J.4 maddesinin yerini alan J.7 maddesine dâhil edilmiştir. Böylece Avrupa Birliği, güvenlik ve savunma alanlarını kendi hukuki ve kurumsal yapısı içerisine entegre etmeye başlamıştır. Bu Antlaşmayla beraber AB'nin yürüttüğü sivil, askeri ve insani misyonlar önemli ölçüde artmıştır".(Winn, 2003).

3.1.5. Saint-Malo Zirvesi (1998)

13 Kasım 1998'de İskoçya/Edinburgh'da "yapılan Kuzey Atlantik Asamblesi'nde Avrupa Birliği'nin artık gerçek bir askeri yapılanmaya gitmesinin zamanının" geldiği vurgulanmıştır. (Yenigün, 2002).

İngiltere Başbakanı Tony Blair, Avrupa Birliği'nin savunma kurumlarının oluşturulmasıyla dış politikada Amerikan Birleşik Devletlerine bağımlılığın azalması gerektiğini savunurken, Fransa Cumhurbaşkanı Chirac ise Avrupa'nın ABD ile iş birliği yapmasının yanı sıra, kendi dış politikası doğrultusunda askeri operasyonlar

yürütebilmesinin önemini vurgulamıştır. Bu görüş ayrılıkları, 4 Aralık 1998'deki St. Malo Zirvesi'nin temelini oluşturmuştur.

Amsterdam Antlaşması'nın ODGP kapsamındaki hükümlerinin eksiksiz, hızlı şekilde uygulanmasının büyük önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, ortak savunma politikasının geliştirilmesi de dahil olmak üzere, AB'nin krizlere etkin bir şekilde müdahale edebilecek özerk bir kapasiteye sahip olması gerekliliği belirtilmektedir.

Ayrıca, bu özerk eylem yeteneğinin güvenilir bir askeri güçle desteklenmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. “Güçlü ve rekabetçi bir Avrupa savunma sanayisi ile teknolojik altyapısını güçlendirmiş, yeni tehditlere karşı hızlı ve etkin müdahale yeteneğine sahip bir ordunun gerekliliği vurgulanmaktadır. Güçlü ve rekabetçi bir Avrupa savunma sanayisi ile teknolojik altyapısını güçlendirmiş, yeni tehditlere karşı hızlı ve etkin müdahale yeteneğine sahip bir ordunun gerekliliği vurgulanmaktadır.”

1990'ların ortasından itibaren Doğu Avrupa'daki krizlere karşı etkisiz kalan AB'nde, Fransa ve İngiltere yeni siyasi duruş geliştirmiştir. “Bu irade 4 Aralık 1998 tarihinde Saint-Malo zirvesini düzenlemiştir”.(Özdal, 2008).

“Zirve Deklarasyonu'nda “uluslararası krizlere karşılık verebilmek için amacıyla Birliğin otonom eylem kapasitesine sahip, etkili askeri güçle desteklenmiş, bir operasyonel” birime sahip olması gerektiği açıklanmıştır.(Kızıltan ve Kaya, 2005).

3.1.6.Köln Zirvesi (1999)

3-4 Haziran 1999 tarihinde Köln'de yapılan Avrupa Konseyi toplantısında, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) temel yapısı ve bu politikanın karar alma süreçlerine dair kurumsal çerçeve belirlenmiştir. Ayrıca, güvenlik ve savunma alanlarında özerk karar alma kapasitesinin geliştirilmesine yönelik önemli bir adım atıldı. Bu zirvenin ardından AGSP, Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) ayrılmaz bir parçası haline geldi. Aynı toplantıda, Batı Avrupa Birliği'nin görevini tamamladığı kabul edilerek 2000 yılında lağvedilmesi kararlaştırıldı. “BAB'ın insani yardım, kurtarma operasyonları, barış sağlama, koruma ve kriz yönetimi görevleri AB'ye devredildi”. (Efe, 2008).

Köln Zirvesi'nde, İngiltere ve Fransa arasında AB'nin donanım ve etkinliğinin ele alındığı Saint Malo Zirvesi kararları desteklenmiştir. AB'nin askeri ve kurumsal bağımsızlığını hedefleyen bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır. Zirvesi'de gerçekleştirilen diğer önemli olay Petersburg Görevlerinin BAB'dan AB'ye aktarılması gerektiği ifade edilmiştir. BAB'ın pasifleştirilmesine dair nihai karar bu zirvede alınmazken, yetki devri süreci için Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi yetkilendirilmiştir.

3.1.7. Helsinki ve Feira Zirvesi (2000)

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının temel hedefleri yapılan Helsinki Zirvesinde (10-11 Aralık 1999) “uluslararası krizlere NATO'ya ihtiyaç duymadan müdahale edebilmek ve özerk karar alma yeteneğine sahip olmak” şeklinde tanımlanmıştır. Öngörülen ilk adım olan Acil Müdahale Gücü, daimi bir askeri yapılanma olmayıp, 60 gün içinde harekete geçebilen ve bir yıl süreyle operasyonel görev yapabilecek kapasitede planlanmıştır. “Bu birim kamuoyunda “Avrupa Ordusu” olarak tanımlanmış ancak üye ülkeler amacın bir Avrupa Ordusu kurmak olmadığını savunmuştur”.(Ülger, 2002). 2003 yılına kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen temel adımlar şunlardır:

- Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) çerçevesinde 50.000-60.000 personelden oluşan bir askeri gücün kurulması ve bu gücün deniz-hava unsurlarıyla kapasitesinin artırılması,
- Hazırdaki yapı korunarak yeni askeri ve siyasi mekanizmaların kurulması,
- Avrupa Birliği-NATO iş birliğinin karşılıklı tamamlayıcılık ilkeleri doğrultusunda güçlendirilmesi,
- NATO'nun üyesi olup, Avrupa Birliği üyesi olmayan devletlerin, Avrupa Birliği'nin kriz yönetimi operasyonlarına katılımını sağlayacak düzenlemeler yapılması,
- Askeri olmayan kriz yönetimi için sivil kaynakların etkin kullanımını sağlayacak mekanizmaların oluşturulması.

Bu hedefler, Avrupa Konseyi tarafından belirlenmiştir.

Avrupa Birliği Konseyi'nin Haziran 2000'de gerçekleştirdiği Feira Zirvesi'nde, Avrupa Birliği üyesi olmayan NATO müttefikleri ve aday ölkelerin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasına katılım şartları netleştirilmiştir.

Bu doğrultuda, ilgili ölkelerle işbirliğini kurumsallaştırmak amacıyla yapısal bir mekanizma oluşturulması öngörölmüştür. NATO kaynaklarının kriz durumlarında devreye girmesi halinde ise Avrupa Birliği dışındaki NATO üyeleri, kendi tercihlerine bağlı olarak askeri operasyonlarda yer alabilecektir. “AB’nin NATO imkanlarını kullanmadan kendi askeri gücüyle başlatacağı operasyonlara katılım ise, Konsey’in davetine bağlı olacaktır”.(Çayhan. 2002).

Feira Zirvesi’nde (19-20 Haziran 2000) Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası kapsamında atılan adımların kararlılığı vurgulanmış ve teyit edilmiştir. “Aynı zamanda devletlerin kriz yönetimi hizmetinde olacak 5.000 kişilik bir polis gücünün kurulması kararlaştırılmıştır”.(Özdal, 2008).

Bu doğrultuda belirlenen alanlar: polislik, hukukun üstünlüğü, sivil idare ve sivil koruma olarak belirlenmiştir. (Türker, 2007). “AGSP’nin hızlı gelişimi sonucunda ABD, Avrupa güvenliği üzerindeki etkisini kaybettiğini hissetmiş fakat AGSP’ye yönelik üç koşullu desteğini açıklayarak, AB’nin bağımsız bir güvenlik hareketini teşvik etmiştir”.(Efe, 2008). Bunlar: Baç koparmamak, ayrımcılık yapmamak, tekrara kaçmamaktır.

3.2. Avrupa Birliği Kurumsal Yapısı ve İşlevleri

Avrupa Birliği süreci, 20. yüzyılda Dünya Savaşları ve Soğuk Savaş’ın etkileriyle yıpranan Avrupa ölkelerinin köklü bir arayışa yönelmesiyle gelişmiştir. Avrupa’nın bütöncöl hareket etmesini savunanlar, bu doğrultuda çeşitli adımlar atmıştır. AB, AKÇT ve AT gibi önceki toplulukları kapsayan daha geniş bir politik ereve oluşturmuştur. Avrupa Birliği'nin temel politikaları arasında Ekonomik ve Parasal Birlik, Avrupa vatandaşlığı kavramı ile birlikte Ortak Güvenlik ve Dış Politika stratejileri öne çıkmaktadır.

AB aşağıdaki ve daha başka kurum ve kuruluşlardan ibarettir. Birlik adına her bir birimin farklı faaliyetleri ve farklı görevleri vardır:(Göçmen, 2019). Bu birimler;

- AB Parlamentosu
- AB Komisyonu
- AB Konseyi
- AB Zirvesi
- AB Adalet Divanı
- AB Sayıştayı
- AB Merkez Bankası

3.2.1. Avrupa Parlamentosu

Avrupa Parlamentosu, AB seviyesinde siyasi müzakereler ve karar alma için çok önemli bir forum oluşturmaktadır. Tüm üye ülkelerdeki seçmenler Avrupa Parlamentosu üyelerini direkt olarak seçerler ve sayıları ülkelerin nüfus oranlarına göre değişir.

Parlamento üyeleri, AB yasalarının oluşturulmasında vatandaşların görüşlerini temsil eder ve diğer AB kuruluşlarının demokratik bir biçimde çalışmasını temin ederler. Birliğin işleyişine ilişkin alınan bütün kararları izleyen Parlamento, aynı zamanda bütçeye yönelik kararlar da vermektedir. Gerek yapıcı kararlar alan gerektiğinde süreci izleyen parlamento, işleyişteki sorunları düzelterek görevlerini yerine getirmektedir. Mecliste siyasi görüşlere dayalı olarak oluşturulan gruplarda üyeler diledikleri gruba girmekte serbesttir. Ulusal parlamentolardaki partilerdeki gibi bu gruplarında her biri ayrı ayrılıkta farklı bir anlayış benimsetmektedir. Ana özellik milliyetçilik değil, siyasi görüş olduğu belirtilmektedir. (Miliband, 2008).

3.2.2. Avrupa Komisyonu

Brüksel merkezli Avrupa Komisyonun üyeleri arttıkça Komisyon üyelerinin sayısı da artmaktadır. Uyrukları ne olursa olsun, bu Komisyon üyeleri Avrupa Birliği'nin değerlerine uygun hareket ederler ve ülkelerindeki herhangi bir kuruma bağlı değildirler. Avrupa Komisyonu Birliğin yürütme organıdır. Aynı zamanda bütçeleri ve programları yönetir ve hukuki tavsiyelerde bulunur. Ayrıca enerji, çevre, ticaret ve tarım gibi diğer alanlarda da tavsiyelerde bulunur. Komisyon ayrıca kurucu sözleşmelerle

ilgili olarak denetleyici bir rol de üstlenmiştir. Komisyon, alınan kararların uygulanmasını izler ve görevlerini yerine getirir.

Avrupa Birliği; özgürlük, insan onuruna saygılı, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü, inan haklarına saygılı değerler üstüne kurulmuş olan Avrupa Komisyonu, demokrasi ve insan haklarının koruyucusu haline gelmiştir. Komisyon üyelerinin görevi bu değerlerle ilgili kararlar almaktır. Bu değerler evrenseldir ve Komisyon tarafından izlenmektedir. (Cardwell, 2011).

3.2.3. Avrupa Konseyi

Avrupa Birliği'nin bir organı olan Konsey, tek başına karar almaz; Komisyon tarafından sunulan önerileri değerlendirir. Bu yönüyle örgütün en yetkili karar alma mekanizmasıdır. Avrupa Birliği'nde devlet başkanları, hükümet liderleri, Avrupa Konseyi Daimi Başkanı ve Avrupa Komisyonu Başkanı yılda en az dört kez resmi zirvelerde bir araya gelir. Yeni üyelerin belirlenmesi ve politikaların oluşturulması amacıyla çeşitli zirveler düzenlenir. Kararlar, konunun niteliğine göre basit çoğunluk, esaslı çoğunluk veya oybirliğiyle alınabilir. Avrupa Konseyi'nin temel işlevi yasama değil, siyasi liderlik yapmaktır. Birlik'in gelişimine yön verir ve AB'nin genel politik stratejisini belirler. Aynı zamanda demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerini rehber edinir. Konsey bir karar alırken konuya yakın bir kişiye danışabilir, oybirliğiyle karar alabilir yada sadece bağlayıcı bir görüş bildirebilir. (Göçmen, 2019).

3.2.4. Avrupa Zirvesi

AB'nin en yüksek siyasi kurumu Avrupa Birliği Zirvesi'dir. Zirvenin yasama yetkisi olmamasına rağmen, tüm AB üye devletleri başbakan veya devlet başkanı seviyesinde temsil edildiği için siyasi bir ağırlığı ve siyasi bir odağı vardır. Avrupa Komisyonu Başkanı da bu zirveye katılır. Kararların oybirliği ile alınmadığı durumlarda oybirliği veya nitelikli çoğunluk kullanılır. Bu şekilde karar alma süreci uzamıyor ya da uzatılmıyor. Zirve aynı zamanda Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi ya da Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi olarak da bilinir. Önemli AB konularında ortak görüşler oluşturulur ve bu konuların daha da gelişip büyümesi için çaba sarf edilir. Özellikle dış politika ve güvenlik gibi konular AB üye ülkelerinden üst düzey yetkililerin yoğun katılımıyla ele alınmakta ve bu konularda önemli ölçüde işbirliği gerçekleştirilmektedir. (Egenhofer, 2009).

3.2.5. Avrupa Adalet Divanı

Avrupa Adalet Divanı ve AB Genel Mahkemesi olmak üzere iki sistemi olan bir AB yargı organıdır. Kuruluş amacı AB hukukunun yeknesak bir şekilde yorumlanıp tatbik edilmesini temin etmektir. Her türlü anlaşmazlığı çözmeye, yasal boşlukları kapatma ve yasal denetimi sağlama görevleri vardır. Genel Mahkeme'de 27 yargıç ve 11 konuşmacı bulunmaktadır. Her üye devlet birer yargıç tarafından temsil edilmektedir. Genel Mahkeme her üye devletten iki yargıçtan oluşmaktadır. Bu yargıçların görev süresi altı yıldır ve yeniden atanabilirler. (Göçmen, 2019).

3.2.6. Avrupa Sayıştayı

AB'nin genişlemesi ve kuruluşundan itibaren gelir ile harcamalardaki artış, denetim gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bu doğrultuda oluşturulan Sayıştay, AB'nin gelir-gider durumunu ve işlemlerin yasallığını kontrol eder. Her üye devlet, denetim sürecine katkı sağlamak için bir temsilci gönderir. Bu temsilcilerin daha önce benzer görevlerde bulunmuş olmaları tercih edilir. Üyelerin atanmasında Konsey, Parlamento'nun görüşünü alır. Ayrıca Sayıştay, mali konularda Konsey ve Parlamento'ya tavsiyeler sunabilir. Üyelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı kesinlikle güvence altındadır. Her yıl, bir önceki yıl yapılan harcamalar hakkında bir rapor hazırlar ve Parlamente'ye bilgilendirir. Yerinde denetim konseptinin uygulanmaya başlamasından bu yana müfettişler AB üye devletlerinde ve AB'nin fon sağladığı ülkelerde sürekli denetimler gerçekleştirmektedir. Yardımların amaçlandığı gibi harcanmaması ya da yolsuzluk yapılması halinde ilgili makamları bilgilendirir ve uygun önlemlerin alınmasını sağlamaktadır.(Tindemans, 1976).

3.2.7. Avrupa Merkez Bankası

Almanya'nın Frankfurt kentinde bulunan Avrupa Merkez Bankası bağımsız bir kurumdur. Avrupa Merkez Bankası'nın görevi kendi para birimi olan Euro'da değer istikrarını korumaktır. Ayrıca para politikasını belirler ve döviz işlemlerini yürütür. Bu sayede Avro bölgesinde oluşabilecek rezerv sorunları ortadan kaldırılmakta ve ödeme sistemlerinde denge sağlanmaktadır. Bu da üye ülkelerin bankalarının birbirleriyle işbirliği yapmasına olanak tanır. Tek bir para biriminin kullanımına geçişi yönlendirir. Aynı zamanda tek bir para birimini benimseyen ülkeler arasında işbirliğini teşvik etmektedir.(Kıraç & İlhan, 2010).

3.3. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları

SSCB'nin çöküşü, Körfez Savaşı ve Yugoslavya'nın parçalanması gibi 1990'ların kritik olayları, Avrupa'nın güvenlik ve savunma politikalarını kolektif bir yaklaşımla yeniden şekillendirme ihtiyacını ortaya koymuştur. “Bu gelişmeler doğrultusunda, askeri kapasitesinin geliştirilme fikri, BAB ile olan zayıf bağlantısına rağmen, AGSP'nin içinde yer bulmaya başlamıştır”.(Uğur ve Aksoy, 2016). Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, Avrupa'da siyasi bölünmüşlüğü ortadan kalkmasıyla önemli değişimler yaşanmıştır. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Baltık devletleri, eski sosyalist bloktan ayrılarak piyasa ekonomisi ve demokratik sistemi benimsemiş, aynı zamanda Avrupa Birliği'ne (AB) entegrasyon sürecine girmişlerdir. Diğer yandan, AB üyesi devletler, uzun yıllardır devam eden ekonomik entegrasyonu daha ileri bir seviyeye taşımak ve siyasi birleşme yönünde adımlar atmak amacıyla çeşitli politikalar geliştirmişlerdir. Bu süreçte, ekonomik alanda parasal birliğin hayata geçirilmesiyle bütünleşmenin derinleştirilmesi hedeflenirken, siyasi alanda ise Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) sınırlı uygulamalarının aşılması için çaba gösterilmiştir. 1990'ların başında, Avrupa'nın güvenlik ve savunma alanında kimlik kazanma çabaları, NATO çerçevesinde yürütülen çalışmalarla belirginlik kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde, hem genişleme hem de derinleşme politikalarıyla AB'nin yapısal dönüşümü hız kazanmış, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik geleceği şekillenmiştir. “ODGP çerçevesinde AB'nin güvenlik kanadı haline dönüştürülecek olan BAB'ın “gerektiğinde NATO'nun kaynaklarını kullanacağı yeni bir yapılanma üzerinde durulmuştur”. (Demirdöğen, 2002).

St. Malo zirvesini takip eden Bosna Hersek ve Kosova krizlerinde Avrupa'nın etkisiz kalması, Avrupa Birliği içinde savunma politikalarının güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. 1999'da Köln ve Helsinki zirvelerinde Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ön plana çıkarılarak, AB'nin savunma kimliği geliştirilmiştir. NATO'nun rolü korunmakla birlikte, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın yetersiz olduğu durumlarda müdahale yetkisi tanınmıştır. Kosova Savaşı, Avrupa'nın askeri kapasitesini artırma ihtiyacını doğurmuş ve Balkan krizleri sonrasında AB, güvenlik mekanizmalarını güçlendirmeye yönelik adımlar atmıştır. AGSP'nin kurulmasındaki bir diğer etken ise Avrupa'nın kendi iç dinamikleridir. Balkanlardaki istikrarsızlık ve ABD'deki Avrupa güvenliğine yönelik gelişmeler dış faktörler olarak öne çıkarken, para biriminin Euro'ya geçişi ve daha güvenli politikalar oluşturma

abaları i faktörleri oluşturmuştur. “AB’nin yaşadığı bu deneyimlerden sonra, etkin bir güvenlik ve savunma politikalarına ihtiyaç olduğunu ve bu yönde atılacak adımların hayata geçirilmesinin önemini kavramıştır”.(Türker, 2007).

Washington Zirvesi’nde belirlenen kararlardan ayrışacak şekilde, NATO’nun Avrupa Birliği yesi olmayan ortaklarının Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları operasyonlarına ve görevlerine katılımını sağlayacak yeni düzenlemeler getirileceği açıklanmıştır. “AGSP erevesinde, NATO imkan ve yeteneklerine hiçbir engel olmadan ulaşılması ve karar mekanizmalarında sadece AB yesi devletlerin yer alması hedeflenmiştir”.(Genç ve zda,2005). “Birlik, AGSP ile AB lkelerinin kendi pazarlarını koruması ve uluslar arası çatışmalara müdahale etmesi amacıyla AB yesi devletlerden oluşturulacak bir AB ordusunun kurulmasını sağlarken bunu NATO’nun “tüm imkân ve yeteneklerinden otomatik olarak” yararlanmayı” esas aldığını belirtmiştir. Burada kurulacak bir AB ordusunun amacı, NATO yesi devletlerin, iletişim, komuta ve istihbarat kontrol sistemlerini, otomatik olarak, yani kendilerinin müdahaleye karar verdikleri koşullarda “doğrudan ve ilgili ülkeye haber vermeksizin kullanılması AB’nin askeri imkân ve yeteneklerinin harekete geçirilmesidir”.(İnaç ve Güner, 2006).

NATO-AB arasındaki müzakereler, Nice Zirvesi sonrasında 16 Aralık 2002’de ortak bir bildiriyle sonuçlanmış ve taraflar kriz yönetiminde stratejik ortaklıklarını resmen ilan edip, 11 Mart 2003’te düzenlemeler yürürlüğe girerek Berlin Zirvesi (1996) sonuçlarını genişlettiği için “Berlin Plus” adıyla kaydedilmiştir. Antlaşmanın yürürlüğe girmesi, AB’nin AGSP açısından yeni bir dönem başlatmıştır. AB, AGSP kapsamında ilk güvenlik stratejisini “Daha İy Bir Dünya İçin Güvenli Bir Avrupa” başlığıyla Aralık 2003’te yayınlamıştır. Bu belge AB’nin yeni güvenlik anlayışı kapsamında yaşanmakta olan güvenliğin genişleme ve derinleşme sürecinin etkileri içinde hareket ettiği gösterilmiş yeni güvenlik tehditleriyle mücadelede “etkin birçok taraflılığın” gerekli olduğuna vurgu yapılmıştır. (Yiğittepe, 2017). “AB’nin uluslararası güvenlik stratejisini sembolize eden bu belge, örgüt çerçevesinde kabul edilen ilk ortak güvenlik stratejisi olarak görülmektedir.”(İşyar, 2008). Küresel dünyada Avrupa’nın güvenliğini sağlamak, hem iç hem de dış tehditler ve fırsatlar dikkate alındığında, çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, Avrupa’nın istikrarı için bölgesel ve uluslararası ortaklıkların önemi vurgulanmaktadır.

Uluslararası alandaki eylemlerini belirli temel ilkelere dayandıran birlik, bu değerleri hem kendi içinde hem de dış dünyada desteklemeyi hedefler. Öne çıkan ilkeler şunlardır:

- Demokrasi ve hukuk devleti ilkeleri
- Temel hak ve özgürlüklerin evrensel niteliği
- İnsanlık onurunun saygınlığı
- BM Antlaşması ve uluslararası hukuk ilkelerine bağlılık
- Birlik değerlerinin ve çıkarlarının korunması
- Yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi
- Çok taraflı işbirliği ve küresel iyi yönetişimin güçlendirilmesi
- Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktır. (Göçmen ve Akçay, 2016).

3.3.1. Berlin Plus Antlaşması (1999)

Avrupa Birliği ve NATO arasında Berlin Plus Antlaşması 2003 yılı başlarında tamamlanıp, AB'nin NATO varlıklarını ve kabiliyetlerini AB öncülüğündeki kriz yönetim operasyonlarında kullanmasına olanak tanıyan kapsamlı bir düzenleme paketini ifade ediyor. 1999'dan sonra haline gelecek olan şeyin oluşturulması Batı Avrupa Birliği (WEU) ile 1996'da Berlin'de başlatılan İttifak arasındaki önceki düzenlemelere dayanarak AB ve NATO arasında resmi bir anlaşma oluşturma ihtiyacını güçlendirdi. Çakışan üyelikler ve varlıkların ve yeteneklerin çoğaltılması konusundaki endişeler, her iki ortağın da kriz yönetimi operasyonları için yöntemler konusunda anlaşmasını gerektirdi. AB ile NATO arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi, kriz yönetimi ve barış inşası süreçlerinde etkili koordinasyon, şeffaflık ve istişare için kritik bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda, iki kurum arasındaki kalıcı ortaklık çerçevesi; NATO'nun 1999 Washington Zirvesi, Aralık 2000 Nice Avrupa Konseyi ve 16 Aralık 2002 tarihli ortak bildirge temel alınarak Mart 2003'te son şeklini almıştır. Berlin Plus Antlaşması'nın imzalanması, AB'nin ilk askeri operasyonu olan Concordia Harekâtı'nın Aralık 2003'te Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti'nde (FYROM) başlatılmasını kolaylaştırdı. 2004 yılında Bosna-Hersek'te başlatılan EUFOR Althea askeri

operasyonu, Berlin Plus'ın daha geniş çerçevesi içerisinde gerçekleştirilen ikinci askeri Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası operasyonuydu. (Berlin Plus Agreement, 2003).

3.3.2. Nice Antlaşması (2001)

26 Şubat 2001'de AB üye devletleri tarafından imzalanan ve ulusal onay süreçlerinin tamamlanmasının ardından 1 Şubat 2003'te yürürlüğe giren Nice Antlaşması, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) alanında önemli düzenlemeler içermektedir. Antlaşma, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) kapsamında ortak savunma politikasının kademeli şekilde hayata geçirilmesini ve AB'nin güvenlikle ilgili tüm alanları kapsayan bütünlük bir güvenlik stratejisini öngörmektedir. Nice Zirvesi'nde, kriz ve risk durumlarında etkin bir stratejik yönetim sağlamak amacıyla kalıcı ve güçlü bir siyasi otoritenin oluşturulmasına ve askeri yapıların modernizasyonuna karar verilmiştir. Bu kapsamda, Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma yapılanmasında önemli kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Askeri Komite, Askeri Personel ve Siyasi ve Güvenlik Komitesi birimleri, Konsey Sekreterliği çatısı altında birleştirilerek kapasite artırımı sağlanmıştır. Ayrıca, Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (ODGP) kapsamında AB'nin Batı Avrupa Birliği ve NATO ile ilişkileri yeniden yapılandırılmıştır. Batı Avrupa Birliği'nin, Avrupa Birliği'ne entegrasyonu tamamlanmış ve kriz yönetimi yetkileri Avrupa Birliği'ne devredilmiştir. Avrupa Birliği Antlaşması'nın 17. maddesindeki değişikliklerle Batı Avrupa Birliği'nin hukuki statüsüne dair hükümleri kaldırılmış, ardından 13 Kasım 2000'deki Batı Avrupa Birliği Bakanlar Toplantısı'nda örgütün faaliyetlerine son verilmesi ve çalışma gruplarının kapatılması kararlaştırılmıştır. Nice Antlaşması, AB'nin askeri yeteneklerini geliştirmeye yönelik önemli kurumsal adımlar atarak, güvenlik ve savunma politikalarında daha etkin bir rol üstlenmesini sağlamıştır. "Nice Antlaşması ile AGSP'nin, ODGP'nin bir uzantısı olduğu resmen ifade edilerek, savunma ve güvenlik alanlarının siyasal bütünleşmenin ayrılmaz bir parçası olduğu ve geliştirilmesine verilen önem teyit edilmiştir."(Düdükçü, 2004)

AGSP'nin geliştirilmesi için Nice Zirvesi kapsamında iki "Başkanlık İlerleme Raporu" hazırlanmıştır. Bu raporlar, askeri ve sivil kriz yönetimi yeteneklerinin güçlendirilmesine yönelik öneriler içermektedir. Yapılan görüşmeler neticesinde "AGSP'na İlişkin Bildiri", Zirve'nin Sonuç Bildirgesi'yle kabul edilmiştir. Bildiride, AB Konseyi'nin belgeleri doğrultusunda AGSP'nin operasyonel hale getirilmesinin öncelikli hedef olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, "Nice Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi

ön şart değildir" denilerek Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın acilen uygulanması gerektiği ifade edilmiştir.

Nice Anlaşmasının, 1 Şubat 2003'te yürürlüğe girmesiyle AGSP ve ODGP'nin kurumsal yapısını güçlendirmiştir. 12 Aralık 2003'te ise AB üyesi ülkeler, ilk güvenlik stratejisini kabul etmiştir. Bu stratejinin temel hedefleri şunlardır:

- Terörle etkin mücadele,
- Kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi,
- Örgütlü suçlarla baş edemeyen devletlere destek sağlanması.

Bu maddeler, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin öncelikleri olarak belirlenmiştir. “Nice Anlaşması ile daha önce Helsinki Zirvesi'yle gündeme gelen Acil Müdahale Gücü'nün kurulması da kararlaştırılmıştır. 60.000 kişiden oluşmasına karar verilen bu kuvvetin, 60 günde toplanabilen ve 1 yıl görevde kalabilen bir yapıda çalışması planlanmıştır.” (Caşın, Özgöker ve Çolak, 2020).

3.3.3. Göteborg Antlaşması (2001)

Göteborg Zirvesi'nde (15-16 Haziran 2001) AB'nin dış ilişkilerinde çatışma önleme hedefi vurgulanmış, kapasite ve operasyonel yapısını geliştirme çalışmaları sürdürülmüştür. Amsterdam Anlaşması'yla kurulan Siyasal Planlama ve Erken Uyarı sistemi, bu zirvede güçlendirilmiş ve “Şiddetli Çatışmaları Önleme Programı” kabul edilmiştir. Ayrıca, AB-BM iş birliğinin derinleştirilmesi de zirvenin önemli kararlarından. Bu bağlamda AB'nin gelişen operasyonel kabiliyetlerinin, BM tarafından yürütülen kriz yönetimi çalışmalarına katkı sağlayabileceği belirtilmiştir. (Türker, 2007). Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) kapsamında, NATO'nun imkân ve yeteneklerinin Avrupa Birliği tarafından kullanımını düzenleyen mekanizmaların acilen tamamlanması kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda, AB üyesi olmayan NATO müttefiklerinin danışma süreçlerine ve operasyonel katılımlarına yönelik düzenlemelerin uygulamaya geçirildiği vurgulanmıştır. AGSP ile ilgili kararların, 2001 Laeken Zirvesi'ne kadar netleştirilmesi için çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir.

3.3.4. Laeken Zirvesi (2001)

14-15 Aralık 2001'de gerçekleşen Laeken Zirvesi'nde, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) operasyonel kapasiteye ulaştığı açıklanmış ve kriz yönetimi operasyonlarına hazırlık amacıyla yeteneklerinin geliştirileceği vurgulanmıştır. Zirve sonuç bildirgesinin 42. maddesinde, AB'nin dış sınır kontrollerinin artırılması, terörle mücadele, yasa dışı göç ve insan kaçakçılığının önlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, sınır güvenliğinin tek bir mekanizma tarafından yönetilmesi kararlaştırılmıştır. Konsey ve Komisyon'dan bu alanda düzenlemeler ve çalışmalar yapılması talep edilmiştir".(The European Council, 2001). Laeken Zirvesi, Avrupa Birliği'nin değişen ve küreselleşen dünyada karşılaştığı tehditlere dikkat çekilmiştir. Özellikle 11 Eylül'den sonra terörizm, dini fanatizm ve köktencilik gibi sorunların küresel boyut kazandığı vurgulanmıştır. Bu tehditler, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle parçalanmış ancak küreselleşmiş bir dünyada ortaya çıkmıştır. AB'nin Soğuk Savaş sonrası küreselleşmeye yönelik taahhütlerini yerine getirme görevinin, şiddet eylemleri, terörist faaliyetler ve tüm fanatik düşünce ve eylemlerle güçlü bir şekilde mücadele etmek olduğu belirtildi. Bu bağlamda, AB'nin küreselleşmiş bir dünyada küreselleşmiş terörizmle mücadele etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Zirve ile birlikte AB'nin terörle mücadelesi ciddiye kazanmıştır.

3.3.5. Frontex (2004)

26 Ekim 2004 tarihinde yayınlanan bir yönetmelikle beraber üye ülkelerin dış sınırlarının yönetim ve kontrolü için Operasyonel İşbirliği Ajansı (FRONTEX) kurulmuştur. Kuruluşuyla birlikte esas olarak AB'nin dış sınır güvenliğini sağlama görevini üstlenen Frontex, bu doğrultuda mal kaçakçılığını, insan kaçakçılığını (düzensiz göç), terörü ve sınır ötesinde meydana gelebilecek birçok suçu engellemeyi amaçlamıştır.(Turgay, 2021). 2004 yılında hazırlanan yönetmeliğin özellikle göç ve deniz sınırı güvenliği alanında yetersiz kalması nedeniyle çeşitli düzenlemeler yapılmış, işlevsel bir mekanizmaya dönüştürülmesi kararlaştırılan Frontex, 6 Ekim 2016 tarihiyle birlikte yeni bir tüzük aracılığıyla çalışmaya başlamıştır. Bu kapsamda Frontex, "*Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı*" olarak isim değiştirmiş ve sorumlulukları genişletilmiştir. Ancak birim için "*Frontex*" isminin kullanımına devam edilmiştir. (Bilgin, 2017).

Frontex, öncelikli olarak adalet ve içişleri ortaklarıyla ikili bazda iş birliği yapar ancak aynı zamanda Adalet ve İçişleri Ajansları Ağı'nın aktif bir üyesidir. Ajans, adalet ve içişleri ailesinin ötesinde, özellikle denizcilik alanında iş birliği geliştirir ve ayrıca uzay ve havacılık, sağlık, çevre koruma veya teknoloji alanlarında faaliyet gösteren kuruluşlarla ortaklıklar arar. Özgürlük, güvenlik ve adalet alanını koruyan AB ajanslarını birbirine bağlar. Ağdaki ajanslar birlikte, AB'nin göç, iltica ve dış sınır yönetimi, organize suç, uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizmle mücadele, cinsiyet eşitliği ve temel haklara saygı alanlarındaki hedeflerinin uygulanmasına katkıda bulunur. Ayrıca, ilgili AB bilgi teknolojileri sistemlerinin işleyişini kolaylaştırır, uyuşturucu ve uyuşturucu bağımlılığı konusunda AB faaliyetlerine katkıda bulunur ve kolluk kuvvetlerinin eğitimini kolaylaştırır.(Frontex, 2024). Genişleyen sorumluluk ve yetki alanıyla birlikte 2016 yılı itibariyle Frontex, Avrupa Birliği'nin hava, kara ve deniz sınırlarında güvenlik operasyonlarını yürütmeye başlamıştır. Bilgi paylaşımı, eğitim, risk analizi ve uzman desteği gibi eylemlerle AGSP/OGSP ile iş birliği içinde çalışan Frontex, AGSP/OGSP misyonlarını önemli bir öncelik olarak tanımaktadır.

3.3.6. Lizbon Zirvesi (2007)

2005 yılında Hollanda ve Fransa'da yapılan referandumlar sonucunda reddedilen AB Anayasası'nın uygulanamaması, Avrupa Birliği'ni yeni bir düzenleme arayışına itmiştir. Bu süreçte, AB ve AT Antlaşmaları'nda değişiklik yapacak alternatif bir metin hazırlanması gerekli görülmüştür. Lizbon Antlaşması, AB ülkeleri arasında ortak bir anayasa oluşturma çabasının başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından ortaya çıkan belirsizliği ortadan kaldırmak amacıyla tasarlanmıştır. Lizbon Antlaşması, 13 Aralık 2007'de imzalanmış ve 1 Aralık 2009'da yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşma, Maastricht Antlaşması'nın üç sütunlu yapısını ortadan kaldırarak önemli bir reform gerçekleştirmiştir. Özellikle Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (ODGP) alanında köklü bir değişiklik yapılmış ve "AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi" makamı oluşturulmuştur. "Daha önce Amsterdam Anlaşması'yla kurulan ODGP Yüksek Temsilcilik makamı ile Avrupa Komisyonu Dış İlişkiler Komiserliği'nin birleşmesi sonucunda sisteme dahil edilen Yüksek Temsilcilik makamına ilk olarak Catherine Ashton atanmıştır".(Ülger, 2015).

"Lizbon Anlaşması sonucu kaldırılan birinci sütun (Avrupa Topluluğu) ve ikinci sütun (ODGP) içerisindeki görevlerin (diplomasi, güvenlik, ticaret, insani

yardım) daha uyumlu ve tutarlı bir şekilde yerine getirilebilmesi için Yüksek Temsilcilik makamı kurulmuştur”.(Zhussipbek, 2009).

Avrupa Birliği Antlaşmasının 24. maddesine göre bu politika; dış ilişkilerin tüm alanlarını, Birliğin güvenlik konularını ve ortak savunma politikasının kademeli oluşumunu kapsar ifadesi yer almıştır. “Lizbon Anlaşması’nın getirdiği yeniliklerden bir diğeri ise Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) kavramını, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) olarak değiştirmesidir”.(Zhussipbek, 2009). Anlaşmanın 28. maddesi uyarınca OGSP, ODGP’nin stratejik ve işlevsel bir uzantısı olarak belirlenmiştir. Metinde, OGSP’nin AB’nin askeri ve sivil operasyonel yeteneklerini doğrudan desteklediği öne sürülmektedir. AB’nin bu imkanları Birlik sınırları dışında barış koruma, çatışma önleme amaçlarıyla ve BM prensipleri dahilinde kullanabileceği ifade edilmiştir”.(Kocamaz, 2010).

Lizbon Anlaşması, AGSP/OGSP hükümlerini hukuki bağlayıcılık kazandıran ilk metindir. Anlaşmayla getirilen yeniliklerden biri olan dayanışma ilkesi, özellikle Finlandiya, Avusturya ve İsveç gibi tarafsız ülkelerin Birlik içindeki konumunu tartışmalı hale getirmiştir. Bu durum, tam üye devletlerin tarafsızlık politikalarıyla dayanışma yükümlülüklerinin uyumunu sorgulatan bir konu olmuştur. “Ancak sonunda, AB’ye üye devletlerden birinin terör saldırısına maruz kalması durumunda veya bir afet halinde birbirlerine dayanışma ruhu ile yardım edecekleri beyan edilmiştir”.(Altın, 2018).

“Lizbon Anlaşması’nda düzenlenen alanlardan biri de Petersburg Görevleri olmuş, anlaşmayla birlikte Petersburg Görevlerinin kapsamı genişletilmiştir”.(Özdal, 2008). Eklenen yeni görevler şunlardır:

- Barışın sürdürülmesinin sağlanması ve çatışma sonrası istikrarın tesis edilmesi,
- Ortak silahsızlanma operasyonları,
- İnsani yardım görevleri ve kurtarma görevleri,
- Askeri alanda danışmanlık ve teknik destek hizmetlerinin sunulması,
- Çatışmaların önlenmesi ve uzlaşının güçlendirilmesi,

- Kriz yönetiminde askeri misyonların etkin şekilde uygulanması.

Lizbon Anlaşması ile OGSP'ye eklenen en önemli yeniliklerden biri, Kalıcı Yapısal İşbirliği Protokolü'dür. Bu protokol, belirlenen askeri standartları karşılayan, yükümlülüklerini yerine getiren ve iş birliğine katılan AB üyesi devletler arasında daha güçlü bir ortaklık kurulmasını hedeflemektedir. Böylece savunma alanında iş birliğine yatkın, istekli ve kapasiteye sahip devletlerin kalıcı bir iş birliğine dahil olmasına imkân verilmiştir".(Kocamaz, 2010).

3.4. AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası

Avrupa Birliği'nin dış politika ve güvenlik yapısı, Lizbon Antlaşması ile önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bu antlaşmayla birlikte, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın adı "Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası" (OGSP) olarak değiştirilmiştir. OGSP ile ilgili kararlar, Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Başkanı veya üye ülkelerin talebi doğrultusunda Konsey tarafından oy birliğiyle alınmaktadır. Lizbon Antlaşması, OGSP'nin kapsamını genişleterek, 1992'de belirlenen Petersberg Görevleri'ne (insani müdahale, çatışma önleme, barışı tesis etme gibi) yeni yetki alanları eklemiştir. Böylece, Birlik'in güvenlik ve savunma alanındaki operasyonel kapasitesi artırılmıştır. Bunlar arasında askeri danışmanlık, çatışma sonrası barışın tesisi ve üçüncü ülkelerde terörle mücadelede destek de yer almaktadır. 2000'li yılların başlarında, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın tarihsel arka planında, Avrupa'nın küresel güvenlik konularına daha aktif biçimde katılım hedefi önem kazanmıştır. "Bu dönemde, Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika'daki krizlere karşı OGSP misyonları başlatılmış ve AB'nin uluslararası arenada daha etkili bir güvenlik aktörü olma çabaları hız kazanmıştır".(Özekin, 2020). Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, Avrupa Birliği'nin, dış politika ve güvenlik konularında ortak stratejiler geliştirmek ve savunma kapasitelerini artırmak için oluşturulmuş bir iş birliği mekanizmasıdır. "1992 tarihli Maastricht Antlaşması'nın ardından, AB'nin politika alanları arasında güvenlik ve savunma da resmi olarak tanınmıştır".(Turhan, 2019).

Avrupa Birliği'nin kurucu metinlerinden olan Lizbon Antlaşması'nın 42. maddesi, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikalarına ilişkin temel ilkeleri düzenlemektedir. Söz konusu hükme göre, herhangi bir üye devletin toprak bütünlüğüne yönelik silahlı saldırı durumunda, diğer üye devletler Birleşmiş Milletler Şartı'nın meşru müdafaa hakkını düzenleyen 51. maddesi çerçevesinde gerekli askeri ve siyasi desteği

sağlamakla yükümlüdür. Ancak bu kolektif savunma mekanizması, üye devletlerin ulusal savunma politikalarını belirleme konusundaki egemenlik haklarını sınırlandırmamaktadır. “Bu alandaki iş birlikleri NATO üyesi olan devletlerin kolektif savunmalarının NATO çerçevesindeki yükümlülüklerine uygun olur.”(Avrupa Birliği Antlaşması, Madde 43). OGSP’nin kuruluş amaçları dört ana başlık altında incelenebilir. İlk olarak, AB’nin dış politikadaki etkisini artırma hedefi öne çıkmaktadır. Bu durum, özellikle bölgesel nüfuzunu güçlendirmek ve ABD ile yaşanan anlaşmazlıklarda daha etkili bir pozisyon alabilmek için önem taşımaktadır. İkinci olarak, AB’nin liberal değerleri yayma arzusu dikkat çeker. Birlik, kendi çıkarları doğrultusunda bu değerlerin genişlemesini teşvik etmekte ve bu amaçla güvenilir bir ortak politika oluşturmayı hedeflemektedir. Üçüncü neden, AB üye devletlerinin entegrasyon sürecini destekleme isteğidir. OGSP’nin uluslararası güvenliğe sağlayacağı katkılarını, Birlik içindeki bütünleşmeyi güçlendireceği düşüncesi bu görüşü desteklemektedir. Bu kapsamda, OGSP’nin NATO ve BM’ye eşdeğer küresel bir güç oluşturacağı öngörülmektedir. Son olarak, AB hükümetlerinin iç politikada elde edeceği kazanımlar da OGSP’nin kuruluş amaçları arasında değerlendirilmektedir. Bu dört temel faktör, OGSP’nin oluşturulmasındaki teorik çerçeveyi şekillendiren unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. ”Hükümetlerin iç politika yapım sürecinde pozisyonları güçlendirebilme arzusu ve iç politika çerçevesinde çözüm geliştirmenin zor olduğu uluslar arası meselelerde risk almaktan kaçma ve meseleleri OGSP’ye tahvil etme olarak yorumlanabilir.”(Pohl, 2014)

3.5. Avrupa Birliği OGSP’nin Kurumsal Yapısı

3.5.1. Sivil ve Güvenlik Komitesi

Avrupa Birliği Sivil ve Güvenlik Komitesi, üye devletlerin büyükelçileri ve AB kurumlarının temsilcilerinden meydana gelen bir yapıdır. Temel işlevi, Bakanlar Konseyi’ne stratejik öneriler sunmaktır. Küresel siyasi gelişmeleri izleyerek analiz eder ve AB Askeri Komitesi’yle ortak çalışmalar yürütür. Özellikle kriz durumlarında müdahale senaryoları üretir ve kurumlar arası koordinasyonu güçlendirir.

3.5.2. Sivil Planlama ve Yürütme Merkezi

Avrupa Dış Eylem Servisi çatısı altında özerk olarak faaliyet gösteren bu birim, ODGP’nin sivil operasyon ve hareketlerini stratejik düzeyde koordine eder. Siyasi ve

Güvenlik Komitesi talimatlarına uygun şekilde hareket ederek Yüksek Temsilci'ye doğrudan hesap verir.

3.5.3. Avrupa Birliği Askeri Komitesi

Avrupa Birliği Askeri Komitesi, üye devletlerin savunma bakanlarının katılımıyla oluşan bir yapıdır. 22 Ocak 2001'de Konsey kararıyla kurulan bu organ, askeri danışmanlık sağlar ve savunma iş birliklerini güçlendirir. Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne stratejik öneriler sunarken, operasyonları denetleme ve komutan atama yetkisine de sahiptir. Avrupa Birliği'nin askeri misyonlarının yönetiminden doğrudan sorumludur.

3.5.4. Avrupa Birliği Askeri Personeli (EUMS)

Avrupa Birliği Askeri Komitesi'ne bağlı olarak faaliyet gösterir ve Yüksek Temsilciye doğrudan bağlıdır. Askeri operasyonlar ile destek gerektiren misyonlarda görev alır. Ayrıca, Dış Eylem Servisi'ne askeri konularda uzmanlık desteği sağlar.

3.5.5. Sivil Kriz Yönetimi Komitesi (CIVCOM)

Siyasi ve Askeri Komite'yi kriz yönetiminin sivil boyutları hakkında bilgilendirir, politika önerileri sunar ve stratejik analizler yapar. Üye devlet temsilcilerinden oluşan bu birim, AB'nin müdahale ettiği krizlerin sivil yönlerini koordine eder ve ilgili politikaların oluşturulmasında merkezi bir işlev görür.

3.5.6. Siyasi-Askeri Grup (PMG)

Avrupa Birliği'nin, OGSP kapsamındaki hazırlık ve karar alma süreçlerini yönetir. Bu çerçevede, AB'nin askeri operasyonları, sivil-askeri misyonları, stratejik kabiliyetleri ve bunların siyasi etkilerini analiz ederek politika önerileri geliştirir. Komite, savunma iş birliği ve güvenlik stratejilerinin uygulanmasında merkezi bir rol oynar.

3.5.7. Kriz Yönetimi ve Planlama Müdürlüğü (CMPD)

AB Dış Eylem Servisi, sivil misyonlar ve askeri operasyonlarda politik-stratejik planlamalar yaparak kriz yönetimine katkı sağlar. AB'nin dış politika hedefleri doğrultusunda operasyonların uyumluluğunu güvence altına alır.

3.5.8. Avrupa Savunma Ajansı (EDA)

Avrupa Savunma Ajansı'nın başlangıçtaki temel misyonları, savunma yeteneklerini geliştirmek; savunma araştırması ve teknolojisini teşvik etmek; silahlanma işbirliğini geliştirmek; rekabetçi bir Avrupa Savunma Ekipmanları Pazarı yaratmak ve Avrupa Savunma, Teknoloji ve Endüstriyel Tabanını güçlendirmektir.

3.5.9. Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji (ESDC)

2005 yılında, Avrupa güvenliği ve savunmasına yönelik stratejik düzeyde eğitim vermek amacıyla kurulmuştur. Avrupa'nın stratejik kültürünü geliştirmek için kapsamlı programlar sunmaktadır.

3.5.10. Avrupa Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü

2002'de kurulan bu örgüt, dış politika, güvenlik ve savunma konularında analizler yürütmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Paris merkezli olup Brüksel'de de temsil edilen kuruluş, Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası kapsamında özerk bir yapıya sahiptir. Avrupa'dan uzmanlar ve politika yapıcılarını bir araya getiren kurum, analizlerinde fikir bağımsızlığını titizlikle korur.

3.5.11. Avrupa Birliği Uydu Merkezi

Avrupa Birliği Uydu Merkezi (Sat-Cen), 2002'de kurulan ve AB'nin dış politika ile güvenlik kararlarına uzay tabanlı veri analizleriyle destek sağlayan bir kurumdur. Yüksek Temsilci'ye bağlı olarak faaliyet gösteren merkez, İspanya'da (merkez) ve Brüksel'de konuşlanmıştır. Gözlem uydularından elde ettiği görüntüleri işleyerek kriz yönetimi, sınır güvenliği ve askerî operasyonlar gibi alanlarda stratejik analizler sunar. AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) süreçlerine katkıda bulunan Sat-Cen, üye ülkeler ve kuruluşlarla iş birliği içinde çalışmaktadır.

3.5.12. Avrupa Operasyonlar Merkezi

Avrupa Operasyonlar Merkezi (EUOPCEN), 2012 yılında Avrupa Birliği Dışışleri Konseyi tarafından Afrika Boynuzu bölgesinde yürütülen Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) misyonları arasında operasyonel koordinasyonu sağlamak ve sivil-askerî iş birliğini optimize etmek amacıyla tesis edilmiştir.

3.6. Kalıcı Yapısal İşbirliği (PESCO)

Kalıcı Yapısal İşbirliği (PESCO), Lizbon Antlaşması'yla tesis edilen hukuki altyapı çerçevesinde, Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma politikalarında iş birliğini stratejik düzeyde geliştirmeyi hedefleyen bir mekanizmadır. Üye devletler, savunma alanındaki yatırımlarını koordine etme, kapasite geliştirme ve ortak operasyonel faaliyetler yürütme gibi yükümlülükleri bağlayıcı şekilde üstlenirler. Bu süreç, yalnızca AB'nin kurumsal çerçevesi dahilinde ve katılımcı ülkelerin sorumluluğunda yürütülmektedir. Antlaşmayı imzalayan ülkelerin "Kalıcı Yapısal İşbirliği" için ne şekilde katkı sağlayacaklarına ilişkin plan proje hazırlamaları söylenmiştir. PESCO kurulduğu zaman katılımcı ülkeler Hırvatistan, Romanya, Hollanda, Macaristan, Avusturya, Güney Kıbrıs, Slovenya, Litvanya, Letonya, Fransa, Bulgaristan, Yunanistan, Lüksemburg, Slovakya, İsveç, İspanya, Almanya, İtalya, Finlandiya, Polonya, İrlanda, Portekiz, Estonya toplam yirmi üç üyeli devlet olarak başlamıştır. 7 Aralık 2017 itibarıyla Portekiz ve İrlanda bu iş birliğine dahil olurken, Danimarka, Malta ve Birleşik Krallık "Kalıcı Yapısal İşbirliği" kapsamı içerisinde yer almamıştır.

3.6.1. Kalıcı Yapısal İşbirliği'nin Kapsamı

PESCO, hem Avrupa Birliği'nin savunma yeteneklerinin güçlendirilmesini hedeflemekte hem de Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) operasyonlarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi için gereken araç ve kabiliyetlere destek sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, PESCO sekreteryası tarafından sunulan proje önerileri, hem kabiliyet geliştirme boyutu hem de operasyonel katkı açısından değerlendirilmektedir. PESCO, aynı zamanda "Avrupa Savunma Fonu" ile finansal destek sağlayarak çeşitli iş birliği projelerini teşvik etmekte ve "Savunmada Eşgüdümlü Yıllık Gözden Geçirme (CARD)" gibi mekanizmalarla yeni ortaklıkların ve girişimlerin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede, PESCO'nun savunma alanındaki iş birliği projeleri, AB'nin stratejik özerkliğini güçlendirmeye ve operasyonel hazırlığını artırmaya yönelik önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır.

3.6.2. Kalıcı Yapısal İşbirliği'nin Hukuki Dayanağı

PESCO'ya AB üyesi ülkelerin "katılabileceğini Lizbon Antlaşması'nın 42. ve 46. maddelerinde belirtilmiştir.(Avrupa Birliği Antlaşması, 2011). Antlaşmanın 42. maddesinin 6. fıkrasına göre; "Askerî kapasiteleri yüksek standartları karşılayan ve en

zorlu görevler için bağlayıcı taahhütlerde bulunan üye devletler, Birlik bünyesinde daimi yapısal işbirliği oluşturur. Bu işbirliğin hukuki çerçevesi 46. maddeyle belirlenir." 46. maddenin 1. fıkrasında ise şu ifade yer alır: "Daimi yapısal işbirliğine katılmak isteyen üyeler, ilgili protokoldeki kriterleri sağlayarak askerî taahhütlerini Konsey'e ve AB Dışışleri Yüksek Temsilcisi'ne bildirir." ifadesine yer vermiştir.

Kasım 2017'de üç üye ülkenin bakanları, PESCO bildirisini imzalayarak Avrupa Birliği yetkililerine iletmiştir. 7 Aralık 2017 tarihinde İrlanda ve Portekiz'in katılımıyla PESCO'nun bağlayıcı kuralları kabul edilmiştir. Süreçte, PESCO'nun ortak güvenlik ve savunma politikalarında kilit bir araç olduğu belirtilmiş, üyeler arasında daha güçlü uyum, süreklilik ve iş birliği ihtiyacı vurgulanmıştır. AB'nin savunma kapasitesinin geliştirilmesi, operasyonel yeteneklerin artırılması ve askerî güçlerin iyileştirilmesi için kaynakların verimli kullanımı ve yeni projelerin devreye alınması gerektiği ifade edilmiştir. PESCO'nun diğer iş birliklerinden farkı, üyelerin yükümlülüklerinin hukuken bağlayıcı olmasıdır. PESCO'ya dâhil olma gönüllülük esasına bağlı olsa da alınan kararlar bağlayıcıdır ve karar alım süreci üye ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir".(Permanent Structured Cooperation, 2017).

3.7. Avrupa Birliği Küresel Güvenlik ve Savunma Stratejisi

Avrupa Birliği Küresel Stratejisi, 2016'da "Müşterek Vizyon, Ortak Hareket: Daha Güçlü Bir Avrupa" sloganı ile üye ülkelerin savunma ve güvenlik iş birliğini güçlendirmeyi hedeflemiştir. Bu strateji, silahlı kuvvetler arasında eş güdümün artırılması, göç ve kriz yönetimi ile sivillerin korunması gibi alanlarda dayanışmayı öngörmektedir. 2003'teki Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin yerini alan bu belge, ortak hareket kabiliyetini geliştirmeyi amaçlamıştır.

2003 yılında yayımlanan Strateji Belgesi'nde beş temel tehdit ele alınmıştır: bölgesel çatışmalar, kitle imha silahları, başarısız devletlerin çöküşü, organize suçlar ve terörizmdir. Avrupa Birliğinin Küresel Stratejisi beş ana odak alanı belirlemiştir:

- Çatışma ve krizlere ortak tepki geliştirme
- Güvenlik ve savunma politikaları
- İç-dış politika uyumunun sağlanması
- Bölgesel ve tematik stratejilerin yenilenmesi

- Kamu diplomasisinin güçlendirilmesi

Ayrıca AB dış politikasının temel öncelikleri arasında barış-güvenlik, kadın hakları, cinsiyet eşitliği, insan hakları ve kadınların güçlenmesi yer alır.

Strateji belgesinde, AB içinde ve dışındaki krizlere dikkat çekilmiştir. Birlik, ortak menfaatler doğrultusunda hem vatandaşları hem de bölgesi için barışa katkı sağlamayı ve güvenliği güçlendirmeyi hedeflemektedir. Avrupa Birliği'nin sınır içi güvenliği, sınır ötesinde barışın sağlanma derecesiyle yakından ilişkilidir, çünkü iç ve dış güvenlik dinamikleri birbiriyle bağlantılıdır. AB, NATO ve diğer ortaklarıyla yakın ilişkiler geliştirerek Avrupa'nın güvenliğine daha fazla katkı sunması ön plana çıkacaktır. Çatışma ve şiddet ortamlarının olduğu durumda Birliğin menfaatleri tehdit altındadır demektir. AB'nin ortak yaklaşımı, çeşitli krizlerin yerel, ulusal, bölgesel ve küresel boyutlarına yönelik kapsamlı işbirlikleri oluşturmasıdır. Sürdürülebilir barış ve çözüm, Avrupa Birliği'nin uzlaşılara verdiği destekle mümkün olabilir. Strateji belgesinde, Birlik diplomatik eylemlerinin Lizbon Antlaşması'ndaki etkinlik seviyesine ulaşamadığı ifade edilmiştir. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (OGSP) uluslararası gelişmelere daha duyarlı ve müdahale kabiliyetli olması gerektiği vurgulanmıştır. Avrupa Birliği üyesi devletler arasındaki işbirliği güçlendirilerek Lizbon hedeflerine ulaşılmalıdır. Ayrıca, göç, güvenlik ve terör vb. tehdit unsurlarına karşı politika açıkları ve koordinasyon eksiklikleri tespit edilmiştir.

AB Küresel Stratejisi, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nden on üç yıl sonra kabul edilmiştir. Belgede, "Avrupa Birliği yurttaşlarının çıkarları" ön plana çıkarılmış ve vatandaşlık kavramı sıkça vurgulanmıştır. Ayrıca, "stratejik özerklik" kavramıyla Avrupa Birliği'nin askeri alanda kalıcı bir güç olma hedefi yansıtılmaktadır. Lizbon Antlaşması ile bu durumun hukuki altyapısı hazırlanmış olsa da, NATO'nun dahil olmadığı durumlarda bağımsız operasyonlar yürütebilecek bir AB ordusu henüz hayata geçirilememiştir. Burada AB'nin iradesinin yanı sıra NATO faktörünün de etkili olduğu görülmektedir. Eski ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright, özerk bir Avrupa savunması için "NATO'nun yeteneklerini tekrar etmeden, NATO dışı ülkelere ayrımcılık yapmadan ve ittifaktan kopmadan" bir model geliştirilebileceğini ifade ederek dolaylı bir uyarı yapmıştır. Yaşanan bu gelişmelerle beraber Strateji Belgesi'ndeki vurgular dikkate alındığında, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (OGSP) Avrupa Birliği'nin en çok zorlandığı alanlardan biri olduğu söylenebilir. "Avrupa Birliği'nin birbirinden farklı öncelikleri ve hassasiyetleri olan" yirmi yedi

“üyesinin savunma ve güvenlik alanında ortak bir siyasi irade gösteremeyişi ve Avrupa Birliği’nin NATO’ya karşı sorumlulukları da dikkate alındığında AB Küresel Strateji Belgesi’nin Avrupa Birliği’nin ortak savunma ve güvenlik politikasına ne ölçüde katkı sunacağı tartışma konusu olmuştur”.(Karabel, 2016).

3.8. Ortak Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı

Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı, Avrupa Birliği'nin küresel stratejisini hayata geçirmek amacıyla öneri ve teklifler içeren bir belgedir. Bu plan, 2016 yılında Yüksek Temsilci tarafından Avrupa Konseyi'ne iletilmiştir. Aynı zamanda, Avrupa Komisyonu'nun "Avrupa Savunma Eylem Planı" ve AB Konsey Başkanı, Avrupa Komisyonu Başkanı ile NATO Genel Sekreteri'nin imzaladığı "Ortak Deklarasyon"un önemli bir bileşenidir. Plan, güncel tehditler ve zorluklar karşısında daha etkin çözümler üretebilmek için gerekli yetenekler, araçlar ve yapılar oluşturmayı hedefler. Böylece AB vatandaşlarına daha güvenli bir ortam sunularak dış politika, savunma ve güvenlik alanlarında güçlü bir birlik oluşturulması amaçlanmaktadır. AB Küresel Stratejisi'ne göre, Birlik; dışarıdaki çatışma ve krizlere karşı etkili tepki verebilmeli, ortaklarıyla iş birliği içinde kapasite geliştirmeli ve hem Birliği hem de vatandaşlarını koruyabilmelidir. Bu çerçevede, Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı, AB'nin küresel ölçekte daha etkin ve uyumlu bir güvenlik politikası izlemesine katkı sağlamaktadır.

Avrupa Birliği ve üye devletler, AB Antlaşması'ndan doğan tüm olanakları etkin şekilde kullanarak, AB'nin karar alma sürecindeki özerkliğine saygı gösterirken, NATO ve Birleşmiş Milletler gibi ortak kurumlarla iş birliğini sürdürecektir. Bu kapsamda AB'nin hedeflerini gerçekleştirebilmesi için:

1. Avrupa Dış Eylem Servisi, OGSP kapsamında öngörülen sivil misyonların uygulanmasına yönelik hazırlık kapasitesini artıracak ve bu doğrultuda gerekli planlama süreçlerini yürütecektir.
2. AB üyesi devletler, Avrupa Savunma Ajansı'nın yürüttüğü çalışmalarını desteklemek amacıyla kabul edilen kararlara kurumsal uyum sağlayacaktır.
3. Siyasi ve Güvenlik Komitesi ile Avrupa Birliği Askeri Komitesi, Kabiliyet Geliştirme Planı çerçevesinde belirlenen askeri ihtiyaçları onaylayarak ilgili süreci yönetecektir.

4. Avrupa Savunma Ajansı, katılımcı ülkelerle kapasite geliştirme programları hazırlayacak, yapılandırılmış iş birliğini güçlendirecek ve uygulama sürecine hazırlık yapacaktır.
5. “ODGP’nin misyon ve operasyonlarının planlanması ve uygulanması için” gerekli olan yapının gözden geçirilmesi ve üye devletler tarafından kabul edilmesi” gibi somut adımları atması beklenmektedir.(Council of the European Union, 2016)

Avrupa Birliği'nin Güvenlik Eylem Planının Hedefler ve Uygulamalar şunlardır:

- Avrupa Birliği çevresindeki bölgelerde ortak kriz yönetimi operasyonları,
- Hava ve özel kuvvetlerle istikrar sağlama operasyonları,
- Askeri-sivil koordineli acil müdahale çalışmaları,
- Sivil destek ve ikame görevler,
- Hava sahası güvenliği ve izleme faaliyetleri,
- Sivil yetenek geliştirme ve güvenlik reformları,
- Askeri danışmanlık, eğitim ve kapasite güçlendirme misyonları.
- Deniz güvenliği ve uzun vadeli gözetim faaliyetleri,

Avrupa Birliği, buna benzer faaliyetlerde ortaklarıyla iş birliğini güçlendirmeyi ve derinleştirmeyi, kolektif sorumluluğu paylaşmayı, kapasite geliştirmeyi ve güvenlik ile savunma alanında müttefiklerinin yükünü azaltmayı misyon edinir. Bu yaklaşım, AB ile ortakları arasında karşılıklı güven ve inandırıcılık oluşturacaktır. Üye devletler, ulusal düzeyde veya BM, NATO ve AB gibi çok taraflı yapılar çerçevesinde faaliyet gösterebilecektir. Böylece AB’ye üye olan ülkeler Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) aracılığıyla yeteneklerini geliştirerek BM ve NATO gibi uluslararası kuruluşlarda daha etkili bir konuma gelebilecektir. “NATO ve AB ve AB ve Birleşmiş Milletler arasında iş birliğinin ve desteğin geliştirilmesiyle, karşılıklı güç ve kabiliyetler de artacaktır”. (Council of the European Union, 2016)

3.9. Avrupa Savunma Eylem Planı

Avrupa Savunma Eylem Planı, Avrupa Komisyonu Başkanı Juncker tarafından Eylül 2016'da Bratislava'da AB liderlerine sunulan ve Avrupa'nın dış güvenliğini ve savunma stratejilerini içeren bir rapordur. Plan, Avrupa Savunma Fonu kurulmasını öngörerek, üye ülkelerin ortak savunma kapasitelerini geliştirmeyi, vatandaşların güvenliğini artırmayı ve savunma endüstrisinde yenilikçi bir rekabet gücü sağlamayı hedefler. Juncker, Bratislava Zirvesi'nde "Güçlü bir Avrupa, vatandaşlarını hem içeride hem dışarıda korumalıdır" vurgusu yapmıştır. "Avrupa'nın savunma sanayine yönelik kaynakların yenilikçi bir yaklaşımla ortak bir havuzda değerlendirilmemesi durumunda bu amaca ulaşamayacağını" belirtmiştir".(European Commission, 2016)

Avrupa Birliği Savunma Girişimleri ve Komisyon'un Önerileri:

1. Avrupa Savunma Fonu'nun Kurulması: Savunma teknolojileri, araştırma projeleri ve ortak yatırımların desteklenmesi için iki temel boyut öngörülmektedir:
 - Araştırma Boyutu: Yenilikçi savunma teknolojileri (elektronik, malzeme, robotik vb.) için ortak projelerin finansmanı. 2017'de 25 milyon Euro olan bütçenin 2020'de 90 milyon Euro'ya çıkarılması ve sonrasında 500 milyon Euro'ya ulaşması hedefleniyor.
 - Kabiliyet Boyutu: Üye ülkelerin savunma harcamalarını azaltmak için ortak alımlar yapmasını sağlayacak finansal mekanizma.
2. KOBİ'lere ve Tedarikçilere Destek: Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonu ile Yatırım Bankası'nın savunma sanayindeki KOBİ'lere ve tedarik zincirine erişiminin genişletilmesi planlanıyor. Bu sayede modernizasyon ve üretken yatırımlar artırılacak.
3. Savunmada Tek Pazarın Güçlendirilmesi: Komisyon, rekabetçi ve açık bir savunma piyasası oluşturarak AB şirketlerinin hem iç hem dış pazarda etkinliğini artırmayı amaçlıyor. Komisyon, "Savunma ve Güvenlik Tedariki ile Avrupa Birliği Transferleri Direktifi"ni yayımlayarak, savunma ürünleri tedarikinde Avrupa Birliği dışı paydaşların katılımını kolaylaştırmayı, savunma sanayisinde ortak endüstriyel standartlar

belirlemeyi ve Avrupa Birliği Uzay Programı gibi politikalara destek sağlamayı amaçlamaktadır.

4.BÖLÜM

ETKİLER, ZORLUKLAR VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ

4.1. Avrupa Birliği'nin OGSP'nin Dönüşümü: Etkiler

4.1.1. Stratejik Özerklik Artışı ve Atılan Adımlar

Avrupa Birliği, küresel güvenlik ortamındaki değişimler ve artan tehditler karşısında savunma ve güvenlik politikalarını güçlendirme yolunda önemli adımlar atmaktadır. AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) içinde “**stratejik özerklik**” kavramı, özellikle son yıllarda daha fazla önem kazanmaktadır. Stratejik özerklik, AB'nin kendi güvenliği için dış aktörlere bağımlılığını en aza indirmesi ve küresel krizlere karşı daha bağımsız bir şekilde hareket edebilmesidir. Yani dış politikada bağımsız hareket edebilmesini ifade eder. Bunun içinde savunma sanayii yatırımları, askeri yeteneklerin geliştirilmesi ve ABD gibi müttefiklere olan bağımlılığın azaltılması gibi unsurlar yer almaktadır.

2016 yılında kabul edilen AB Küresel Stratejisi (EUGS), stratejik özerkliği bir hedef olarak belirlemiştir. Küresel Strateji'den ve AB'nin dış eylemleri için özetlediği beş öncelikten yararlanmaktadır. Bu öncelikler şunlardır:

1. AB'nin güvenliği
2. AB'nin doğu ve güneyine yönelik devlet ve toplum dayanıklılığı
3. Çatışmalara ve krizlere yönelik bütünleşik bir yaklaşım
4. Daha güçlü işbirlikçi bölgesel düzenler
5. 21. yüzyıl için küresel bir yönetim (Avrupa Dış Eylem Servisi, 2016)

Bu kapsamda, AB'nin savunma yeteneklerini artırması ve dış müdahalelerde daha aktif bir rol oynaması öngörülmektedir. Ancak, üye devletler arasında stratejik özerklik konusunda tam bir görüş birliği bulunmamaktadır.

Fransa, AB'nin askeri anlamda daha bağımsız olması gerektiğini savunurken, Almanya ve diğer bazı ülkeler NATO ile iş birliğini sürdürmeyi tercih etmektedir.

4.1.1.1. Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO)

“2009 tarihli Lizbon Antlaşması’nda yer alan ancak 2017’ye kadar sürüncemede kalan Daimi Yapısal İş Birliği’nin (PESCO) ve Avrupa Savunma Fonunun (EDF) aktive edilmesi ile atılmış oldu”.(Noi, 2022). 2017’de başlatılan PESCO, AB üyesi ülkelerin ortak askeri projeler geliştirmesine ve askeri kapasitelerini güçlendirmesine olanak tanımaktadır. Bu program, AB’nin kendi askeri operasyonlarını daha bağımsız bir şekilde yürütmesini desteklemektedir.

4.1.1.2. Avrupa Savunma Fonu (EDF)

“Avrupa Savunma Fonu Avrupa Birliği içinde her düzeydeki şirketlerin ve araştırma kuruluşlarının savunma teknolojileri ve ekipmanları alanında araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde işbirliğini teşvik ederek üye devletlerin bu çabalarını desteklemek amacıyla oluşturulmuştur.”(Secopedia, 2023). Avrupa Savunma Fonu, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin her aşamasında rekabetçi ve ortak projelere destek vererek Avrupa’nın savunma kapasitesini ve endüstriyel yeteneklerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Yenilikçi yaklaşımları teşvik eden fon, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin ortak projelere katılımını desteklemektedir. Bu durum, neo-liberal küreselleşmenin Avrupa’daki ekonomik-politik söylemiyle uyumlu olmakla birlikte, artan küresel jeopolitik ihtiyaçlar doğrultusunda savunma teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik bir stratejiyi de yansıtmaktadır. AB, 2021-2027 dönemi için Avrupa Savunma Fonu kapsamında 8 milyar eurodan fazla bütçe ayırmıştır. Bu fon, üye devletlerin ortak askeri teknoloji geliştirmesine ve savunma sanayisini güçlendirmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

4.1.1.3. Stratejik Pusula (Strategic Compass)

Günümüzde değişen dünya düzeninde AB, yeni tehditlerle başa çıkmak, vatandaşlarının güvenliğini sağlamak ve küresel etkisini artırmak amacıyla stratejik otonomi kazanmaya odaklanıyor. Bu hedef doğrultusunda, AB'nin nasıl bir güvenlik ve savunma aktörü olacağını belirlemesi gerekliliği, 2020'deki Stratejik Pusula belgesiyle vurgulandı. Stratejik Pusula'nın öne çıkan unsurlarından biri, 5 bin hava, kara ve deniz askerinden oluşacak 'hızlı konuşlandırma gücü' ve bu birimin düzenli tatbikatlarla hazırlıklı olmasıdır. “Bu askeri kabiliyetle, savunma alanında ABD’ye bağımlı olan AB’ye, askeri olarak bağımsız hareket edebilme kabiliyeti yani stratejik otonomi

sağlamak hedefleniyor”.(Noi, 2022). 2022 yılında kabul edilen Stratejik Pusula belgesi, AB’nin güvenlik ve savunma alanında daha hızlı ve etkili hareket etmesini sağlamak için bir yol haritası sunmaktadır. Bu belge, AB’nin kriz yönetimi kapasitesini artırmayı ve savunma iş birliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

4.1.1.4. Askeri Harekatlar ve Kriz Yönetimi

AB, OGSP kapsamında birçok askeri ve sivil misyon yürütmektedir. Örneğin, Afrika ve Orta Doğu’daki barışı koruma misyonları, AB’nin güvenlik alanındaki bağımsız hareket kabiliyetini artırmasına katkı sağlamaktadır.

4.1.2. Savunma Bütçelerinin Dönüşümü

Avrupa Birliği (AB), küresel güvenlik tehditleri ve bölgesel istikrarsızlıklar karşısında savunma politikalarını güçlendirmek amacıyla savunma bütçelerini artırma yoluna gitmiştir. Özellikle Rusya’nın 2022’de Ukrayna’ya yönelik saldırısı, AB ülkelerinin savunma harcamalarını gözden geçirmesine ve artırmasına neden olmuştur. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) çerçevesinde, AB’nin savunma kapasitesini güçlendirmeyi ve üye ülkeler savunma harcamalarını artırma kararı almıştır.

Rusya-Ukrayna Savaşı: Avrupa Birliği, özellikle beşinci genişleme dalgasıyla Ukrayna’nın komşularını da kapsayacak şekilde coğrafi olarak önemli ölçüde büyümüştür. Bu Doğu genişlemesi, Avrupa Birliği 2014’ten itibaren Ukrayna Krizi’nden derinden etkilenir hale getirmiştir. Kriz, Rusya’nın 2022’deki işgaliyle yeni bir boyut kazanmıştır. Birliğin barışçıl genişleme döneminin sona ermesi, Avrupa güvenlik sisteminin yeniden yapılanması ve entegrasyonun güvenliğine yönelik tehditlere rağmen Avrupa Birliği’nin güçlenerek çıkması, yeni gelişmelerin habercisi olmuştur. “Bu noktada, Birliğin karar alma mekanizmalarının güçlenmesi, kıtadaki aşırı sağ grupların etkisinin azalması, üye devletlerin Avrupa Birliğine daha fazla entegre olması, Rusya doğalgazına bağımlılığı azaltacak alternatif yolların zorlanması ve NATO şemsiyesi altında daha etkili bir güvenlik paradigmasının oluşturulması noktasında savunma harcamalarının artırılması gibi pek çok gelişmenin gündeme gelmesi olası görülmektedir”.(Çelik, 2022). Avrupa’da doğrudan bir güvenlik tehdidi oluşmuş ve savunmaya daha fazla kaynak ayrılması zorunlu hale gelmiştir.

NATO ile Uyumluluk: AB içindeki birçok ülke aynı zamanda NATO üyesidir ve NATO'nun %2 savunma harcama hedefini yakalamak için bütçelerini artırmaktadır. 1978'de NATO üyelerinin yıllık askeri harcamalarını %3 artırması hedeflenmiştir. 2000'lerin başında ise, özellikle yeni üyelere rehber olması amacıyla GSYİH'nin %2'si kadar savunma harcaması önerilmiştir. "O dönemde NATO'ya aday olan ülkelerin savunma harcamalarının GSYİH'ya oranı yüzde 1,7'ler seviyesinde olması, aslında hedefin tutarlı olduğunu göstermektedir".(Lunn ve Williams, 2017:6). "2014 Galler Zirvesinde ise Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesinin de etkisi ile %2'lik hedef, sonuç bildirgesinde yer almıştır. Bu zirvede alınan karar gereği 2024 yılına kadar ittifaka üye olan ülkeler, askeri harcamalarını GSYİH'ya oranla %2'lik bir seviyeye yükseltecek, %2'nin üzerinde olan ülkeler ise söz konusu dönem boyunca askeri harcamalarını %2'lik hedefin üzerinde muhafaza edecektir".(Blum ve Potrafke, 2019).

AB'nin Stratejik Özerklik Hedefi: AB, ABD'ye bağımlılığı azaltmak ve kendi savunma sanayisini geliştirmek amacıyla ortak projelere daha fazla yatırım yapmaktadır. ABD'nin Avrupalı müttefikleriyle istişare etmeden Suriye ve Afganistan'dan askerlerini çekmesi veya Avrupa Birliğini devre dışı bırakan AUKUS anlaşmasını açıklaması gibi son dönemdeki gerilimler, AB'nin stratejik özerklik çabalarını hızlandırmıştır. Bu süreçte AB, güvenlik ve savunma politikalarının temelini oluşturan Stratejik Pusula belgesini hazırlayarak Mart 2022'de kabul etmiştir. Her ne kadar artan Rusya tehdidi "karşısında Avrupalı devletlerin bir bölümü uzun süredir ABD'nin güvenlik garantisini ve NATO'nun rolünün önemini vurguluyor olsalar da Rusya-Ukrayna krizinin tam ortasında onaylanan bu doküman, beklentilerin aksine Avrupalıların ABD ve NATO'dan ayrılma niyetlerini ortaya koymuştur".(Oğuz ve Oral, 2022).

Yeni Tehditler ve Teknolojik Gelişmeler: Siber güvenlik, uzay teknolojileri ve yapay zeka destekli savunma sistemleri ve yeni nesil silah teknolojileri gibi alanlara yatırım yapılması, bütçelerde artışa neden olmaktadır. Yapay zekanın geliştirilmesi ve uygulanmasını desteklemek amacıyla AB, yüksek hızlı ağların genişletilmesi, bulut bilişiminin teşvik edilmesi ve veri altyapılarının sağlanması gibi dijital altyapı yatırımlarını artırmaktadır. Sağlam ve güvenilir teknolojik dijital altyapı, başarılı yapay zeka gelişiminin temelini oluşturmaktadır. AB, 2023 yılında bu alanlara yönelik projelere daha fazla kaynak ayırmıştır.

4.1.2.1. AB'nin Savunma Bütçesi Harcamalarındaki Artışın Boyutları

Avrupa Birliği'nin 27 üye ülkesi, 2023 yılında savunma harcamalarını %10 artırarak 279 milyar avroya (293 milyar dolar) çıkardı. Bu, Avrupa Savunma Ajansı'nın (EDA) veri toplamaya başladığı yaklaşık yirmi yıl öncesinden bu yana en yüksek seviye olarak kaydedildi. Savunma yatırımlarına ayrılan bütçe, toplam harcamaların %26'sına ulaşarak 72 milyar avro oldu. Bu miktarın büyük kısmı, yeni silahlar, sistemler ve ekipmanların geliştirilmesi ve tedarikine harcandı; bu alandaki harcamalar bir önceki yıla göre %19 artarak yaklaşık 61 milyar avroya ulaştı. EDA'nın raporuna göre, 2024 yılında AB'nin savunma harcamalarının 326 milyar avroya yükselmesi ve savunma yatırımlarının toplam harcamalar içindeki payının %31'e ulaşması bekleniyor. Bu kapsamda, tedarik harcamalarının 2024 yılında 90 milyar avroyu aşabileceği öngörülmüyor.(Defence Türkiye, 2024).

4.1.2.2. Avrupa Birliği'nin Savunma Projelerinin Geleceğe Etkisi

4.1.2.2.1. Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi

AB'nin savunma alanındaki entegrasyonunu derinleştirmek için oluşturulan PESCO, üye ülkelerin savunma kapasitelerini birlikte geliştirmelerini ve ortak projeler yürütmelerini teşvik etmektedir. Bu girişim, AB'nin stratejik özerkliğini artırmayı hedeflemektedir. (Narin, 2022).

Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi (AGKG), Rusya-Ukrayna Savaşı'nın tetiklediği güvensizlik ortamına karşı atılan önemli adımlardan biri olarak öne çıkıyor. Savaş sürecinde cephe gerilerinin insansız hava araçları (İHA) ve füze saldırılarına maruz kalması, kritik altyapıların hedef alınması ve NATO sınırlarına Rus füzelerinin düşmesi, Avrupa'nın hava ve füze savunma ihtiyacını yeniden gündeme getirdi. Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi'nin, bu alandaki eksiklikleri gidermenin yanı sıra, kıta genelinde savunma harcamalarının artırılmasına ve ortak bir savunma stratejisinin geliştirilmesine katkı sağlaması bekleniyor. “Proje kapsamında Alman Iris-T, Amerikan Patriot ve İsrail'in Arrow-3 sistemlerinin ortak bir tedarik ve işletimi sağlanarak katmanlı bir hava ve füze savunma ağı amaçlandığı, bu şekilde maliyet etkin ve birlikte çalışabilir bir ağ kurulması” hedeflenmektedir.(Öncel, 2024).

4.1.2.2.2. EURODRONE ve FCAS (Yeninesil Savaş Uçağı) Projesi

Fransa, Almanya ve İspanya'nın ortaklaşa geliştirdiğı Yeni Nesil Hava Muharebe Uçağı Sistemi (FCAS) projesinde önemli bir aşama kaydedildi. Projenin Faz 1B kısmı için 3,2 milyar Euro bütçe ayrıldı ve bu kaynak, ana yükleniciler olan Fransa Silahlanma Genel Müdürlüğü (DGA), Dassault Aviation, Airbus, Indra ve Eumet'e aktarıldı. 3,5 yıl sürmesi planlanan bu fazın ardından, projenin toplam maliyetinin 100 milyar Euro'yu aşması bekleniyor. FCAS, Avrupa'nın son yıllardaki en büyük savunma yatırımlarından biri olarak öne çıkıyor. Alman Savunma Bakanı Christine Lambrecht, anlaşmanın Ukrayna krizi sırasında imzalanmasını "stratejik bir adım" olarak nitelendirirken, projenin Avrupa'nın askeri yeteneklerini ve teknolojik bilgi birikimini güçlendireceğini vurguladı. İlk uçuşun ardından, sistemin 2040 yılında aktif hizmete girmesi hedefleniyor. Bu gelişme, Avrupa'nın savunma alanındaki ortak projelerdeki kararlılığını gösterirken, FCAS'ın gelecekteki hava savaşlarında *kritik bir rol oynaması öngörülmüyor. “Almanya ve İspanya Eurofighter’ları, Fransa da Rafale uçaklarını FCAS ile yenilemeyi hedefliyor”.(Özbek, 2022).

4.1.3. Kriz Müdahale Kapasitesinin Geliştirilmesi ve Atılan Adımlar

4.1.3.1. Stratejik Pusula (Strategic Compass)

21 Mart 2022'de AB Konseyi, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin "Güvenlik ve Savunma için Stratejik Pusula" belgesini resmen kabul etti. Bu belge, Avrupa Birliği'nin dış politika ve güvenlik alanındaki çalışmalarını yürüten Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi (EEAS) tarafından hazırlanmış olup, AB'nin stratejik ortamını analiz ederek güvenlik ve savunma politikalarına daha tutarlı ve amaç odaklı bir yaklaşım getirmeyi hedeflemektedir. Stratejik Pusula, AB üyesi devletlerin güvenlik ve savunma alanında ortak bir vizyon belirlemesi açısından önemli bir adım olarak görülmektedir. AB'nin 2030'a kadar güvenlik ve savunma kapasitesini güçlendirmek için hazırladığı 5-10 yıllık eylem planı, dört temel hedef üzerine kuruludur:

1. Krizlere hızlı ve etkili müdahale,
2. Vatandaşları yeni tehditlere karşı koruma,
3. Teknoloji ve kapasite yatırımlarını artırma,
4. Stratejik ortaklıklarla ortak hedeflere ulaşma.

Bu kapsamda, en dikkat çeken unsurlardan biri, AB Hızlı İntikal Gücü (ERDC)'nin oluşturulmasıdır. Bu güç, çatışma döngüsünün farklı aşamalarında kullanılmak üzere tasarlanmış olup, 5.000 kişiye kadar çıkabilen modüler bir yapıya sahiptir. Kara, hava ve deniz unsurlarını içeren bu kuvvet, kurtarma ve tahliye operasyonları ile istikrar sağlama misyonlarında etkin rol oynayacaktır. Ayrıca, mevcut AB Muharebe Gruplarının daha esnek ve hazır hale getirilmesi planlanmaktadır. Stratejik Pusula, Avrupa Birliği'nin askeri ve sivil komuta-kontrol altyapısının iyileştirilmesinin yanı sıra, operasyonel planlama ve uygulama kapasitesinin artırılmasının kritik rolüne dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda, operasyonel hazırlık seviyelerinin artırılması ve daha uzun süreli hazır bekletme kapasitesi hedeflenmektedir. Stratejik Pusula, Avrupa Birliği'nin küresel savunma ve güvenlik yönünden etkili aktör haline gelmesi için önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. “Stratejik Pusula AB üyesi devletler 2022 yılının sonuna kadar Hızlı İntikal Gücü'nün kesin parametrelerini tanımlayacaktır. Ardından, 2023'te yapılması muhtemel bir fiili tatbikatla operasyon senaryoları geliştirilecek ve 2025'e kadar AB Hızlı İntikal Gücü tamamen hayata geçirilecektir”.(Tulun, 2022).

4.1.3.2. Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO)

2017 yılında başlatılan PESCO, Avrupa Birliği'nin OGSP, üye devletlerin savunma ve güvenlik alanlarında daha derin bir iş birliği ve entegrasyon sağlamalarını amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO), AB'nin kriz müdahale kapasitesinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Savunma Kapasitesinin Geliştirilmesi: PESCO, üye devletlerin savunma yeteneklerini artırmak için ortak projeler geliştirmelerine olanak tanır. Bu sayede, AB'nin kriz durumlarında daha hızlı ve etkili müdahale edebilmesi hedeflenmektedir.(Turhan, 2019).

AB-NATO İşbirliğinin Güçlendirilmesi: PESCO, AB ve NATO arasındaki askeri yeteneklerin geliştirilmesi ve savunma planlarının koordine edilmesi konusunda önemli bir araçtır. Bu, her iki organizasyonun da krizlere karşı daha hazırlıklı olmasını sağlar. (Akşemsettinoğlu, 2023).

Esnek İşbirliği Mekanizması: PESCO, tüm üye devletlerin aynı anda katılımını gerektirmeyen esnek bir yapıya sahiptir. Bu sayede, belirli projelerde iş birliği yapmak isteyen ülkeler daha hızlı karar alabilir ve uygulamaya geçebilirler.(Turhan, 2019).

4.1.3.3. Avrupa Savunma Fonu (EDF)

Avrupa Birliği (AB), Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) kapsamında kriz müdahale kapasitesini güçlendirmek amacıyla çeşitli adımlar atmaktadır. Bu çabaların merkezinde, Avrupa Savunma Fonu (EDF) yer almaktadır. EDF, AB'nin savunma sanayi iş birliğini teşvik etmek ve savunma yeteneklerini geliştirmek için oluşturulmuş bir finansman mekanizmasıdır. “AB'nin 2021-2027 dönemini kapsayan 7,9 milyar euroluk savunma fonu, ortak araştırma ve kabiliyet geliştirme projelerinin eş finansmanı sağlayacak ve üye ülkelerin ulusal yatırımlarını artıracak”.(BloombergHT, 2021). EDF'nin temel amaçlarından biri, AB'nin savunma teknolojik ve endüstriyel temelini güçlendirmektir. Bu fon, üye devletlerin ortak savunma projelerine yatırım yapmalarını teşvik ederek, savunma sanayisindeki parçalanmışlığı azaltmayı ve kaynakların daha verimli kullanılmasını hedeflemektedir. Örneğin, EDF aracılığıyla elektronik, meta-malzemeler, şifreli yazılımlar ve robotik gibi yenilikçi savunma teknolojileri alanındaki ortak araştırmalar desteklenmektedir. 2016 tarihinde “Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker konuyla ilgili şunları söyledi: *“Ortak güvenliğimizi garanti altına almak için, kara, hava, deniz ve uzay kabiliyetlerinden siber güvenliğe kadar stratejik öneme sahip ortak teknoloji ve ekipmanın geliştirilmesine yatırım yapmalıyız. Bu amaçla Üye Devletler arasında işbirliğinin arttırılması ve ulusal kaynakların daha büyük ölçeklerde bir araya getirilmesi gereklidir. Avrupa kendi güvenliğini sağlamadığı takdirde bunu bizim adımıza kimse yapmayacaktır. Güçlü, rekabet edebilir ve yenilikçi bir savunma sanayi altyapısı bize stratejik özerklik” alanı sağlamıştır.*” (Avrupa Birliği Komisyonu, 2016).

EDF, üye devletlerin ortak savunma yetenekleri geliştirmesine olanak tanıyarak, AB'nin hızlı ve etkili kriz müdahale gücü oluşturmaya destek olmaktadır. Örneğin, 2025 yılına kadar 5.000 kişilik bir askeri acil müdahale gücü oluşturulması planlanmaktadır. Bu birlik, AB vatandaşlarının çatışma bölgelerinden tahliyesi gibi durumlarda kullanılacaktır. Avrupa Savunma Fonu, AB'nin OGSP kapsamında kriz müdahale kapasitesinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Fon, savunma sanayisindeki iş birliğini artırarak, AB'nin stratejik özerkliğini ve krizlere karşı hızlı tepki verme yeteneğini güçlendirmektedir. AB, OGSP kapsamında kriz müdahale

kapasitesini geliştirmek ve savunma sanayisini glendirme için kapsamlı reformlar gerçekleştirmektedir. Stratejik Pusula, PESCO ve Avrupa Savunma Fonu gibi girişimler, AB'nin güvenlik, savunma ve sanayi gücünü artırarak alanında daha güçlü ve bağımsız bir aktör haline gelmesini amaçlamaktadır. Özellikle 2025 sonrası, AB'nin küresel krizlere daha hızlı ve etkili müdahale edebilen bir güç haline gelmesi beklenmektedir.

4.1.4. Avrupa Birliği Savunma Sanayisini Güçlendirmenin Etkisi

Avrupa Birliği (AB), küresel güvenlik tehditleri, jeopolitik belirsizlikler ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda ortak savunma sanayisini güçlendirme hedefiyle çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bu abalar, AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) erevesinde yürütülmektedir ve Avrupa'nın savunma kapasitesini artırmayı, bağımsızlığını güçlendirmeyi ve NATO gibi uluslararası ortaklarla iş birliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

4.1.4.1. Kolektif Savunma Kapasitesinin Artırılması

AB, savunma sanayisindeki eksiklikleri gidermek ve kolektif savunma taleplerini daha etkili bir şekilde karşılamak amacıyla mühimmat üretimini ve savunmada ortak alımları artırmayı planlamaktadır. Bu sayede, ye ülkelerin savunma ihtiyaçlarının daha hızlı ve verimli bir şekilde karşılanması hedeflenmektedir.

Avrupa savunma sanayisinin en ileri teknolojilerini ve yeteneklerini geliştirmek ve pazara sunmak için yatırımlar desteklenecektir. AB ve ye ülkelerin btçeleri, savunma sanayisinin yeni güvenlik ihtiyaçlarına uyum sağlaması amacıyla gerekli araçlarla güçlendirilecektir. “AB lkeleri Avrupa şirketlerinden daha fazla ortak silah tedarik etmeye teşvik edilecek. Bu kapsamda ülkelere ortak silah alımına yönelik mali teşvikler sağlanacak. AB, 2030 yılına kadar savunma ekipmanlarının en az yüzde 40'ını işbirliği ile tedarik edecek. 2030'a kadar AB savunma pazarı değerinin en az yüzde 35'ini içerideki alımlar oluşturacak. Savunma satın alma btçelerinin 2030 yılına en az yüzde 50'sinin ve 2035'e kadar da yüzde 60'ının AB içerisinden tedarik edilmesi sağlanacak”.(Anadolu Ajansı, 2024).

4.1.4.2. Savunma Harcamalarının Verimli Kullanımı ve Ölçek Ekonomisi

Savunma sanayisinde ortak alımlar ve işbirliği, kaynakların daha verimli kullanılmasını ve ölçek ekonomisinden yararlanılmasını sağlar. Bu durum, savunma bütçelerinin etkin kullanımını destekler ve gereksiz harcamaların önüne geçer. Avrupa Birliği, savunma alanında iş birliğini güçlendirmek amacıyla silahlanma programını ve satın alma süreçlerini uyumlaştıracak. Üye ülkeler, ortak satın alımlar yaparak vergi avantajlarından faydalanacak. Ayrıca, savunma sanayisinin tedarik ve planlama süreçlerini koordine etmek üzere yüksek düzeyde bir Avrupa Savunma Sanayi Grubu oluşturulacak. Bu grup, AB'nin savunma çabalarını ve finansman programlarını destekleyecek, stratejik alanlara güvenli erişim sağlayacak ve ortak çıkarlara yönelik projeler başlatacak. AB, üye ülkelerin mevcut silah ve mühimmat envanterini derleyerek bir katalog hazırlayacak. Aynı zamanda, mühimmat stoklarının artırılması ve teslimat süreçlerinin hızlandırılması için mali destek sağlanacak. 2027 yılına kadar savunma sektörüne yaklaşık 1,5 milyar avro yatırım yapılması planlanıyor. Talep düşüklüğü durumlarında ise silah endüstrisinin üretim kapasitesini korumak amacıyla kredi ve nakit desteği verilecek. Bu adımlarla birlikte, dünyanın önde gelen barış projelerinden biri olarak anılan Avrupa Birliği, olası savaş senaryolarına karşı hazırlıklı olmayı hedefliyor. “Yeni savunma stratejisiyle dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahip olan AB, bu alanda daha etkin bir rol oynamak, eksiklerini gidermek, kendi askeri-endüstriyel kompleksini inşa etmek ve Avrupa'nın ABD savunma ürünlerine olan” bağımlılığını azaltmak istiyor.(Anadolu Ajansı, 2024).

Avrupa Birliği'nin OGSP kapsamı içinde savunma sanayisini güçlendirme çalışmaları, Avrupa'nın stratejik bağımsızlığını artırmaya yönelik önemli bir girişimdir. EDF, PESCO ve EDA gibi mekanizmalar sayesinde AB, askeri kapasitesini ve sanayi gücünü artırarak küresel güvenlik ortamında daha etkin ve aktif bir rol oynamayı hedeflemektedir. Ancak bu süreçte, finansal ve siyasi engellerin aşılması kritik önem taşımaktadır. Buna rağmen, AB'nin savunma sanayisini güçlendirmeye yönelik politikaları, uzun vadede Avrupa'nın jeopolitik gücünü artırma potansiyeline sahiptir. 2030 ve sonrası için öngörülen savunma projeleri, Avrupa'nın küresel güvenlik ortamında daha etkin bir aktör olmasını sağlayabilir.

4.1.5. Avrupa Birliği Transatlantik İlişkiler ve Etkileri

1999'da oluşturulan OGSP, Avrupa'nın daha bağımsız bir güvenlik aktörü haline gelmesini hedeflerken, NATO ve ABD ile ilişkileri de doğrudan etkilemektedir. OGSP'nin NATO ve ABD ile ilişkiler üzerindeki etkileri olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirilebilir:

4.1.5.1. Olumlu Etkiler

Ticaret politikası, Avrupa Birliği (AB), küresel ticaret ve ortaklık anlaşmaları aracılığıyla dünyanın önde gelen ekonomik aktörlerinden biri konumundadır. Ortak ticaret politikası, AB'nin tamamen entegre olduğu nadir politika alanlarından biridir. Bu durum, üçüncü ülkelerle yapılan müzakerelerde bireysel üye devletler yerine AB Komisyonu'nun yetkili olması anlamına gelir. Komisyon, 27 üye devlet adına görüşmeleri yürütür. Bu yaklaşım, ortak iç pazarın tutarlılığını korumak ve küçük veya büyük tüm üye devletlerin uluslararası müzakerelerde dengeli temsil edilmesini sağlamak açısından önemlidir. Örneğin, Lüksemburg veya Estonya gibi küçük ülkeler, tek başlarına Çin gibi büyük güçlerle müzakere etme gücüne sahip değilken, AB'nin kolektif ağırlığı sayesinde söz sahibi olabilmektedir. AB, çok taraflılık ilkesine bağlı olarak hukukun üstünlüğü, insan hakları ve liberal değerler temelinde bir dış politika izlemektedir. AB Antlaşması'nın 2. Maddesi, insan onuru, demokrasi, özgürlük, eşitlik ve azınlık haklarına saygı gibi evrensel ilkeleri vurgular. Bu nedenle, AB siyaset bilimi literatüründe "normatif güç" olarak tanımlanır. Birliğin dış politikası sadece ekonomik çıkarlarla değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği, çevre koruma, şeffaf yönetim ve yolsuzlukla mücadele gibi normlarla şekillenir. Bu ilkeler, AB'nin serbest ticaret anlaşmalarında ve Çin ile 2020'de imzalanan Yatırım Anlaşması gibi uluslararası düzenlemelerde belirleyici bir rol oynar. Bu şekilde AB, hem ekonomik etkisini hem de değer odaklı politikalarını küresel düzeyde yaymayı hedeflemektedir.

Kalkınma politikası, Avrupa Birliği'nin küresel bir aktör olmasında merkezi bir öneme sahiptir. Bu durumun kökenleri, Avrupa Topluluğu'nun kuruluşuna kadar uzanır. Nitekim 1957 Roma Antlaşması ile Afrika, Karayipler ve Pasifik'teki (eski) sömürgeleri desteklemek amacıyla 'Avrupa Kalkınma Fonu' oluşturulmuştur.

Yardım politikası, Avrupa Birliği, günümüzde yaklaşık 160 ülkeyle diplomatik ilişkilerini sürdürmekte ve birçok ülkede AB vatandaşlarına konsolosluk hizmeti sunan

temsilcilikler bulundurmaktadır. Birlik, kendisini güçlü siyasi ve özellikle ticari bağları olan, dünya çapında barış ve istikrarı destekleyen bir ortak olarak konumlandırmaktadır. Bu doğrultuda, ABD ve Birleşmiş Milletler gibi küresel aktörlerle iş birliği yapmaktadır. AB'nin uluslararası alandaki olumlu katkılarına örnek olarak, yoksul ülkelerin COVID-19 aşılarna erişimini kolaylaştırmayı hedefleyen Covax girişimine verdiği destek gösterilebilir.

Diplomatik yardım, ise Avrupa Birliği'nin sahip olduğu kapasiteyle kendisinden beklenenler arasındaki farkı kapatmaya yönelik önemli adımlardan biri, Avrupa Dış Eylem Servisi'nin (EEAS) kurulması olmuştur. Lizbon Antlaşması ile oluşturulan bu yapı, yaklaşık 4.500 çalışanı ile faaliyet göstermektedir. EEAS'nin temel misyonu, AB'nin dış politikasının daha fazla "Avrupalılaşmasını" sağlamak ve bu süreci desteklemektir. 2011 yılı Ocak ayından itibaren Avrupa Birliği'nin diplomatik organı olarak faaliyet gösteren EEAS, adeta bir AB dışişleri bakanlığı işlevi görmektedir. Yapı, Avrupa Komisyonu, üye devletlerin dışişleri bakanlıkları ve Bakanlar Konseyi tarafından atanan görevlilerden oluşmaktadır. EEAS, AB'nin dış politika yüksek temsilcisine bağlıdır. Ayrıca, üye ülkelerin büyükelçiliklerindeki ve üçüncü ülkelerdeki AB Komisyonu delegasyonlarındaki personellerin de katkısıyla, dünya genelinde 30.000'in üzerinde diplomat ile AB ve üye ülkelerin dış ilişkilerini koordine etmektedir. Bu anlamda, en azından diplomat sayısı açısından bakıldığında, AB; ABD ve diğer büyük devletlerden daha geniş bir dış temsil ağına sahiptir. “Örneğin, Avrupa Dış Eylem Servisi ve AB delegasyonları, bu temelde tek tip ve tutarlı bir "AB dış politikasının" mümkün olabilmesi için siyasi durum raporları hazırlar ve bilgi toplarlar. Amaçları, dünya durumuna ilişkin ortak, yani “Avrupalı” bir görüş benimsemek ve bu temelde eşgüdümlü bir politika izlemektir”.(Yazıcıoğlu, 2023).

4.1.5.2. Olumsuz Etkiler

Stratejik farklılıklar, ABD ve AB arasındaki uzaklaşma, her iki tarafın da artan egemenlik anlayışı nedeniyle işbirliğini sınırlama eğilimi, liberal uluslararası düzeni daha kırılgan ve krizlere açık hale getiriyor. Bu durum, Batı dışı aktörlerin baskısı ve statü politikalarının yol açtığı dönüşümle daha da belirginleşiyor. ABD, liberal düzenin kurucu aktörü olmasına rağmen, son yıllarda uluslararası sorumluluklarını ve örgütlerdeki angajmanlarını milli çıkarları doğrultusunda azaltma eğiliminde. Öte yandan, Brexit sonrası dönemde AB'nin yeniden yapılanma sürecinde milliyetçi-muhafazakar partilerin Avrupa siyasetinde etkili olmaya başlaması, birliğin küresel

rolünü netleştirememesi, sistemin sürdürülebilirliği konusunda belirsizlik yaratıyor. Transatlantik ortaklığın zayıflaması, Batı'nın küresel sorunlara ortak çözüm üretememesine yol açarken, liberal değerler ve demokrasi modeline de zarar veriyor. Çin gibi yükselen güçler, mevcut düzeni eleştirmelerine rağmen alternatif bir sistem öneremiyor. Bu ayrışma, Batı'nın yanı sıra Batı dışı devletlerin küresel politikalarını da olumsuz etkiliyor ve Kuzey-Güney işbirliğini zayıflatıyor. NATO özelinde ise, Atlantik'in iki yakası arasında güvenlik algıları ve stratejik önceliklerdeki farklılıklar, ilişkilerin yeniden sorgulanmasını gerektiriyor. Avrupa'nın ortak savunma yapısı oluşturma çabaları tarihsel olarak başarısız olmuş olsa da, PESCO gibi girişimler NATO'nun kolektif savunma misyonunu doğrudan tehdit etmiyor. Ancak, gelecekte stratejik ayrışmaların transatlantik ilişkilerde gerilim yaratma ihtimali göz ardı edilmemeli. ABD-AB arasındaki mesafe ve egemenlik odaklı politikalar, liberal uluslararası düzenin istikrarını tehdit ederken, NATO ve Avrupa savunma işbirliği gibi mekanizmaların geleceği de belirsizliklerle dolu. Bu süreç, Batı'nın küresel liderlik rolünü ve liberal değerlerin geçerliliğini sorguluyor. “Örneğin, 2014’te Rusya’nın Kırım’ı ilhakı sonrası, bu devlete karşı izlenecek politikalarla ilgili olarak Avrupa ve ABD arasında bir uyum olduğundan bahsetmek güç. PESCO’nun başat aktörlerinden olan Almanya, Ukrayna meselesiyle ilgili olarak Rusya ile diyalogun güçlendirilmesi yönünde bir beyanda bulunurken, ABD ancak Rusya’nın Ukrayna’ya Kırım’ı geri vermesi durumunda yaptırımların kalkabileceği olasılığından bahsediyor”.(Dal, 2018).

ABD, Afganistan işgalinden sonra tek taraflı bir kararla 11 Eylül 2021’de AB’yi yalnız bırakarak çekilmiştir. AUKUS’un da benzer şekilde, zamanla Avrupa’yı dışlayarak NATO’nun yerini alabilecek bir savunma paktına dönüşme riski vardır. ABD ve İngiltere’nin bu yönelimi, Avrupa güvenliğine bağlılıklarını sorgulatmaktadır. Fransa’nın da vurguladığı gibi, bu durum "müttefikler arasında güven sorunu" yaratmıştır. Küresel güvenlik mimarisi, Batı Atlantik’ten Anglo-Sakson eksenine kaymaktadır. AUKUS’un Çin’e yönelik bir çevreleme politikası haline gelmesi durumunda, müttefik arayışı artabilir. Bu da Şanghay İşbirliği Örgütü’nün, özellikle Rusya-Çin iş birliğini güçlendirmesine yol açabilir. Bu gelişmeler, uluslararası ilişkilerdeki dengelerin nasıl değişebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. “AB ile Rusya arasında enerji ve ticaret konularındaki karşılıklı bağımlılık olası bir çatışma durumunda ABD ile AB’nin arasını açma potansiyeline sahiptir”.(İşbilen, 2021).

OGSP, transatlantik ilişkileri karmaşık bir hale getirirse de AB'nin küresel güvenlikte daha aktif bir rol oynaması, hem Avrupa hem de ABD için faydalı olabilir. ABD, Avrupa'nın savunmaya daha fazla yatırım yapmasını talep ederken, AB'nin stratejik bağımsızlık hedefi de Washington liderliğine meydan okuyabilir. OGSP ve transatlantik ilişkiler arasındaki denge, hem NATO'nun geleceğini hem de ABD-AB arasındaki güvenlik iş birliğini şekillendiren kritik unsurlar olacaktır.

4.1.6. Avrupa Birliği'nin Dış Politikada Etkinliği ve Atılan Adımlar

Avrupa Birliği (AB), küresel siyasette etkin bir aktör olma hedefi doğrultusunda dış politika ve güvenlik alanında çeşitli adımlar atmaktadır.

4.1.6.1. Stratejik Pusula Belgesi (2022)

Stratejik Pusula, AB'nin ortak tehdit analizini yansıtan ilk stratejik belge olup, güvenlik ve savunma politikalarını güncel tehditlere göre şekillendirmeyi hedeflemektedir. Bu belge, NATO'nun Avrupa topraklarının savunmasındaki kritik rolünü tanıırken, aynı zamanda AB'nin stratejik özerkliği için savunma yatırımlarına ve yetenek geliştirmeye vurgu yapmaktadır. AB üye devletleri, Stratejik Pusula aracılığıyla stratejik ortamı, mevcut tehditleri ve zorlukları birlikte değerlendirmeyi, güvenlik alanındaki faaliyetlere daha tutarlı ve ortak bir yaklaşım getirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, yeni yöntemler ve araçlar belirleyerek kolektif savunma kapasitesini güçlendirmektedir. Belge, dört ana yönde somut öneriler sunarak AB'nin güvenlik politikalarında etkinlik ve uyum sağlamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, hem NATO ile iş birliğinin önemini korumakta hem de AB'nin savunma alanındaki bağımsız yeteneklerini geliştirmeye odaklanmaktadır.

Birinci yön, harekete geçmektir. Avrupa Birliği, kriz durumlarında daha etkin ve çevik bir şekilde tepki verebilmek için hızlı karar alma ve esnek hareket etme kabiliyetini artırmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, üye ülkelerin komuta ve kontrol mekanizmalarını güçlendirmeleri önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Avrupa Birliği, en fazla 5000 personelden oluşan bir Hızlı Müdahale Gücü oluşturmayı ve 30 gün içinde 200 tam teçhizatlı OGSP uzmanını konuşlandırabilmeyi öngörmektedir. Ayrıca, AB'nin kara ve denizde düzenli tatbikatlar yaparak askerî hareketliliği artırmayı planladığı belirtilmektedir. Üye devletler, mali dayanışmayı güçlendirerek sivil ve askerî OGSP misyonlarının ve operasyonlarının kapasitesini yükseltmeyi de amaçlamaktadır.

İkinci yön koruma sağlamaktır. Avrupa Birliği, vatandaşlarını değişen güvenlik tehditlerine karşı korumayı amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda, güvenlik çıkarlarını gözetmek, istihbarat analiz yeteneklerini geliştirmek ve melez tehditleri belirleyerek bunlara karşı etkili bir şekilde mücadele etmek için çeşitli araçları ve müdahale ekiplerini koordine etmeyi planlamaktadır. Ayrıca, uzay alanında bir strateji oluşturarak deniz, hava ve uzaydaki operasyonel kapasitesini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Böylece, AB üye devletleri, güncel ve beklenmedik tehditleri öngörme, caydırma ve bunlara karşılık verme konusundaki kabiliyetlerini artırmaktadır.

Üçüncü yön yatırımda bulunmaktır. Avrupa Birliği (AB), stratejik açıkların kapatılması ve teknolojik ile endüstriyel bağımlılığın azaltılması amacıyla yeteneklere ve yenilikçi teknolojilere yatırım yapmayı öncelikli hedefleri arasına almıştır. Bu doğrultuda, AB üyesi ülkeler savunma alanındaki harcamalarını artırmayı ve kapasitelerini güçlendirmeyi planlamaktadır. Üye devletler, askerî kabiliyetleri ortaklaşa geliştirmek ve savunma sanayisinde teknolojik yeniliklere yönelik yatırımları desteklemek için iş birliği yapmayı hedeflemektedir. AB genel olarak, iş birliğine dayalı yeteneklerin geliştirilmesini teşvik etmekte ve üye ülkeleri karada, denizde, havada, siber uzayda ve uzay alanında faaliyet gösterebilecek yeni nesil savunma sistemlerine ortak yatırım yapmaya yönlendirmektedir. Bu yaklaşım, Avrupa'nın savunma kapasitesini güçlendirmeyi ve küresel rekabette teknolojik üstünlük sağlamayı amaçlamaktadır.

Dördüncü yön ortaklıktır. “AB, ortak tehditleri ve zorlukları ele almak ve ortak hedeflere ulaşmak için diğer aktörlerle ortak olmayı hedeflemekte ve var olan ortaklıklarını güçlendirmeyi planlamaktadır”.(Akşemsettin, 2023). Avrupa Birliği, NATO ve BM ile stratejik işbirliğini derinleştirmeyi ve diğer bölgesel kuruluşlarla ilişkilerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Aynı değerleri paylaşan ABD, Norveç, Kanada, İngiltere ve Japonya gibi ülkelerle ortaklıklarını genişletmek istemektedir. Ek olarak, AB; Batı Balkanlar, Doğu ve Güney komşularıyla birlikte Afrika, Asya ve Latin Amerika’da özel işbirlikleri kurmayı planlamaktadır.

AB, güvenlik ve savunma politikalarında daha etkin olabilmek için Stratejik Pusula belgesini kabul etmiştir. AB’nin 2030’a kadar savunma kapasitesini artırma yol haritasını içeren bu belge, hızlı tepki kuvvetleri oluşturmayı ve siber güvenliği güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu belge, AB’nin güvenlik tehditlerine karşı daha hızlı

ve kararlı bir şekilde hareket etmesini sağlayacak yönergeler içermektedir. Stratejik Pusula, AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olma hedefine katkı sağlamaktadır.

4.1.6.2. Küresel Geçit Projesi (Global Gateway)

Avrupa Birliği'nin (AB) Küresel Geçit Girişimi, ABD'nin 2021'de G7 ortaklarıyla başlattığı “Daha İyi Bir Dünyayı Yeniden İnşa Et” projesinin ardından 1 Aralık 2021'de duyurulmuştur. Bu girişim, 2027'ye kadar özellikle Afrika, Asya ve Latin Amerika'da altyapı, dijitalleşme ve sağlık sistemlerine yönelik 300 milyar Avroluk yatırım öngörmektedir. Proje kapsamında yol ve demiryolu ağları, deniz altı fiber optik kablolar gibi kritik altyapı çalışmaları desteklenecektir. AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, bu girişimin Çin'in Kuşak ve Yol Projesi ile doğrudan rekabet içinde olduğunu açıkça belirtmiştir. Von der Leyen, gelişmekte olan ülkelere yapılacak yatırımlarla ilgili, “AB olarak altyapı finansmanında başarılıyız, ancak Çin'in kontrolündeki bir madeni veya limanı finanse etmek bizim için mantıklı değil” ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca, Çin'in bazı ülkelerde aşırı borç yükü yaratarak bağımlılık oluşturduğunu ima etmiş ve AB'nin küresel ekonomide “bağlantılar” kurarak daha aktif bir rol alması gerektiğini vurgulamıştır. Küresel Geçit'in Kuşak ve Yol'dan temel farkı, demokrasi, insan hakları ve Avrupa standartlarına dayalı bir yaklaşım benimsemesidir. AB yetkilileri, projelerin finansmanında bu değerlerin ön planda tutulacağını ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gözetileceğini sıkça dile getirmektedir. Bu çerçevede, AB'nin stratejisi yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasi ve normatif bir etki yaratmayı amaçlamaktadır. “Örneğin Almanya'nın Avrupa Birliği nezdinde Büyükelçisi Küresel Geçit'in “küreselleşmeyi Avrupa tarzında şekillendirme”de önemli bir araç olduğunu ifade etmiştir”.(Gülseven, 2024).

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ne alternatif olarak geliştirilmiş, Avrupa'nın Afrika ve Asya'daki nüfuzunu artırmayı hedefleyen bir ekonomik ve stratejik hamledir. AB, OGSP aracılığıyla küresel siyasette daha güçlü bir aktör olmayı hedeflemekte, AB'nin uluslararası arenada bağımsız ve etkili bir güç haline gelmesi yönünde önemli adımlar atmaktadır. Uzun vadede, üye devletlerin ortak hareket etme konusundaki istekliliği ve savunma sanayisinde entegrasyonun artırılması, AB'nin dış politikada daha güçlü bir aktör olmasının anahtarı olacaktır.

4.1.7. Avrupa Birliği'nin Yeni Tehditlere Karşı Adaptasyonu

OGSP'nin amacı, AB'nin barış ve istikrarı sağlama kapasitesini artırarak hem iç hem de dış tehditlere karşı daha etkin bir şekilde hareket etmesini sağlamaktır. Ancak küresel güvenlik ortamındaki hızlı değişimler, OGSP'nin sürekli yeni düzen kurallarına adapte olmasını zorunlu kılmaktadır. 21. yüzyılda siber saldırılar, hibrit savaş, terörizm, iklim değişikliği, enerji güvenliği ve dezenformasyonla mücadele gibi yeni tehditler ortaya çıkmıştır. AB, OGSP kapsamında bu tehditlere karşı stratejik uyum sağlamak amacıyla çeşitli adımlar atmaktadır.

4.1.7.1. Stratejik Pusula (Strategic Compass)

Avrupa Birliği ve üye devletler 2022'de Stratejik Pusula'yı resmen onayladı. O zamandan beri, küresel tehdit endişe verici hale geldi. Stratejik Pusula, AB'nin 2030'a kadar güvenlik ve savunma politikasını güçlendirmek için hazırlanan kapsamlı bir eylem planı ve ortak stratejidir. Amacı, AB'yi daha etkili bir güvenlik sağlayıcısı yaparak vatandaşlarını korumak ve uluslararası barışa katkı sağlamaktır. Stratejik özerkliği ve değerleri korurken, ortaklarla iş birliği kapasitesini artırmayı hedefler. Güçlü bir AB savunması, transatlantik güvenliğe olumlu katkı sunacak ve NATO'nun kolektif savunmasını destekleyecektir. Aynı zamanda, BM merkezli kurallara dayalı düzene bağlılığı pekiştirecektir.

“Stratejik Pusula, AB'nin faaliyet gösterdiği stratejik ortamın ve Birliğin karşı karşıya olduğu tehdit ve zorlukların ortak bir değerlendirmesini sağlar. Belge, AB'nin krizlerde kararlı bir şekilde hareket etme ve güvenliğini ve vatandaşlarını savunma yeteneğini geliştirmek için somut ve uygulanabilir öneriler sunar ve uygulama için çok kesin bir takvim sunar. Pusula, güvenlik ve savunma politikasını dört sütun etrafında yapılandırılmış. Bunlar harekete geç, yatırım yap, ortak ol ve güvence altına al.” (The Diplomatic Service of the European Union, 2022).

Harekete Geç

AB'nin krizlere hızlı müdahalesi için 5000 askerlik hızlı dağıtım kapasitesi oluşturulması,

Karmaşık ortamlara 30 günde 200 uzmanlı CSDP ekibinin gönderilmesi,

Kara ve denizde düzenli tatbikatlar yapılarak hazırlık seviyesinin artırılması,

Askeri hareketliliğin güçlendirilmesi,

OGSP misyonlarının karar alma sürecinin hızlandırılması ve mali dayanışmayla desteklenmesi,

Avrupa Barış Fonu'nun ortaklara etkin şekilde kullanılması.

Yatırım Yap

Güvenlik ihtiyaçlarımızı karşılamak için savunma harcamalarının artırılması ve iyileştirilmesine ilişkin ulusal hedefler konusunda fikir alışverişinde bulunma

Üye devletlerin işbirlikçi yetenek geliştirme çalışmalarına katılmalarını ve kara, deniz, hava, siber ve uzay alanlarında faaliyet gösterecek stratejik kolaylaştırıcılar ile yeni nesil yeteneklere ortak yatırım yapmalarını teşvik etmek.

Savunma alanında teknolojik yeniliği artırarak stratejik açıkları kapatmak ve teknoloji-endüstri bağımlılığını azaltmak.

Ortak Ol

“NATO, BM gibi stratejik ortaklar ve AGİT, AU ve ASEAN gibi bölgesel ortaklarla işbirliğini” güçlendirme

ABD, Kanada, Norveç, İngiltere, Japonya gibi benzer düşünen ülkeler ve stratejik ortaklarla daha özel ikili ortaklıklar geliştirme

Güvence Altına

İstihbarat analiz kapasitelerini artırma

Geniş yelpazedeki hibrit tehditlerin tespiti, bunlara cevap vermek içinde farklı araçları bir araya getiren Hibrit Araç Kutusu ve Hızlı Müdahale Ekipleri geliştirmek

Siber Diplomatik Araç Kutusunu daha da geliştirmek ve “siber saldırılara daha iyi hazırlanmak ve yanıt vermek” için bir AB Siber Savunma Politikası oluşturmak

Yabancı Bilgi Manipülasyonu ve Müdahale Araç Kutusu'nu geliştirmek

Güvenlik ve savunma için bir AB Uzay Stratejisi geliştirmek

AB'nin deniz güvenliği aktörü olarak rolünü güçlendirmek

4.1.7.2. Siber Güvenlik ve Hibrit Tehditlere Karşı Uyum Sağlama

AB'nin siber güvenlik stratejisi ve politikası iki temel eksen üzerinden incelenebilir. Birinci eksen, OGSP ve AGSP çerçevesinde uluslararası alandaki etkinliğini artırmaya yönelik adımları kapsamaktadır. İkinci eksen ise, AB'nin iç güvenliğini sağlamak amacıyla dış politikada geliştirdiği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) kapsamındaki siber diplomasi girişimlerinden oluşmaktadır. Avrupa Birliği, siber alanda diplomatik faaliyetlerini giderek genişletmektedir. Bu kapsamda, özellikle Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler siber uzayda aktif bir rol oynamaktadır. Ayrıca, AB kurumsal olarak 2013 yılında kapsamlı bir siber güvenlik stratejisi belirlemiştir. Bu strateji, hem üye devletlerin koordinasyonunu hem de küresel siber güvenlik politikalarındaki etkinliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir. “2015 yılında ise siber diplomasi adı altında bir kılavuz geliştirmiştir”.(Köker, 2022). Kılavuzda belirtilen beş temel eylem alanı şunlardır: siber uzayda insan haklarının korunması ve geliştirilmesi; uluslararası güvenlik bağlamında mevcut hukuk normlarının uygulanması; internet yönetimi; rekabet gücü ve refahın artırılması; kapasite oluşturma ve geliştirme. AB, bu hedeflere ulaşmak için çeşitli ülkelerle siber diyaloglar kurarak işbirliğini güçlendirmiştir. (Renard, 2015).

Dijitalleşmenin ilerlemesiyle birlikte, yalnızca ülkeler ve kuruluşlar değil, uluslararası yapılar da siber tehditlere karşı etkili mücadele stratejileri geliştirmektedir. Bu doğrultuda, nitelikli insan kaynağını geliştirmek amacıyla eğitim programları hayata geçirilmiş ve önemli kaynaklar ayrılmıştır. Hem ulusal hem de AB çapında siber güvenlik alanında pek çok aktör faaliyet göstermektedir. ENISA, EUROPOL ve EDA gibi kurumlar, kolluk kuvvetleri ve savunma alanında iş birliğini sağlayarak siber güvenlik sorunlarına çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Siber dünyanın analizinde, ülkelerin temel politikaları, askeri yaklaşımları, ekonomik ve teknolojik altyapıları ile siber araçların kullanımının takip edilmesi gibi unsurlar kritik rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği Siber Güvenlik Ajansı (ENISA) önemli bir konuma sahiptir. 2004 yılından beri faaliyet gösteren ENISA, Avrupa'nın siber güvenliğini desteklemek, üye ülkelere danışmanlık sağlamak, çözüm önerileri sunmak ve paydaşlarla ortak çalışmalar yürütmekle görevlidir. Yeni teknolojilerin yaygınlaşması, siber saldırıların etkisini artırmış ve büyük ölçekli sınır ötesi siber olaylara karşı ortak bir savunma ihtiyacını doğurmuştur. Bu kapsamda, ENISA Mayıs 2019'dan itibaren siber güvenlik

sertifikasyon süreçlerini yürütmektedir. Bunun yanı sıra, 5G ağlarının güvenliğine dair zorlukları inceleyen kurum, siber tehdit ortamını değerlendirmeye devam etmektedir. ENISA ve diğer ilgili kuruluşlar, siber güvenlik alanında iş birliğini güçlendirerek Avrupa'nın dijital dayanıklılığını artırmayı hedeflemektedir. "Bu çalışmalar özelinde kapsamlı bir 5G mimarisinin" oluşturulması için tehditler ve varlık haritalaması şeklinde gerçekleştirmektedir.(Köker, 2022).

ENISA, ABD'nin en güçlü ve iyi finanse edilen siber ajansı olan CYBERCOM'a eşdeğerdir". (European Network and Information Security Agency, 2011). ENISA'nın temel misyonu, enerji, sigorta, havacılık, savunma ve uzay gibi kritik sektörlerde ağ ve bilgi güvenliği kültürünü geliştirmektir. Bu kapsamda, AB üye devletlerinin iş birliğiyle ENISA ve Ortak Araştırma Merkezi (JRC), Kritik Bilgi Altyapılarının Korunması amacıyla 2010'da ilk siber güvenlik raporunu yayınlamıştır.

Siber saldırılar, modern savaşın önemli bir unsuru haline gelmiş durumdadır. AB, OGSP kapsamında Siber Savunma Politikası geliştirerek kritik altyapıları korumayı ve üye devletler arasında iş birliğini artırmayı hedeflemektedir.

4.1.7.3. Savunma Sanayisinde Gelişmeler

AB Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, Avrupa savunma sanayisinin AB'nin ihtiyaçlarının yaklaşık %40'lık kısmını karşılayıp, üye ülke ordularının kullandığı silahların ve teçhizatlarının büyük bölümünü ithal etmek zorunda kaldığını belirtti. Borrell, Ukrayna-Rusya savaşının başlangıcından Haziran 2023'e kadar AB ülkelerinin savunma alımlarının %78'inin AB dışından gerçekleştirildiğini vurguladı. Aynı dönemde, Avrupa savunma sanayisinin üretiminin %40 ve %50'lik kısmını ise Avrupa Birliği dış ülkelere ihraç ettiği bilgisini paylaştı. Borrell, Avrupa'nın savunma sanayisini güçlendirmek için üye ülkelerin daha fazla iş birliği yapmasının kritik önem taşıdığını ifade etti. AB ülkelerinin savunma planlamalarında ve satın alma süreçlerinde yeterli koordinasyonu sağlayamadığına dikkat çeken Borrell, ortak alımların ve önemli projelerin desteklenmesi gerektiğinin altını çizdi. Borrell, "Yeni Avrupa Savunma Sanayi Stratejisi ile 2030 yılında ortak alımların payının yüzde 40 olmasını hedefliyoruz." ifadesini kullandı.(Şeker, 2024).

Yeni tehditlere karşı savunma sanayisinin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. AB, Avrupa Savunma Fonu (EDF) aracılığıyla üye ülkelerin ortak askeri projeler geliştirmesini teşvik etmektedir.

4.1.7.4. Enerji ve Tedarik Zinciri Güvenliği

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA), enerji güvenliğini; petrol, elektrik, doğalgaz gibi tüm enerji kaynaklarına kesintisiz, güvenilir ve ekonomik şartlarda erişim olarak tanımlamaktadır. Ancak, enerji dönüşüm süreçleri ve siber suçlardaki artış gibi faktörler nedeniyle bu kavramın kapsamının genişlediği belirtilmektedir. Enerji güvenliği, üretimden tedarik sürekliliğine, kritik altyapıların korunmasından depolama ve lojistik faaliyetlerine kadar pek çok alanı kapsayan çok boyutlu bir olgudur. Aynı zamanda ekonomik büyüme ve siyasi istikrarın sürdürülebilirliği açısından da hayati bir role sahiptir. Enerji güvenliği sorunu, ülkelerin hem ulusal güvenliklerini hem de ekonomik istikrarlarını doğrudan tehdit eden bir unsurdur. Bu nedenle, ülkelerin yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmeleri, enerji verimliliğini artıracak politikalar geliştirmeleri ve tasarruf önlemlerini uygulamaları kaçınılmaz hale gelmiştir. Enerji talebi ile ekonomik büyüme arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu için, özellikle enerji kaynakları kısıtlı olan ülkeler, bu sorunu çözmek için enerji ihraç eden ülkelerle iş birliğini güçlendirmeye ve dış politikalarında enerji güvenliğine öncelik vermeye yönelmektedir. Bu bağlamda, enerji güvenliği yalnızca teknik bir konu olmayıp, aynı zamanda stratejik ve jeopolitik boyutları olan kapsamlı bir kavramdır. Bunun enerji arz güvenliği için gerekliliği tartışmasızdır. (Battır ve Yiğittepe, 2023).

Küresel enerji güvenliği mimarisi çerçevesinde, küresel pazarların serbest ticarete açık olması, kara ve deniz petrol-gaz platformları, boru hatları, rafineriler, depolama ve dağıtım sistemlerinin korunması, tarih boyunca önemini koruyan temel konular arasındadır. Öte yandan, içinde bulunduğumuz yüzyıl enerji güvenliği konusunda politika yapıcılar; siber terörizm, tanker korsanlığı, doğal afetler, yeni madenlere duyulan ihtiyaçlar gibi farklı güvenlik tehditlerine karşı çözüm arayışlarına, zorlamaktadır. (Hatipoğlu, 2019).

Avrupa Birliği (AB), enerji güvenliğini stratejik bir öncelik olarak görmektedir. Enerji güvenliği, AB'nin jeopolitik açıdan en kırılgan, hassas noktalarından biridir. 2022'de Rusya-Ukrayna savaşı sonrası AB, enerji arzını çeşitlendirmek ve dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla için REPowerEU Planını devreye

soktu. 2022’de kabul edilen bu plan, AB’nin Rus fosil yakıtlarına bağımlılığını azaltmayı ve yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişi hızlandırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, Norveç, ABD ve Katar gibi ülkelerden LNG ithalatı artırılmış, Azerbaycan ve Orta Asya ile enerji işbirlikleri güçlendirilmiştir. OGSP, AB üye ülkeleri arasında enerji ağlarını entegre ederek, kriz anlarında enerji paylaşımını mümkün kılmayı amaçlamaktadır. Özellikle, Trans-Avrupa Enerji Ağı (TEN-E) projeleri ve hidrojen koridorları gibi girişimler bu hedefi desteklemektedir. Enerji altyapılarının siber saldırılara ve sabotajlara karşı korunması önemli bir önceliktir. OGSP kapsamında, NATO ve diğer güvenlik aktörleriyle işbirliği içinde enerji altyapılarının korunmasına yönelik politikalar geliştirilmiştir. Nord Stream boru hatlarına yapılan sabotajlar, bu güvenlik ihtiyacını daha da artırmıştır. Enerji güvenliği ile ilişkili olan bir diğer konu tedarik zinciri güvenliğidir.

AB, küresel tedarik zincirlerindeki sorunları gidermek ve stratejik bağımsızlığını artırmak amacıyla çipler, nadir toprak elementleri ve batarya üretiminde kullanılan hammaddeler gibi stratejik sektörlerde tedarik güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda, 2023 yılında “Kritik Hammaddeler Yasası” (Critical Raw Materials Act) kabul edilmiştir. AB, tedarik zinciri süreçlerinde siber riskleri azaltmak için yeni düzenlemeler ve işbirlikleri geliştirmektedir. AB’nin OGSP kapsamında enerji ve tedarik zinciri güvenliği stratejik öncelik haline gelmiştir.

Küresel krizler, savaşlar ve jeopolitik riskler sebebiyle AB, hem enerji arz güvenliğini sağlamak hem de tedarik zincirlerini güçlendirmek için çeşitli politika araçlarını devreye almaya devam etmektedir. OGSP’nin bu alanlardaki rolü, AB’nin uzun vadede daha dirençli ve bağımsız bir ekonomik ve güvenlik yapısına sahip olmasını sağlamayı hedeflemektedir.

4.2. Avrupa Birliği’nin OGSP’nin Dönüşümü: Zorluklar

4.2.1. AB Üyesi Devletler Arasındaki Farklılıklar ve Zorluklar

AB’nin OGSP, üye devletlerin askeri ve güvenlik alanında ortak hareket etmesini amaçlayan bir yapıdır. Ancak, AB üye devletleri arasında tarihsel, politik, ekonomik ve stratejik farklılıklar bulunması, OGSP’nin etkinliğini kısıtlayan önemli zorluklar yaratmaktadır. Bu farklılıklar nedeniyle Avrupa Birliği’nin bütünlük ve etkili bir yapı kurması zorlaşmaktadır.

4.2.1.1. Farklı Güvenlik ve Savunma Algıları

AB üyesi devletlerin coğrafi konumları ve tarihsel deneyimleri, güvenlik tehditlerini algılayış biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Doğu Avrupa ülkeleri (örneğin Polonya, Baltık ülkeleri) Rusya'nın tehdit oluşturduğunu düşünürken; Güney Avrupa ülkeleri (örneğin İtalya, İspanya, Yunanistan) düzensiz göç, deniz güvenliği ve Afrika kaynaklı istikrarsızlık gibi sorunlara odaklanmaktadır.(Biscop, 2016).

Fransa ve Almanya gibi büyük güçler küresel bir güvenlik oyuncusu olmayı hedeflerken, bazı küçük üye devletler (İrlanda, Avusturya, Malta) tarafsızlık politikalarını sürdürmektedir. Bu çeşitlilik, OGSP kapsamında ortak bir güvenlik stratejisi geliştirilmesini güçleştirmekte, askeri planlamada ve kriz müdahalesinde fikir ayrılıklarına neden olmaktadır.(Howorth, 2014).

4.2.1.2. NATO İle İlişkiler ve Savunma Politikalarındaki Eşitsizlikler

AB ve NATO arasında önemli bir iş birliği olsa da kurumsal ilişkiler çeşitli siyasi ve teknik sorunlar nedeniyle sınırlı kalmaktadır. AB üyesi bazı ülkeler (örneğin Fransa), Avrupa'nın stratejik özerkliğini savunurken; bazıları (örneğin Polonya, Baltık ülkeleri) NATO'yu güvenliğin temel garantörü olarak görmektedir. ABD ve NATO ile yakın iş birliği içinde olan ülkeler (Polonya, Baltık ülkeleri), OGSP'nin NATO'dan bağımsız hareket etmesine sıcak bakmamaktadır. Ayrıca, AB stratejik özerklik hedeflerken, NATO'nun kolektif savunma anlayışı (Madde 5) ile tam bir örtüşme söz konusu değildir.(Howorth, 2014). Bu çelişki, OGSP'nin yönü konusunda stratejik ayrışmalara yol açmaktadır. Ayrıca NATO ile AB arasında yetki çakışmaları ve iş birliği eksiklikleri, operasyonel düzeyde koordinasyon sorunlarını beraberinde getirmektedir. AB içinde askeri kapasite ve savunma yatırımları konusunda ciddi dengesizlikler vardır. Üye devletlerin çoğu, savunma harcamalarında NATO'nun önerdiği %2 GSYİH hedefinin altında kalmaktadır.(Fiott, 2018). Ayrıca, farklı dış politika öncelikleri ve tehdit algıları, AB içinde uyumlu bir savunma stratejisi geliştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa savunması hâlâ büyük ölçüde ABD'ye bağımlı durumdadır.(Howorth, 2014).

Üye devletler arasında savunma harcamaları ve askeri teknolojiler açısından büyük eşitsizlikler bulunmaktadır. Bazı ülkeler gelişmiş savunma sanayilerine sahipken, diğerleri sınırlı kaynaklarla faaliyet göstermektedir.(Fiott, 2018). AB'nin en büyük

ekonomilerinden biri olan Almanya bile uzun süre düşük savunma harcamaları yapmış, son yıllarda bu politikayı değiştirmiştir. Bu dengesizlikler, ortak askeri misyonlara katkı sağlamada adaletsizlik yaratmakta ve AB'nin askeri özerkliğini geliştirme hedefini zayıflatmaktadır.(Keohane, 2009).

4.2.1.3. Karar Alma Sürecindeki Zorluklar

OGSP kararlarının oybirliği ile alınması, herhangi bir üye devletin vetosu ile politikaların tıkanmasına neden olabilmektedir. Bu durum, özellikle askeri müdahale gibi hızlı tepki gerektiren durumlarda karar alma süreçlerini yavaşlatmaktadır. (Keohane, 2009). OGSP'nin hedefleri konusunda üye devletler arasında ortak bir stratejik vizyon eksikliği vardır. Bu da ortak askeri harekâtlar veya kriz müdahalelerinde gecikmelere ve etkisizliklere neden olur.(Biscop, 2016). Savunma ve güvenlik gibi hassas alanlarda üye devletler, ulusal egemenliklerini devretmekte isteksiz davranırlar. Bu durum, daha güçlü ve birleşik bir OGSP'nin oluşmasını zorlaştırır. (Howorth, 2014). Örneğin, 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna savaşı sürecinde Avrupa Birliğine üye ülkeler Rusya için nasıl bir politika izleneceği konusunda görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Bu durum, AB'nin krizlere hızlı tepki verme kapasitesini sınırlamaktadır.

4.2.1.4. Ortak Savunma Sanayisi ve Teknolojik Farklılıklar

AB üyesi devletler arasında askeri teknolojilerde belirgin farklar bulunmaktadır. Örneğin, Fransa ve Almanya gelişmiş savunma sistemlerine sahipken, bazı eski Doğu Avrupa ülkeleri Sovyet dönemine ait eski sistemleri kullanmaktadır. Bu farklılıklar, ortak operasyonlarda birlikte çalışabilirlik sorunlarına yol açmaktadır. AB üyeleri arasında savunma araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) işbirliği sınırlı kalmaktadır. Birçok ülke, ulusal savunma sanayisini önceliklendirirken, ortak projelere katılım düşmektedir. Avrupa Savunma Fonu gibi girişimler bu sorunu aşmaya çalışsa da etkisi sınırlıdır. (Fiott, 2019).

Avrupa'daki savunma sanayileri genellikle ulusal düzeyde faaliyet göstermekte ve bu da kaynak israfına ve teknoloji paylaşımındaki eksikliklere yol açmaktadır. Ayrıca, Avrupa Savunma Fonu (EDF) gibi girişimler bu durumu düzeltmeye çalışsa da hâlâ önemli zorluklar bulunmaktadır. (European External Action Service, 2022). Üye ülkeler arasındaki tehdit algıları ve stratejik öncelikler farklıdır. Bu durum, savunma

yatırımlarındaki uyumsuzluklara yol açmakta ve AB'nin savunma stratejisinin entegrasyonunu zorlaştırmaktadır. (Techau, 2015).

4.2.1.5. NATO ile Yaşanan Koordinasyon Zorlukları

AB'nin, NATO'yla yaşadığı koordinasyon zorlukları, hem kurumsal hem de politik düzeyde önemli engeller içermektedir.

4.2.1.5.1. Kurumsal ve Siyasi Engeller

AB-NATO Üyelik Farklılıkları ve Kıbrıs Sorunu: OGSP ile NATO arasındaki kurumsal iş birliği, 2003 yılında yürürlüğe giren Berlin Plus Anlaşması çerçevesinde şekillenmiştir. Bu anlaşma, AB'nin NATO'nun planlama ve operasyonel kaynaklarından yararlanabilmesini öngörmektedir. Ancak uygulamada, özellikle Kıbrıs meselesi nedeniyle bu iş birliği büyük ölçüde sınırlı kalmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti, AB üyesi olup NATO'nun üyesi değildir; Türkiye, NATO olup AB üyesi değildir. Özellikle istihbarat paylaşımı ve ortak operasyon planlaması gibi konularda ciddi bir tıkanmaya neden olmaktadır.(Smith, 2017)

AB üyesi ülkeler, özellikle Fransa, OGSP'yi NATO'dan bağımsız bir savunma mekanizması haline getirme arzusundadır. Bu bağlamda “stratejik özerklik” kavramı öne çıkmakta; Avrupa'nın kendi güvenliğini kendi kaynaklarıyla sağlayabilme yeteneği vurgulanmaktadır.(Howorth, 2018).

AB ve NATO'nun aynı bölgelerde, benzer hedeflerle ancak farklı komuta yapıları altında görev yapması, hem kaynak israfına hem de stratejik koordinasyon eksikliğine yol açmaktadır. Örneğin Akdeniz'de yürütülen deniz güvenliği operasyonlarında, her iki örgütün ayrı ayrı misyonlar yürütmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Kurumsal ve siyasal düzeydeki bu zorluklar, sahadaki operasyonel faaliyetlerde de kendini göstermektedir. Bu yaklaşım, NATO içinde özellikle ABD ve Doğu Avrupa ülkeleri tarafından tedirginlikle karşılanmaktadır. OGSP'nin NATO'nun yerini alma potansiyeli taşıdığı algısı, transatlantik güvenlik iş birliğini zayıflatmaktadır.

AB'nin NATO'dan Bağımsız Savunma Politikası, Bilgi Paylaşım Sorunları: AB'nin OGSP kapsamında NATO ile bilgi paylaşımı ve savunma politikaları alanında çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Bu zorlukların temelinde kurumlar arası yetki

çatışmaları, stratejik çıkar farklılıkları ve özellikle üye olmayan ülkeler nedeniyle yaşanan siyasi engeller yatmaktadır.(Howorth, 2014).

NATO'nun istihbarat ve askeri bilgilerinin AB ile paylaşımı konusunda katı kuralları bulunmaktadır. NATO'nun bazı üyeleri, AB ile paylaşılacak bilgilerin hassasiyetini öne sürerek, güvenlik riskleri nedeniyle sınırlamalar getirmektedir. Bu ise AB'nin kriz yönetimi operasyonlarında NATO verilerinden yeterince faydalanamamasına neden olmaktadır.

AB'nin stratejik özerklik hedefi doğrultusunda savunma kapasitesini artırmaya çalışması, bazı NATO üyeleri tarafından İttifak'ın rolünü zayıflatma potansiyeli taşıdığı şeklinde yorumlanmaktadır. Bu durum, iki kurum arasında savunma politikalarının eşgüdümünde ek zorluklar yaratmaktadır.(Fiott, 2018). Özellikle Fransa gibi ülkeler, AB'nin daha bağımsız bir savunma gücü oluşturmamasını savunurken, Almanya ve Doğu Avrupa ülkeleri NATO'ya bağımlılığı sürdürmek istemektedir. Avrupa'nın NATO'dan bağımsız savunma girişimlerini, transatlantik ittifaka zarar verecek bir gelişme olarak görmektedir.

4.2.1.5.2. Operasyonel Zorluklar

Komuta ve Kontrol Mekanizmalarının Ayrılığı: AB ve NATO'nun farklı komuta yapıları, ortak askeri operasyonların yürütülmesini zorlaştırmaktadır. NATO'nun Müşterek Kuvvet Karargâhı ve AB'nin Askeri Karargâhı, karar alma mekanizmalarında farklı prosedürlere sahiptir. Bu nedenle, kriz anlarında hızlı ve etkili bir iş birliği sağlanması güçleşmektedir. AB ve NATO arasındaki iş birliği çerçevesi olan Berlin Plus, Avrupa Birliğinin NATO'nun planlama ve komuta-kontrol altyapısına erişimini mümkün kılmaktadır. Ancak bu düzenleme, tüm AB üyelerinin aynı zamanda NATO üyesi olmaması nedeniyle sınırlı şekilde uygulanabilmektedir. Özellikle AB üyesi olup NATO üyesi olmayan Güney Kıbrıs ile NATO üyesi olupta AB üyesi olmayan Türkiye arasındaki karşılıklı tanınma eksikliği, belirli bilgi paylaşımını ve koordinasyonu zorlaştırmaktadır.(Tardy, 2020). Ayrıca, AB'nin kendi daimi askeri komuta yapısının henüz gelişim aşamasında olması (örneğin MPCC'nin sınırlı yetkileri), NATO ile eşgüdümde AB tarafının da daha fazla kapasite inşasına ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.(Fiott, 2018). Bu nedenle, karşılıklı bağımlılık ve tamamlayıcılık ilkeleri doğrultusunda iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

4.2.2. Savunma Bütçesi ve Kaynak Yetersizliği Sorunları

OGSP çerçevesinde Avrupa Birliği, küresel güvenlik tehditlerine karşı etkili bir savunma kapasitesi geliştirmeyi hedeflemektedir. OGSP'nin etkinliğini sınırlayan en önemli zorluklardan biri savunma bütçesi ve kaynak yetersizliğidir. Bu sorunlar, AB'nin bağımsız hareket etme yeteneğini azaltmakta ve NATO'ya olan bağımlılığını artırmaktadır.

4.2.2.1. Savunma Bütçesi Sorunları

AB üye ülkeleri arasında savunma bütçesi harcamaları konusunda belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bazı ülkeler savunmaya daha fazla kaynak ayırırken, diğerleri daha sınırlı bütçelerle katkı sağlamaktadır. Bu durum, ortak savunma projelerinin etkinliğini azaltmakta ve kolektif savunma kapasitesini sınırlamaktadır. Ayrıca, savunma harcamalarının GSYH'ye oranla düşük kalması, AB'nin stratejik özerklik hedeflerine ulaşmasını zorlaştırmaktadır.(Özdemir, 2019). Üye devletlerin ulusal çıkarlarını ön planda tutmaları, savunma harcamalarının koordinasyonunu engellemektedir. Bu parçalı yapı, kaynakların verimsiz kullanılmasına yol açmakta ve ortak savunma projelerinde maliyet etkinliğini azaltmaktadır. Ayrıca, savunma sanayisinde ortak standartların ve tedarik zincirlerinin oluşturulamaması, entegrasyonu zorlaştırmaktadır.(Yılmaz, 2020).

AB'nin OGSP'si ile NATO arasındaki iş birliği tam anlamıyla entegre edilememiştir. Bu durum, bazı üye ülkelerin iki kuruma yönelik savunma harcamaları arasında denge kurmakta zorlanmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, NATO'nun savunma planlamasındaki ağırlığı, AB'nin stratejik özerklik hedefleriyle çelişebilmektedir. (Demir, 2021). AB içinde savunma sanayisinde yeterli düzeyde iş birliği ve yenilikçilik sağlanamamaktadır. Ortak Ar-Ge projelerinin sınırlı olması ve savunma teknolojilerinde dışa bağımlılık, AB'nin savunma kapasitesini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, stratejik özerklik hedeflerinin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır.(Çelik, 2022). Savunma sanayine yeterince yatırım yapılmaması, savunma sanayisindeki yenilikçi projeler yeterli finansal destek bulamamaktadır. Özellikle, ileri teknolojiye sahip silah sistemleri ve dijital altyapılar için fon eksikliği mevcuttur. AB, bu bütçe sorunlarını aşmak için Avrupa Savunma Fonu (EDF) gibi mekanizmalar geliştirse de, bu fonlar henüz yeterli düzeyde kaynak sağlayamamaktadır.

4.2.2.2. Kaynak Yetersizliği ve Operasyonel Sorunlar

Savunma bütçesinin yetersizliği, AB'nin askeri operasyonlarını ve krizlere yanıt verme yeteneğini olumsuz etkilemektedir. Avrupa Birliği, savunma alanında daha fazla kaynak tahsis etmekte zorlanmaktadır. Üye ülkelerin savunma bütçeleri genellikle düşük seviyelerdedir ve bu da AB'nin askeri kapasitesini sınırlamaktadır. Avrupa ülkelerinin çoğu, NATO'nun sağladığı güvenlik şemsiyesi altında daha düşük savunma harcamalarına sahiptir, bu da OGSP'nin bağımsız bir askeri kapasite oluşturma çabalarını engellemektedir.(Turgut, 2016).

AB, çeşitli askeri operasyonları gerçekleştirebilmek için gereken kaynaklara ve stratejik uyum sağlamada zorlanmaktadır. Çeşitli askeri operasyonlar, üye ülkeler arasında farklı stratejik öncelikler ve savunma politikaları nedeniyle koordinasyon sorunları yaşamaktadır. Ayrıca, AB'nin askeri operasyonlarına katılacak yeterli sayıda personel ve teçhizat bulmakta zorlanması, operasyonel etkinliği olumsuz etkilemektedir.(Özdemir, 2018). AB'nin askeri araç ve gereçlerinin uyumlu olmaması, farklı üye devletlerin teknolojik altyapıları arasındaki farklılıklar nedeniyle operasyonel zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum, ortak savunma politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasını engellemektedir.(Kara, 2017).

4.2.3. Avrupa Birliği'nin Karar Alma Sürecindeki Zorlukları

AB, üyesi devletlerin güvenlik ve savunma alanında iş birliği yapmasını sağlayan bir çerçevedir. AB üyesi devletler güvenlik ve dış politika kararlarını alırken oy birliği ilkesini esas alırlar. Bu ise tüm üye devletlerin kararlara onay vermesi gerektiği anlamına gelir. Ancak bu durum, bazı sorunlara yol açar. Üye devlet, ulusal çıkarlarına aykırı bir durumla karşılaştıklarında bu durum önemli kararları engelleyebilir. OGSP kapsamındaki pek çok karar, Avrupa Konseyi ve Dışışleri Konseyi'nde oybirliği esasına göre alınmaktadır. Bu durum, özellikle acil müdahale gerektiren krizlerde hızlı ve etkili karar alınmasını engellemektedir. Üye ülkelerden herhangi birinin vetosu, ortak hareketi durdurabilmektedir. (Arıboğan, 2013).Güvenlik ve savunma politikaları, birçok AB üyesi için ulusal egemenliğin temel unsurlarındandır. Bu nedenle, OGSP kapsamında alınan kararlara tam uyum sağlamakta isteksizlik gözlenmektedir. Ülkeler, kendi dış politika önceliklerinden taviz vermek istememektedir.(Özdal, 2011). AB üyesi ülkeler arasında savunma harcamaları, askeri teknolojiler ve lojistik destek konusunda ciddi farklılıklar mevcuttur. Bu da karar alınsa

bile uygulamaya geçişte koordinasyon sorunları yaşanmasına neden olmaktadır. Ortak savunma kapasitesinin zayıflığı, AB'nin kendi başına hareket etmesini kısıtlamaktadır.(Terzi, 2017). Savunma politikalarının uygulanması için yeterli finansman gereklidir. AB ülkesi, ABD ile kıyaslandığında düşük savunma bütçelerine sahiptir. Örneğin, birçok AB ülkesi, NATO için belirtilen milli hasılanın yüzde 2'sini savunmaya ayırma hedefini bile karşılayamamaktadır. Büyük ülkeler (örneğin Fransa ve Almanya), OGSP projelerine daha fazla katkı yaparken, bazı küçük ülkeler katkı sağlamakta isteksiz davranmaktadır.

OGSP ile NATO arasındaki görev paylaşımı net şekilde tanımlanmış değildir. NATO'nun üyesi olup, AB'nin üyesi olmayan ülkelerle (örneğin Türkiye) yaşanan siyasi gerilimler, ortak kararların alınmasını ve uygulanmasını zorlaştırmaktadır. NATO'nun güvenlik garantileri ile OGSP'nin hedefleri arasında zaman zaman çakışmalar yaşanabilmektedir.(Aydın, 2015). AB üyeleri, tarihsel ve kültürel arka planları nedeniyle dış politika ve güvenlik konularında farklı yaklaşımlara sahiptir. Bu stratejik kültür farklılığı, ortak bir tehdit algısı ve stratejik vizyon geliştirmeyi zorlaştırmakta, karar alma süreçlerini sekteye uğratmaktadır.(Erhan, 2012).

4.2.4. Avrupa Birliği'nin Sanayi ve Teknolojik Zorlukları

AB üyesi ülkelerin OGSP çerçevesinde savunma ve güvenlik alanındaki işbirliğini güçlendirmeyi hedefleyen bir çerçevedir. AB üyesi ülkeler savunma sanayisi ve teknolojik altyapısı, stratejik bağımsızlık noktasından bazı zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorluklar genellikle başka ülkelere olan sanayi, teknolojik bağımlılığı, Ar-Ge ve finansman eksiklikleri gibi konular etrafında şekillenmektedir.

4.2.4.1. Teknolojik Egemenlik ve Yetenek Açığı

Yapay zeka, kuantum bilişim ve yarı iletken teknolojilerde AB'nin ABD ve Çin'in gerisinde kalması, stratejik özerklik hedeflerini zora sokmaktadır. Ayrıca uzman insan kaynağı eksikliği de bu sorunu derinleştirmektedir. (Örnek ve Işık, 2012). Örneğin, Pentagon'un geliştirdiği otonom savaş sistemlerine karşılık, AB'nin henüz yeterli seviyede bağımsız yapay zekâ tabanlı savunma sistemleri üretmediği görülmektedir. Diğer taraftan AB, istihbarat ve uzay teknolojileri konusunda ABD, İngiltere gibi ülkelere bağımlıdır. Galileo ve Copernicus gibi AB merkezli uzay

projeleri geliştirilse de, halen ABD'nin GPS ve diğer istihbarat ağ sistemlerine ihtiyaç duymaktadır.

4.2.4.2. Sanayi ve Enerji Politikalarındaki Zorluklar

Savunma sanayisinde AB ülkeleri önemli ölçüde ABD'ye bağımlıdır. NATO üyesi olan bazı AB ülkeleri, Amerikan askeri teknolojilerini ve savunma sistemlerini kullanmaktadır. Örneğin, birçok AB ülkesi ABD yapımı F-35 savaş uçakları, Patriot hava savunma sistemleri gibi ekipmanlara bağımlıdır. AB'nin OGSP kapsamında savunma sanayisinde dışa bağımlılığı, hem güvenlik politikalarına hem de stratejik karar alma süreçlerine yansımaktadır.

AB içinde sanayi politikalarının parçalı ve karmaşık olması, inovasyon ve teknolojik yayılımı zorlaştırmaktadır. (Sayın, 2017).

AB savunma sanayisi, ham madde ve bileşenlerin tedarikinde Çin, ABD gibi ülkelerle entegre bir yapıya sahip olması, üstün teknolojilere erişimde yaşanan kısıtlamalar, (çip krizi gibi) AB'nin savunma sanayisinde sürdürülebilirliği zorlaştırmaktadır. AB, özellikle doğalgaz ve nadir toprak elementleri gibi stratejik hammaddeelerde dışa bağımlıdır. Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında doğalgaz arz güvenliği zedelenmiş, bu da enerji yoğun sektörleri etkilemiştir.(Kızılkaya ve Kaya, 2009).

4.2.4.3. Savunma Sanayisinde Yaşanan Zorluklar

Üye devletlerin savunma sanayisinde ulusal önceliklere dayalı tercihlerde bulunması, entegre bir Avrupa savunma sisteminin oluşmasını engellemektedir. (Yorulmaz ve Aytaç, 2023). Örneğin; Fransa, Almanya, İtalya ve İspanya gibi ülkeler kendi savunma sanayilerine büyük yatırımlar yaparken, AB çapında ortak bir sanayi politikası oluşturamamaktadır. Bazı AB ülkeleri Amerikan yapımı sistemleri kullanırken, diğerleri Fransız veya Alman üretimi silah sistemlerine yönelmektedir.

4.2.4.4. Ar-Ge ve Dijital Konularda Yaşanan Zorluklar

AB, Ar-Ge yatırımlarını artırması ve ortak projelere odaklanması gerekmektedir. Savunma sanayisinin gelişmesi için Ar-Ge yatırımları büyük önem taşımaktadır. Örneğin; ABD'nin yıllık savunma Ar-Ge harcamaları yaklaşık 800 milyar

dolar civarındayken, AB ülkelerinin toplam savunma bütçesi 300 milyar doların altındadır.

AB, dijital altyapılarda dışa bağımlılığını azaltmak istese de, ABD merkezli firmalara olan bağımlılık, dijital egemenlik hedeflerini tehdit etmektedir.(Cebeci, 2018).

4.2.5. Güvenlik ve Hibrit Tehditler

AB'nin OGSP kapsamında karşı karşıya olduğu en büyük kritik tehditler siber güvenlik riskleri ve hibrit tehditlerdir. Dijitalleşmeyle birlikte, kritik altyapıların internet tabanlı sistemlere bağımlılığı ve dezenformasyon gibi hibrit savaş yöntemlerinin yaygınlaşması, AB'nin güvenlik politikalarını giderek daha karmaşık hale getirmektedir.

Siber saldırılar, AB'yi hem askeri hem de siyasi olarak zor durumda bırakmaktadır. Bu tehditlerle başa çıkabilmek için AB içindeki koordinasyonun güçlendirilmesi, özel sektör ve NATO ile daha fazla iş birliği yapılması ve dijital altyapıların daha dirençli hale getirilmesi gerekmektedir.

4.2.5.1. Siber Güvenlik Ajansı'nın (ENISA) Yetki Sınırlamaları ve Kurumsal Zafiyetler

Avrupa Birliği Siber Güvenlik Ajansı (ENISA), 2004 yılında kurulmuş, 2019 yılında yürürlüğe giren AB Siber Güvenlik Yasası ile yetkileri artırılmıştır. ENISA'nın karar alma ve doğrudan uygulama yapma gücü sınırlıdır.

ENISA; ağ güvenliği rehberleri yayınlamak, bilgi toplamak, risk analizi yapmak, kapasite geliştirmek ve farkındalık artırmak gibi görevleri üstlenirken, ulusal güvenlik kurumları üzerinde herhangi bir bağlayıcı güce sahip değildir. Bu durum, özellikle eşgüdüm ve koordinasyon gerektiren çok taraflı siber saldırılara hızlı tepki verilmesini engellemektedir.

AB üyesi devletler, özellikle Rusya, Çin ve Kuzey Kore gibi devlet destekli aktörler tarafından gerçekleştirilen siber saldırılara maruz kalmaktadır. Bu saldırılar özellikle, devlet kurumlarını hedef alan casusluk faaliyetleri, kritik altyapılara (enerji, ulaşım, sağlık, bankacılık) yönelik saldırılar, veri sızıntıları şeklinde olmaktadır. Örneğin, 2017 yılında yaşanan Wanna Cryve Not Petya fidye yazılımı saldırısı sonrası bazı AB ülkeleri arasında veri paylaşımı gecikmiş, koordinasyon eksiklikleri

yaşanmıştır. ENISA'nın kriz anlarında merkezi bir komuta yapısı sunamaması, ortak bir AB siber müdahale gücünün eksikliğini ortaya koymuştur.(Köker, 2022).

4.2.5.2. Hibrit Tehditlerin Karmaşık Doğası

Hibrit tehditler, askeri olmayan fakat etkili müdahale araçlarıdır. AB'nin bu alandaki yetersizliği, özellikle Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik siber ve bilgi savaşlarıyla birleşen müdahaleleri ile daha belirgin hale gelmiştir. Hibrit saldırılar genellikle şu alanlarda yoğunlaşır:

Siber saldırılar: Kamu kurumlarına ya da seçim altyapılarına saldırı

Dezenformasyon: Sosyal medya ve dijital medya üzerinden halkı yanıltma

Ekonomik baskı: Kritik sektörlere yönelik dışsal müdahaleler

Enerji politikaları: Doğalgaz gibi kaynaklarla siyasi baskı kurulması

AB, çok boyutlu tehditlere karşı kapsamlı bir strateji geliştirmekte zorlanmaktadır çünkü bu tehditler savaş eşiğinin altında kalmakta ve NATO'nun 5. maddesini (kolektif savunma) tetiklememektedir.(Ünal, Kanat ve Gürkaynak, 2023).

4.2.5.3. Kritik Altyapıların Korunmasında Yetersizlikler

Kritik altyapılar (enerji santralleri, su şebekeleri, bankacılık sistemleri, ulaştırma ağları) AB içinde büyük ölçüde dijitalleşmiştir. Bu altyapıların güvenliği, her üye devletin kendi politikalarına bırakılmıştır. “NIS Direktifi” (Ağ ve Bilgi Sistemlerinin Güvenliği Direktifi) ile bu alanda bir çerçeve oluşturulmuş olsa da uygulamadaki farklılıklar büyük bir sorun teşkil etmektedir. Örneğin, Almanya gibi ülkeler daha sıkı regülasyonlar benimserken, bazı Doğu Avrupa ülkelerinde kritik altyapılar özel sektörün kontrolünde olduğu için devletin müdahale kapasitesi sınırlıdır. Bu durum AB genelinde koruma seviyesini düşürmektedir ve zincirin en zayıf halkasını tehditlere açık bırakmaktadır.(Köker, 2022)

4.2.6. Kamuoyu ve Siyasi İrade Eksiğinin Zorlukları

4.2.6.1. Kamuoyu Desteği Eksikliği

AB vatandaşları, birlik içinde sağlık, eğitim ve ekonomik kalkınma gibi sosyal politikaları öncelikli görmekte; askeri operasyonlar konusunda ise şüpheli bir tavır sergilemektedir. (Balta, 2016). Bu durum, tarihsel olarak AB'nin "barış projesi" kimliğiyle örtüşmekte ve askeri girişimlere olan mesafeyi açıklamaktadır. AB vatandaşlarının dış politika konularına olan ilgisi sınırlıdır. Bunun nedenleri bilgi eksikliği, medyanın rolü gibi konulardır. AB vatandaşları, genellikle kendi ulusal hükümetlerinin dış politikasını daha fazla önemser. AB'nin çok katmanlı yapısı ve üyeler arasındaki farklı çıkarlar, bu politikalara yönelik halkın anlayışını zorlaştırır.

4.2.6.2. Siyasi İrade Eksikliği

Bazı AB ülkeleri, ortak savunma politikalarına katılmayı ulusal egemenliklerinin kaybı olarak görmektedir. Bu da, AB içindeki siyasi iradenin zayıf olmasına neden olur. OGSP'nin başarısı, üye devletlerin siyasi iradesine bağlıdır. Ancak, üye ülkeler arasındaki tarihsel, jeopolitik ve stratejik öncelik farklılıkları, ortak karar alma mekanizmalarını zorlaştırmaktadır. (Kardaş, 2012).

AB üyeleri, farklı coğrafi bölgeler ve güvenlik koşullarında bulundukları için, güvenlik tehditlerine karşı farklı bakış açıları geliştirmiştir. Örneğin, Fransa askeri müdahalelere daha açık iken, Almanya daha çekimser bir politika izlemektedir. Ayrıca, OGSP kararlarının çoğu oybirliğiyle alınması gerekmektedir ki bu da tek bir ülkenin bile vetosuyla tüm politikayı kilitleyebilir.(Dedeoğlu, 2003). OGSP kapsamında alınan kararların uygulanabilirliğini sınırlamakta; AB'nin uluslararası krizlerde etkisiz kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, hem AB'nin stratejik otonomi hedefini baltalamakta hem de transatlantik ilişkilerde ABD'ye bağımlılığın sürmesine yol açmaktadır. (Balta, 2016)

4.3. Avrupa Birliği'nin OGSP'nin Dönüşümü: Gelecek Perspektifleri

4.3.1. Stratejik Otonominin Güçlendirilmesi

4.3.1.1. Stratejik Otonomi

Stratejik otonominin güçlendirilmesi, Avrupa Birliği'nin küresel düzeyde bağımsız, etkili ve caydırıcı aktör olma hedefinin temelini oluşturmaktadır. Ancak bu süreç, kurumsal reform, siyasi birlik ve dış ortaklıkların yeniden tanımlanmasını gerektirmektedir. Avrupa Birliği (AB), son yıllarda küresel güvenlik ortamında yaşanan dönüşümler ışığında Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nı (OGSP) yeniden yapılandırma sürecine girmiştir. Bu dönüşümün temelinde, AB'nin dışsal tehditlere karşı daha bağımsız hareket edebilmesini sağlayacak stratejik otonomi hedefi bulunmaktadır.(Akşemsettinoglu, 2023, s. 207).

Stratejik otonomi, AB'nin dış politikada ve savunmada ABD veya NATO gibi üçüncü taraflara olan bağımlılığını azaltarak kendi kararlarını alabilme ve uygulayabilme kapasitesine sahip olması anlamına gelir. Bu kavram, yalnızca askeri değil, enerji, ekonomi, teknoloji ve dijital altyapı gibi alanları da kapsayan çok boyutlu bir yapıya sahiptir.(Yetkin, 2022). 2016 yılında yayımlanan AB Küresel Strateji Belgesi, bu hedefin temelini atmıştır. Bu çerçevede, AB'nin stratejik otonomi hedefleri arasında askeri kapasitenin artırılması, savunma sanayisinde bağımsızlık, küresel güvenlik konusunda aktif rol oynamak, yer almaktadır.

4.3.1.2. Stratejik Pusula ve OGSP'nin Yeniden Tanımlanması

AB tarafından 2022 yılında yayımlanan Stratejik Pusula belgesi, Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma vizyonunu somutlaştıran ciddi bir politika belgesidir. Bu belgeyle, 2025 yılına kadar 5.000 kişilik bir hızlı müdahale gücü kurulması ve hibrit tehditlere karşı özel kapasite geliştirilmesi öngörülmüştür.(Akşemsettinoglu, 2023:212). Aynı zamanda krizlere daha hızlı müdahale edebilme, siber güvenliği artırma ve savunma harcamalarını artırma gibi hedefler içermektedir.

4.3.1.3. PESCO ve Avrupa Savunma Fonu Entegrasyonu

2017 yılında başlatılan PESCO, üye ülkelerin savunma alanında ortak projeler geliştirmesini koordine etmelerine olanak tanıyarak lojistik, siber savunma ve ortak askeri operasyonlar gibi alanlarda projeleri yürütmektedir. Kalıcı Yapılandırılmış

İşbirliği (PESCO) ve Avrupa Savunma Fonu (EDF) gibi girişimlerle, üye ülkeler arasında savunma sanayisinde entegrasyon hedeflenmektedir. PESCO çerçevesinde ortak projelerle askeri kabiliyetler artırılmakta, EDF ile savunma AR-GE'sine önemli kaynaklar aktarılmaktadır.(Demirel, 2019). EDF, AB içinde askeri Ar-Ge faaliyetlerini destekleyerek özellikle yeni teknolojiler ve yenilikçi savunma çözümleri geliştirmek için kullanılır.

4.3.1.4. NATO-AB İlişkileri

Her ne kadar AB stratejik otonomiye odaklansa da NATO ile işbirliğini tamamen bırakmamaktadır. Stratejik otonomi hedefi, NATO ile rekabetten ziyade tamamlayıcılık hedeflemektedir. Fransa, daha bağımsız bir AB savunma gücünü savunurken; Almanya, NATO ile entegrasyonu sürdürme taraftarıdır. Ancak, NATO dışında da bağımsız askeri misyonlar yürütebilmek için kendi savunma kapasitesini güçlendirmeye çalışmaktadır.

4.3.2. Avrupa Savunma Fonu'nun Genişletilmesi

4.3.2.1. OGSP'nin Dönüşümünde Avrupa Savunma Fonu'nun Rolü

Avrupa Birliği (AB), küresel güvenlik ortamındaki yaşanan değişimlere bağlı OGSP kapsamında savunma iş birliğini güçlendirme yönünde önemli adımlar atmaktadır. AB, stratejik özerkliğini artırmayı ve savunma sanayisini geliştirmeyi amaçlayan çeşitli girişimler başlatmıştır. Bu kapsamda Avrupa Savunma Fonu (EDF-European Defence Fund) AB'nin savunma kapasitesini artırmak ve üye ülkeler arasındaki askeri iş birliğini teşvik etmek amacıyla oluşturulmuş önemli bir finansal araçtır. 2017 yılında kurulan ve 2022-2027 bütçesi için 7,9 milyar avroluk bir finansmanla desteklenen Avrupa Savunma Fonu, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) projeleri, savunma teknolojileri, silah sistemleri, inovasyon, küresel rekabet gücünü artırma, siber güvenlik ve uzay savunması gibi alanlara yatırım yapmaktadır. OGSP'nin dönüşümü çerçevesinde, EDF'nin daha da genişletilmesi, AB'nin savunma sanayisini küresel tehditlere karşı daha dirençli hale getirmek için stratejik bir hamle olarak değerlendirilmektedir.

4.3.2.2. Avrupa Savunma Fonu’nun Genişletilmesinin Hedefleri

Son yıllarda yaşanan ve gittikçe artan jeopolitik riskler ve küresel güvenlik tehditleri, AB’nin savunma kapasitesini artırmasını gerekli kılmıştır. Rusya-Ukrayna savaşı, NATO ile ilişkilerin güçlendirilmesi, Asya-Pasifik’te yükselen tehditler, transatlantik ilişkilerdeki belirsizlik ve siber saldırılardaki artış, EDF’nin genişletilmesini zorunlu kılan başlıca faktörlerdir. Avrupa Savunma Fonu’nun genişletilmesinin temel hedefleri ise;

- a) Savunma sanayisinde bağımsız olmak istenmesi.
- b) Ortak savunma projelerini geliştirerek özgün savunma kalkanları oluşturmak.
- c) Teknolojik yenilik ve Ar-Ge alanlarda yenilikçi çözümler geliştirmek.
- d) Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) desteklenerek rekabet gücünü artırmak.
- e) Krizlere hızlı ve etkili müdahale yeteneği kazanmak, EDF’nin hedefleri arasındadır.

4.3.2.3. Gelecekte Bütçe Artışının Genişletilmesi

EDF’nin mevcut bütçesinin artırılması ve daha geniş kapsamlı projelerin finanse edilmesi için AB Komisyonu, 2025 sonrası için fonun yıllık 3-5 milyar avro seviyesine çıkarılmasını önermektedir. Bu genişleme kapsamında:

- a. Yeni nesil savunma teknolojilerine (yapay zekâ destekli savunma sistemleri, insansız hava araçları, siber güvenlik çözümleri) daha fazla yatırım yapılması,
- b. NATO ve ABD ile ortak projelerde Avrupa’nın daha güçlü bir pozisyon alması,
- c. Üye devletlerin savunma harcamalarını koordine etmesi,
- d. Stratejik askeri kapasitelerin artırılması ve ortak savunma projeleri üzerinden Avrupa Ordusu kurulması gibi hedefler bulunmaktadır.

EDF'nin alanının genişletilmesiyle birlikte, Avrupa'nın küresel aktörlerle daha rekabetçi ve dış tehditlere karşı daha dirençli bir savunma mekanizması oluşturması amaçlanmaktadır. Bu durum OGSP'nin dönüşümüne hız kazandırarak yeni bir döneme giriş yapmasını sağlayacaktır.

4.3.3. NATO-AB İşbirliğinin Derinleşmesi

Avrupa Birliği (AB), küresel güvenlik ortamındaki değişimlere cevap olarak Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) hedefi doğrultusunda dönüşüm sürecini sürdürmektedir. Bu dönüşüm AB-NATO ilişkisi bağlamında transatlantik güvenlik sisteminde iş birliği, hibrit tehditlerle mücadele, siber güvenlik, koordinasyon ve tamamlayıcılık gibi alanlarda önemli ilerlemeler kaydetmiştir.

AB'nin güvenlik yapılanması, 1999 Helsinki Zirvesi'nde OGSP'nin ilanıyla kurumsallaşmıştır. Lizbon Antlaşması (2009) ile birlikte OGSP'nin hukuki altyapısı güçlendirilmiş, Avrupa Dış İlişkiler Servisi (EEAS) ve Yüksek Temsilcilik makamı oluşturulmuştur. 2016 Avrupa Küresel Stratejisi ve 2022 yılında yayımlanan Stratejik Pusula belgesi, AB'nin güvenlik stratejisinin yönünü belirlemiş ve stratejik özerklik kavramını öne çıkarmıştır.(Güney, 2022). AB ve NATO arasındaki iş birliği, 2002 tarihli Berlin Plus Anlaşması ile hukuki bir zemine oturmuştur. Bu anlaşma, AB'nin NATO'nun operasyonel kabiliyetlerinden belirli koşullar altında yararlanabilmesini sağlamaktadır. 2016 ve 2018 yıllarında yayımlanan AB-NATO ortak bildirimleriyle stratejik ortaklık daha sistematik bir yapıya kavuşturulmuştur.(NATO, 2022).

Savunma ve güvenlik politikalarında yakın işbirliği içinde çalışma taahhüdü içeren ortak bildiri 2018-2022 yılları arasında bu iş birliği daha da güçlenmiştir. OGSP ve NATO, özellikle kriz yönetimi, siber güvenlik, hibrit tehditlerle mücadele ve askeri hareketlilik gibi alanlarda iş birliğini geliştirme çabası içindedir. Bu bağlamda, Avrupa Savunma Fonu (EDF), Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) gibi AB mekanizmaları NATO kapasitesiyle çatışmadan, tamamlayıcı bir yapı kurmayı amaçlamaktadır. (Kardaş, 2021).

4.3.3.1. NATO ile Gelecek Perspektifleri: Tamamlayıcılık, Eşgüdüm, Transatlantik Denge

AB'nin OGSP kapsamında gerçekleştirdiği dönüşüm, NATO ile ilişkilerinde yeni bir dönemin kapısını açmakta ve ortak vizyonlar, Avrupa güvenliğini daha etkin bir

hale getirmektedir. Bu durum AB-NATO iş birliğinin daha da derinleştirilmesi anlamına gelmektedir. Avrupa'nın güvenliği, NATO ve AB'nin birlikte hareket etmesiyle daha sağlam bir zemine oturacaktır. AB, OGSP çerçevesinde stratejik özerklik arayışını sürdürürken, NATO'nun kolektif savunma fonksiyonunu tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Bu anlayış doğrultusunda geliştirilen savunma sanayii yatırımları (EDF, PESCO), NATO ile çatışmamakta; aksine onun yükünü paylaşacak yapılar oluşturmaktadır.(Kardaş, 2021). AB-NATO iş birliği önümüzdeki dönemde; operasyonel hareketlilik, askeri lojistik, sınır ötesi kuvvet intikali ve kriz müdahalesi gibi alanlarda daha fazla senkronizasyon gerektirecektir. Özellikle AB'nin oluşturmayı planladığı 5.000 kişilik “Hızlı Müdahale Gücü”nün NATO yapılarıyla entegre çalışabilmesi kritik olacaktır.(AB Dış İlişkiler Servisi, 2022).

AB'nin stratejik özerkliği, NATO'nun yerine geçmeyi değil; çok taraflı güvenlik yapısına katkı sunmayı amaçlamaktadır. ABD ile Avrupa arasında güvenlik yükünün dengelenmesi, transatlantik ittifakın sürdürülebilirliğini artıracaktır.(Demirtaş, 2022).

4.3.4. Hızlı Karar Alma Mekanizmalarını Geliştirme Çabaları

Avrupa Birliği (AB), küresel güvenlik ortamındaki dönüşümler ve artan tehditler karşısında OGSP kapsamında etkin mücadele ve hızlı karar alma mekanizmalarının geliştirilmesini stratejik öncelik haline getirmiştir. AB'nin güvenlik ve savunma alanında karar alma süreçlerinin hızlandırılması büyük bir gereklilik haline gelmiştir. Özellikle terörizm, Rusya-Ukrayna Savaşı, hibrit tehditler ve kriz bölgelerindeki çatışmalar, AB'nin esnek ve hızlı hareket etme ihtiyacını artırmıştır. Bu nedenle AB'nin, OGSP dönüşümü, oybirliği ilkesinin esnetilmesi, yeni karar organlarının oluşturulması, PESCO (Daimi Yapılandırılmış İşbirliği) ve Avrupa Barış Fonu gibi mekanizmaların etkinleştirilmesine destek vermektedir. AB'nin OGSP alanındaki karar alma süreçlerinin daha esnek ve etkili hale getirilmesi için yeni reformların gündeme gelmesi muhtemeldir.

4.3.4.1. Oybirliği İlkesinin Esnetilmesi

AB'nin dış politika ve güvenlik kararları genellikle oybirliği ilkesine dayanmaktadır. Ancak bu ilke, AB dış ve savunma politikalarında oybirliği ilkesi, karar alma süreçlerini yavaşlatmakta ve etkinliği azaltmaktadır. Bu nedenle, bazı durumlarda

nitelikli çoğunlukla karar alma (Qualified Majority Voting– QMV) sistemine geçilmesi tartışılmaktadır.(Aydın, 2021:35). QMV, üyelerin %55'inin (en az 15 üye ülke) desteklediği ve Avrupa Birliği nüfusununsa yüzde 65'ini temsil eden kararların alınmasına imkan tanır. Bu yöntem, özellikle insani müdahaleler, barış misyonları ve kriz yönetimi gibi acil durumlar için karar alma sürecini hızlandırabilir.

4.3.4.2. PESCO ve Avrupa Barış Fonu Yatırımları

PESCO, AB üyesi ülkelerin savunma alanında daha güçlü iş birliği yapmasını sağlayan bir mekanizmadır. AB üyesi devletler arasında savunma projelerinin ortaklaşa yürütülmesini kolaylaştırmakta ve bu da karar alma süreçlerinde daha fazla esneklik sağlamaktadır.(Tuncel, 2020:9). PESCO, hızlı karar alma süreçlerini desteklemek için projeler, özellikle askeri hareketlilik, siber güvenlik ve lojistik sistemleri gibi kritik alanlara yatırım yapılmaktadır. Lojistik ve iletişim sistemlerinin entegrasyonu, kararların hızlı şekilde sahaya yansıtılmasını sağlayacaktır.

AB, askeri operasyonların finansmanını hızlandırmak için Avrupa Barış Fonu'nu kurmuştur. Bu fon, AB'nin kriz bölgelerine silah ve ekipman desteğini daha hızlı sağlayabilmesine olanak tanımaktadır. Örneğin, Ukrayna'ya yapılan askeri yardımların büyük bir kısmı EPF aracılığıyla finanse edilmiştir. 2022 yılında AB, OGSP çerçevesinde 5.000 kişilik bir Hızlı Müdahale Gücü oluşturulmasını onayladı. Bu güç, kriz bölgelerine hızlı şekilde konuşlandırılacak bir askeri kapasite sunmayı amaçlamaktadır. AB'nin yeni müdahale gücünü daha esnek ve kullanışlı hale getirilmesi hedeflenmektedir.

4.3.4.3. Yapay Zekâ Tabanlı Karar Destek Sistemleri

AB, güvenlik ve savunma alanında yapay zekâ destekli sistemlerle veri analizine dayalı daha hızlı ve doğru karar alma süreçleri geliştirmektedir. AB'nin “jeopolitik aktör” olma vizyonu doğrultusunda, OGSP kararlarının merkezileştirilmesi ve Avrupa Dış Eylem Servisi (EEAS) gibi kurumların yetkilerinin artırılması gündemin en önemli konuları arasında yer almaktadır.

4.3.5. Dijital ve Siber Güvenlik Kapasitesinin Artırılması

AB, hızla değişen küresel güvenlik tehditlerine karşı Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) çerçevesinde dönüşüm sürecini hızlandırmaktadır. Bu

dönüşüm, dijitalleşme ve siber güvenlik, son yıllarda AB'nin stratejik öncelikleri arasında yer almıştır. Gerçekleşen bu dönüşüm, küresel siber tehditlerin artması ve AB'nin stratejik özerklik hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir. 2022 yılında kabul edilen Stratejik Pusula (Strategic Compass) belgesi ile birlikte dijital güvenlik ve siber savunma alanında etkili kararlar alınmıştır. Bu kapsamda, Avrupa Siber Savunma Politikası ve AB Siber Dayanıklılık Yasası gibi yeni düzenlemeler geliştirilmiştir. AB içinde yaşanan dijital dönüşüm süreci, hem güvenlik alanında hem de ekonomik rekabet açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, OGSP'nin dijitalleşmesi ve siber güvenlik kapasitesinin artırılması ve dijital alanda daha bağımsız bir konuma gelmesi, AB'nin küresel güvenlik alanında güçlü bir aktör olmasını sağlayacaktır.

4.3.5.1. Siber Güvenlik Stratejileri

AB, dijital altyapılarının korunması ve güvenliğinin sağlanması amacıyla siber dayanıklılığı artırmaya yönelik bir strateji yayımlamıştır. AB, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nı (OGSP) geliştirirken siber güvenliği stratejik bir unsur olarak görmektedir. 2013 yılında yayımlanan ilk AB Siber Güvenlik Stratejisi ile bu alan öncelik haline gelmiştir. 2020'de güncellenen strateji, kritik altyapıların korunması, kriz müdahale kapasitelerinin artırılması ve askeri-sivil iş birliğinin güçlendirilmesi gibi maddeleri içermektedir.(Köker, 2022).

Stratejik Pusula (Strategic Compass) belgesi ise 2022 yılında AB'nin savunma alanındaki yol haritasını belirlemiş, burada da dijitalleşme ve siber güvenlik konularına özel vurgu yapılmıştır. (Afyonluoğlu, 2024). OGSP'nin reform sürecinin merkezinde yer alan bu belge, AB'nin 2030'a kadar siber güvenlik kapasitesini artırma hedeflerini içermektedir.

4.3.5.2. Kurumsal Yapılanma ve Yasal Düzenlemeler

Siber tehditlerle mücadele kapsamında Avrupa Birliği, hem kurumsal hem de yasal altyapısını güçlendirmiştir. Avrupa Birliği Siber Güvenlik Ajansı (ENISA), üye ülkelerde siber güvenlik politikalarının geliştirilmesine teknik destek sağlar ve OGSP bağlamında siber savunma yeteneklerini koordine eder.(İKV, 2021). Aynı zamanda, OGSP operasyonlarında kullanılacak sistemlerin güvenliğini ve siber tehditlere karşı dayanıklılığı artırmaya odaklanmaktadır. 2022'de yürürlüğe giren NIS2 Direktifi, temel

hizmet sağlayıcılarının ve kamu kurumlarının siber güvenlik kapasitelerini artırmasını zorunlu kılmıştır. (Afyonluoğlu, 2024).

Siber Dayanıklılık Yasası (Cyber Resilience Act) ile dijital ürünlerin yaşam döngüleri boyunca siber tehditlere karşı dirençli hale getirilmesi amaçlanmaktadır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2023). Bu yasa ile aynı zamanda siber güvenlik ihlallerine karşı zorunlu raporlama mekanizmaları oluşturulmuş ve AB çapında ortak istihbarat paylaşımı artırılmıştır. OGSP'nin dönüşüm sürecinde savunma sanayisinde dijitalleşme önemli bir yer tutmaktadır. AB, yapay zeka (AI), büyük veri analitiği ve kuantum bilişim gibi yenilikçi teknolojileri siber güvenlik alanında kullanmayı hedeflemektedir.

AB'nin dijital güvenliğe yönelik uzun vadeli planları, “Dijital Avrupa Programı” çerçevesinde şekillenmektedir. Bu program kapsamında siber güvenlik alanında yapay zekâ, kuantum bilişim ve veri güvenliği gibi ileri teknolojiler desteklenmektedir. (IPA, 2023). Özellikle otonom sistemler ve yapay zeka destekli siber savunma çözümleri geliştirilerek tehditlere karşı hızlı tepki verilmesi sağlanmaktadır. Avrupa Savunma Fonu (EDF) aracılığıyla dijital savunma projelerine önemli yatırımlar yapılmaktadır.

4.3.6. Avrupa Savunma Sanayisinin Güçlendirilmesi

Avrupa Birliği (AB), 1990’lardan itibaren bağımsız bir politika izlemesi ve 2000’li yıllarda itibaren ise OGSP, Avrupa Birliğinin kriz yönetimi, barışın korunması, operasyonlar ve savunma sanayisini geliştirme hedeflerine yönelik bir çerçeve oluşturmuştur. Son yıllarda ise küresel jeopolitik değişimler ve NATO’dan bağımsız savunma ihtiyacı, OGSP’nin dönüşümüne ivme kazandırmıştır. Bu dönüşümle Avrupa savunma sanayisinin güçlendirilmesi, AB’nin stratejik özerklik hedefinin temel bir bileşeni haline gelmiştir. Özellikle Avrupa Savunma Fonu (EDF), Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) ve Stratejik Pusula gibi mekanizmalar aracılığıyla AB savunma sanayisinin gelişimi desteklenmektedir.

4.3.6.1. Güçlendirilmiş Avrupa Savunma Fonu (EDF)

2017’de kurulan EDF (European Defence Fund), savunma araştırmaları ve teknolojik inovasyonu teşvik etmektedir. Bu doğrultuda 2021 yılında faaliyete geçen EDF (European Defence Fund) ile üye ülkelerin ortak savunma projeleri desteklenmekte, askeri Ar-Ge yatırımları teşvik edilmektedir. Fonun amacı, üye ülkeler

arasında maliyetleri paylaşmak ve yenilikçi savunma teknolojilerinin geliştirilmesini sağlamaktır. 2021-2027 bütçesinde 7,9 milyar euro ayrılan EDF, bu fon sayesinde savunma tedarik zincirleri güçlendirilmekte, küçük ve orta ölçekli savunma şirketleri desteklenmekte, yapay zeka, insansız hava araçları ve siber güvenlik gibi alanlara yatırım yapılmaktadır.

4.3.6.2. Güçlendirilmiş Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO)

2017’de yürürlüğe giren PESCO Avrupa savunma sanayisinin entegrasyonunu artırmayı ve AB içinde askeri işbirliğini daha somut hale getirmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda askeri lojistik, ortak tatbikatlar, savunma sanayisi projeleri ve istihbarat paylaşımı gibi alanlarda işbirliği yapılmaktadır. Örneğin:

- Avrupa Geleceğin Ana Muharebe Tankı Projesi (MGCS), Almanya ve Fransa liderliğinde geliştirilmektedir.
- Ortak Avrupa Dronu Programı ile AB ülkeleri insansız hava aracı sistemleri üretmektedir.

PESCO’nun güçlendirilmesi çerçevesinde üye ülkeler arasında daha derin bir savunma işbirliği hedeflenmekte, ortak tatbikatlar, sistem geliştirmeleri ve lojistik işbirlikleri teşvik edilmektedir.

4.3.6.3. NATO ile Uyum

AB’nin OGSP dönüşümü NATO ile tamamlayıcı olmayı hedefliyor. Ancak, Avrupa savunma sanayiinin güçlendirilmesi NATO içindeki Avrupa Birliğinin daha güçlü ve özerk bir aktör olmasını da sağlıyor. Ancak bu süreç, bazı stratejik tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Avrupa’nın ABD’den savunma anlamında ne kadar bağımsızlaşabileceği ve NATO-AB ilişkilerinin bu bağlamda nasıl şekilleneceği hâlâ tartışmalıdır.(Özdemir, 2023).

4.3.6.4. Savunma Sanayisini Güçlendirmenin Getirdiği Avantajlar

AB’nin OGSP kapsamında savunma sanayisini güçlendirmenin getirdiği avantajlar şunlardır;

AB’nin, ABD ve NATO’ya olan bağımlılığın azaltılması ve bağımsız hareket etmesi.

Savunma sanayindeki yatırımlar, Avrupa'daki şirketlerin büyümesini sağlayarak yeni istihdam alanları yaratması.

AB'nin, yapay zeka, siber güvenlik, insansız sistemler, kuantum ve uzay teknolojileri gibi alanlarda küresel rekabet gücünün artması.

AB, kendi ordusunu ve hızlı müdahale gücünü oluşturarak, acil durumlara daha etkili yanıt vermesi.

AB'nin savunma sanayisini güçlendirmesi, hem ekonomik hem de güvenlik açısından uzun vadeli faydalar sağlayacaktır.

4.3.7. Yeşil Savunma Politikaları

Yeşil savunma politikaları, Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) dönüşümünde önemli yer tutmaktadır. Yeşil savunma politikası, çevresel sürdürülebilirliği ve iklim değişikliği ile mücadeleyi savunma stratejileriyle birleştirmeye yönelik bir yaklaşım geliştirmektedir. İklim değişikliği, küresel düzeyde yalnızca çevresel bir tehdit olarak değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik ve güvenlik açısından da ciddi sonuçlar doğuran çok boyutlu bir kriz olarak değerlendirilmektedir. Avrupa Birliği (AB), bu bağlamda iklim değişikliğini OGSP kapsamında ele almaya başlamış ve yeşil savunma politikalarını uygulamaya koymuştur.(Altun, 2022).

Bu politika, Avrupa'nın güvenliğini artırmaya yönelik askeri operasyonları çevresel ve iklimsel açıdan daha sürdürülebilir hale getirmeyi amaçlar. Dönüşüm sürecinin başarılı ulaşması üye ülkeler arasında daha fazla işbirliği, yatırım ve stratejik uyum gerekmektedir.

4.3.7.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Güvenlik İlişkisi

AB, iklim değişikliğinin güvenlik üzerinde gitgide daha fazla etkili olacağını kabul etmektedir. Çatışmalar, savaşlar ve insani krizler, iklim değişikliğinin etkisiyle daha karmaşık hale gelebilir. AB, güvenlik politikalarını iklim değişikliğiyle uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle, 2019 yılında Avrupa Birliği'nin açıklamış olduğu **Avrupa Yeşil Mutabakatı**, 2050 yılında 0 nötr karbonlu bir kıta hedefini ortaya koymuştur. Bu hedef, enerji, ulaşım, tarım ve sanayi gibi birçok alanı olduğu kadar savunma sektörünü de kapsamaktadır. (AB Türkiye Delegasyonu, 2023). Bu kapsamda OGSP, çevresel sürdürülebilirlik ekseninde yeniden yapılandırılmaktadır.(Çalışkan,

2021). Bu anlaşma, iklim dostu savunma politikalarının geliştirilmesi için temel bir yön belirlemektedir.

4.3.7.2. Yeşil Savunma Politikalarının Operasyonel Uygulamaları

AB, çevresel faktörleri dikkate alarak, dış politika ve güvenlik stratejilerini şekillendirmeye başlamıştır. Askeri harekât ve operasyonların çevresel etkileri dikkate alınarak, bu operasyonlarda yeşil stratejiler kullanılmaktadır. OGSP çerçevesinde yürütülen askeri operasyonlar, özellikle enerji tüketimi ve karbon salımı bakımından çevre üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Bu nedenle, AB, operasyonlarda çevre dostu teknolojilerin kullanımını teşvik etmektedir.(Tutar ve Dağ, 2023). Örneğin EUNAVFOR Atalanta misyonunda, hibrit yakıt teknolojileri ve yenilenebilir enerji kaynakları test edilmiştir. (Avrupa Savunma Ajansı, 2021).Askeri operasyonların gerçekleştiği alanlarda doğal kaynakların korunması, çevre tahribatının en aza indirilmesi gibi önlemler alınmaktadır. Bu, hem savaş alanındaki ekolojik dengeyi korumaya yönelik bir adım hem de uzun vadede daha sürdürülebilir bir savunma stratejisi geliştirmeye yöneliktir.

4.3.7.3. Enerji Verimliliği ve Yenilenebilir Enerjilerin Kullanımı

AB, askeri operasyonlarda yenilenebilir enerji kaynaklarından daha fazla yararlanma ve enerji verimliliğini artırma stratejileri geliştirmiştir. Özellikle askeri üs bölgelerinde güneş enerjisi, rüzgar enerjisi gibi yenilenebilir kaynaklardan yararlanmayı ön plana çıkarmaktadır. Askeri araçların fosil yakıt tüketiminin azaltılması ve enerji verimli teknolojilerin kullanımı da yeşil savunma politikalarının önemli bir parçasıdır. Ayrıca Avrupa Savunma Fonu aracılığıyla, düşük emisyonlu sistemler, geri dönüştürülebilir malzeme kullanımı ve enerji verimliliği sağlayan askeri altyapılar geliştirilmiştir.(Tutar ve Dağ, 2023). Bu fon, savunma sektöründe sürdürülebilir yenilikleri teşvik ederek çevre dostu savunma teknolojilerinin geliştirilmesine ve kullanıma sunulmasına yardımcı olmaktadır.

4.3.8. AB'nin Krizler Karşısında Proaktif Rol Üstlenmesi

Avrupa Birliği'nin OGSP dönüşümü, klasik güvenlik anlayışlarını aşarak çok boyutlu bir güvenlik yaklaşımına evrilmiştir. İklim değişikliği, göç, siber tehditler gibi küresel krizler karşısında AB, yalnızca tepkisel değil, önleyici ve sürdürülebilir güvenlik politikaları geliştirmeye yönelmiştir. Stratejik otonomi, dijitalleşme ve

çevresel sürdürülebilirlik gibi eksenlerde OGSP'nin geleceği, AB'nin küresel düzeydeki güvenlik rolünü belirleyecektir.

4.3.8.1. AB'nin OGSP Dönüşümü

Uluslararası ilişkilerde güvenlik paradigması, 21. yüzyılın başından itibaren önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Devlet dışı aktörlerin yükselişi, iklim krizi, siber tehditler ve kitlesel göç hareketleri gibi sınır aşan sorunlar, klasik güvenlik anlayışlarını yetersiz kılmaya başlamıştır. Bu yeni güvenlik ortamı, Avrupa Birliği'nin (AB) güvenlik ve savunma politikalarında da köklü değişimlere neden olmuş; AB, sadece ekonomik bir bütünleşme aktörü değil, aynı zamanda küresel güvenliğe katkı sağlayan stratejik bir güç olma hedefiyle hareket etmeye başlamıştır.(Aydın, 2019). AB'nin 1990'larda başlayan Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, 2000'li yıllarda kapsamı genişletilmiş, küresel güvenlik ortamındaki değişimler, AB'nin bu politikayı yeniden şekillendirmesine ve proaktif bir strateji geliştirmesine olanak tanımıştır. 2020'lerin başında AB, küresel krizlerle başa çıkabilmek için askeri ve sivil kapasitesini güçlendirmekle birlikte diplomatik ve ekonomik araçları da entegre eden bir yaklaşım benimsemiştir.

4.3.8.2. Küresel Krizlere Karşı Proaktif Strateji

Uluslararası düzeyde güvenlik yaklaşımları, geleneksel realizmden çıkarak daha kapsayıcı ve çok boyutlu bir alana evrilmiştir. “Yeni güvenlik” olarak adlandırılan bu paradigmada çevre, ekonomi, toplum ve teknoloji gibi unsurlar da güvenlik çerçevesine dahil edilmektedir. Küresel krizler, hem güvenlik tehditleri hem de insani krizler olarak AB'yi etkilemektedir. Son yıllarda, COVID-19 pandemisi, iklim değişikliği, bölgesel çatışmalar, terörizm ve siber tehditler gibi olumsuz faktörler, AB'nin savunma politikalarını geleceğe yönelik dönüştürmeye itmiştir. AB, bu dönüşümle birlikte “normatif güç” kimliğini aşarak, “stratejik aktör” rolünü benimsemeye yönelmiştir. (Demirtaş, 2020).

Proaktif güvenlik stratejisi, AB'nin sadece krizlere tepki veren değil, aynı zamanda krizlerin önlenmesinde ve yönetilmesinde rol üstlenilmesini ifade eder. Bu bağlamda geliştirilen OGSP Avrupa Birliği'nin sadece reaktif değil, proaktif bir güvenlik vizyonu benimsemesini sağlamıştır.(Aydın, 2019).

AB'nin proaktif rolü birkaç temel unsuru içermektedir. Bunlar;

a. Stratejik Otonomi: AB'nin, stratejik bağımsızlığını ve otonomisini artırması, Avrupa'nın dış politikasının ve güvenliğinin bağımsız olduğu anlamına gelir. AB'nin 2022'de yayımladığı Stratejik Pusula belgesi, OGSP'nin güncel ve geleceğe yönelik tehditlere nasıl cevap vereceğini sistematik biçimde ortaya koymuştur. Belge, AB'nin operasyonel kapasitesini artırma, hibrit tehditlere karşı koyma ve ortak savunma projelerini derinleştirme amacını taşır.(Balta ve Öztürk, 2021). Savunma alanında, AB kendi askeri gücünü kullanma üzerinde durmaktadır. Bu ise Avrupa'nın daha bağımsız hareket etmesini sağlar. AB, siber güvenlik, uzay savunması ve insani yardım gibi alanlarda daha fazla kapasite geliştirmeyi amaçlamaktadır.

b. Kriz Yönetiminde Hızlı Müdahale: AB, küresel krizlere daha hızlı müdahale edebilmek için kriz yönetimi alanında kapsamlı reformlar gerçekleştirmiştir. Bunun en önemli örneği, AB'nin "Sivil-Maskülen Etkileşim" (Civ-Mil) modelini benimsemesidir. Bu model, askeri ve sivil kaynakları birleştirerek krizlere çok yönlü müdahale edilmesini sağlamaktadır. AB'nin askeri operasyonları, sivil kalkınma yardımları ve diplomatik çabalar arasında bir denge kurarak, krizlere daha esnek ve etkili bir yanıt verilmektedir.

c. Dijital ve Siber Güvenlik: AB, küresel siber saldırılara karşı daha güçlü savunma mekanizmaları geliştirmek için önemli adımlar atmaktadır. Siber saldırılar, dezenformasyon, altyapı sabotajları ve enerji güvenliği gibi konular hibrit tehditler kategorisinde ele alınmakta; AB, bu tehditlere karşı özel görev güçleri ve bilgi paylaşım ağları geliştirmektedir.(Balta ve Öztürk, 2021). Hem devlet hem de özel sektör düzeyinde, siber güvenlik önlemleri güçlendirilmekte ve dijital ortamda kriz yönetimi kapasitesinin artırılması sağlanmaktadır. Bu, sadece ulusal güvenliği değil, aynı zamanda ekonomik ve toplumsal güvenliği de koruma amacını taşımaktadır.

d. Çevresel Krizlere Müdahale: AB, iklim değişikliğini sadece çevresel değil, aynı zamanda güvenlik meselesi olarak değerlendirmektedir. Kuraklık, su kıtlığı ve doğal afetlerin çatışma riskini artırabileceği gerekçesiyle, AB savunma politikalarında karbon salımını azaltan, çevre dostu teknolojileri önceliklendirmektedir.(Akdoğan, 2022).

AB, çevresel krizleri yönetmek için daha proaktif bir yaklaşım benimsemektedir. Çevresel krizlere yönelik yardımların arttırılması, yeşil enerji yatırımlarının teşvik edilmesi ve uluslararası çevre işbirliklerinin geliştirilmesi gibi adımları içermektedir. Krizlere karşı Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında geliştirilen “yeşil savunma” politikası, çevresel sürdürülebilirliği ön planda tutan askerî projeleri teşvik etmektedir.(Akdoğan, 2022). Aynı zamanda yapay zekâ, büyük veri ve otonom sistemler gibi yeni teknolojiler OGSP'nin temel unsurlarına dönüşmektedir.

4.3.8.3. Küresel Krizlere Karşı Stratejik İşbirliği

AB'nin küresel krizlere karşı daha etkili bir şekilde rol alabilmesi için stratejik işbirliklerine ihtiyacı vardır. 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi, AB'nin çevresel tehditlerle kolektif mücadele vizyonunu ortaya koyarken; 2016 Avrupa Küresel Stratejisi (EUGS) ile birlikte, AB'nin kriz öncesi diplomasi ve çok taraflılık ilkelerine dayanan bir yaklaşım benimsediği görülmektedir.(Demirtaş, 2020).

Özellikle, NATO ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütmesi, kriz yönetiminde daha fazla etki sağlamak için kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca OGSP, düzensiz göç hareketlerini yalnızca sınır güvenliğiyle sınırlı tutmayıp, Afrika ve Orta Doğu gibi bölgelerdeki çatışmaların kaynağına inerek “kriz önleyici diplomasi” yoluyla çözüm arayışına yönelmektedir.(Demirtaş, 2020). AB'nin yakın coğrafyasındaki bu aktörlerle işbirliği yapmasını zorunlu kılmaktadır.

4.3.8.4. Proaktif Yaklaşımın Gelecek Perspektifi

AB'nin OGSP dönüşümü, küresel krizlere karşı daha proaktif bir yaklaşım benimsemesini sağlayarak, güvenlik politikalarını sadece savunma odaklı değil, aynı zamanda kriz öncesi, sırası ve sonrasına yönelik stratejik bir yaklaşım haline getirmektedir. Bu dönüşüm, AB'nin dış politikasında daha bağımsız, daha hızlı ve daha etkili bir aktör olmasına olanak tanıyacaktır. Ancak, bu hedeflere ulaşmak için siyasi birliğin güçlendirilmesi ve kaynakların etkin kullanımı gereklidir. AB'nin bu dönüşümü, sadece Avrupa içindeki güvenliği artırmakla kalmayıp, küresel ölçekte barış ve istikrarın sağlanmasına da katkı sağlayacaktır.

SONUÇ

Avrupa Birliği'nin (AB) Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP), yalnızca bir askeri entegrasyon projesi olmanın ötesinde, kıtanın tarihsel hafızası, siyasal aklı ve stratejik iradesiyle şekillenen uzun soluklu bir dönüşüm sürecidir. Bu dönüşüm, savaşların yıkıcılığından barışın inşasına, güç rekabetinden kolektif sorumluluğa uzanan bir çizgide ilerlemiş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Soğuk Savaş'ın kutuplaşmış atmosferinden, çok taraflı ve dayanışmacı güvenlik mimarilerine doğru dönüşmüştür.

Tez boyunca analiz edilen dönemsel kırılmalar ve kurumsal yapıların birbirini tamamlayıcı dönüşümü AB'nin güvenlik politikalarının salt bir tepki değil, aynı zamanda bu politikalara bilinçli bir yönelim olduğunu göstermektedir. OGSP'nin tarihsel kökleri ve çağdaş açılımları, Avrupa'nın kendi iç barışını sağlamlaştırmakla kalmayıp küresel düzeyde barış ve istikrar sağlayıcısı bir aktöre dönüşmesinde temel bir rol oynamaktadır.

Bu dönüşüm aynı zamanda AB'nin küresel sorunlara karşı sadece tepki veren değil, proaktif çözümler geliştiren bir aktör olarak konumlanmasını da desteklemektedir. Nitekim OGSP, kriz öncesi diplomatik önleme mekanizmaları ve kriz sonrası istikrara kavuşturucu, çok katmanlı güvenlik üretiminin temel direklerinden biri haline gelmiştir. OGSP'nin evrimi aynı zamanda, güvenlik anlayışında da nitel bir sıçramaya işaret etmektedir. Artık güvenlik, yalnızca askeri birikimle ölçülen bir kapasite değil; enerji güvenliği, iklim güvenliği ve dijital tehditler gibi alanlarda da bütüncül bir strateji gerektiren bir olgu haline gelmiştir. Bu bağlamda OGSP, 21. yüzyılın güvenlik mantığına uygun olarak çok boyutlu bir savunma mimarisine dönüşme potansiyelini barındırmaktadır. Özellikle Yeşil Mutabakat'ın savunma stratejilerine entegre edilmesi, sürdürülebilir güvenlik anlayışının kurumsal temellerini pekiştirmekte ve AB'yi çevresel tehditlere karşı da dirençli bir aktör konumuna taşımaktadır.

AB'nin güvenlik ve savunma politikalarının dönüşümünde dikkate değer olan, yalnızca kurumların güçlenmesi değil; aynı zamanda Avrupa'nın normatif gücünün bu politikaların dokusuna etki etmiş olmasıdır. Birlik, askeri kapasitesini artırırken dahi insan hakları, eşitlik, evrensel hukuk ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerini merkeze alarak, güvenlik anlayışını klasik tehdit algılarının ötesine taşıma iradesi göstermiştir.

Bu açıdan, OGSP'nin dönüşüm süreci, hem kurumsal yetkinliklerin ve verimliliklerinin artırılması hem de stratejik özerkliğin geliştirilmesi açısından olumlu bir süreç olarak ivme kazanmıştır. Bu ivmenin arkasında yatan motivasyon ve güç ise sadece dış tehditlere karşı bir savunma refleksi değil, aynı zamanda Avrupa kimliğinin bir yansıması olarak güvenliğin ortak bir değer ve sorumluluk olduğu inancının hakim olmasıdır. Bu yönelim sayesinde, AB'nin savunma politikaları sadece Avrupa kıtasıyla sınırlı kalmamış; Afrika'dan Orta Doğu'ya, Balkanlar'dan Asya'ya kadar uzanan bölgelerdeki krizlere müdahil olarak küresel düzenin inşasına katkı sağlamıştır.

OGSP misyonlarının insani yardım, yeniden yapılandırma ve barış gücü operasyonlarını içermesi de bunun en önemli ve anlamlı göstergesidir. Bu misyonel çerçeve, Avrupa Birliği'nin değer temelli dış politika hedefleriyle birebir örtüşmektedir. Ayrıca OGSP, sivil-asker iş birliğinin güçlendirilmesini esas alarak, kriz yönetiminde daha hızlı ve esnek müdahale kapasitesini geliştirmiştir. Bu yönüyle, geleneksel devlet merkezli güvenlik yaklaşımlarının ötesine geçen ve yerel halkın ihtiyaçlarını önceleyen bir güvenlik doktrini inşa edilmeye başlanmıştır. Özellikle kadınların, gençlerin ve sivil toplumun OGSP süreçlerine katılımı, güvenlik üretiminin demokratikleşmesini sağlayarak, politikaların yerel meşruiyetini de artırmaktadır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde imzalanan Maastricht, Amsterdam, Nice ve Lizbon Antlaşmaları; AB'nin güvenlik mimarisinin temel yapı taşlarını oluştururken, bununla eş değer olarak Avrupa'nın küresel rolünü de tanımlamıştır. Özellikle Lizbon Antlaşması ile OGSP'nin hukuki temelleri netleşmiş, karar alma mekanizmaları sadeleşmiş ve bu yapılar sayesinde Birlik, dış politika alanında daha bütüncül ve etkili bir aktöre dönüşmeye başlamıştır. Bu dönüşüm, içinden geçtiğimiz çok kutuplu dünya düzeninde, AB'nin stratejik özerklik hedefiyle de örtüşmektedir. ABD'nin küresel liderliğinin tartışıldığı, NATO'nun işlevinin zaman zaman sorgulandığı bu yeni konjonktürde, AB'nin OGSP aracılığıyla kendi güvenliğini sağlamaya yönelik iradesi, giderek daha büyük bir meşruiyet ve gereklilik kazanmaktadır. Bu meşruiyet, sadece dış güvenlik tehditlerine karşı bir gövde gösterisi ve dayanıklılık arayışından ibaret değildir; aynı zamanda Avrupa Birliğine üye ülke vatandaşlarının güvenlik algısı ve savunma bilincinin dönüşümüyle de doğrudan ilişkilidir.

Toplumsal destek ve OGSP'nin sürdürülebilirliğini etkileyen bir diğer kaynaktır. Ancak tüm bu ilerlemelere rağmen, OGSP'nin önünde yapısal ve siyasi düzeyde hâlâ çözüm bekleyen sorunlarda mevcuttur. Üye ülkeler arasındaki çıkar

farklılıkları, karar alma süreçlerindeki oybirliği zorunluluğu, ekonomik durum, güçlü ülkelerin dominant olma arzusu, askeri kapasite yetersizlikleri ve stratejik vizyon eksiklikleri bu politikaların etkinliğini zaman zaman sekteye uğratmaktadır. Yaşanan bu zorluklar ve olumsuzluklar AB'nin güvenlik mimarisini, daha güçlü ve sürdürülebilir kılmak için yeni çözüm arayışlarına sevk etmektedir.

Özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı, enerji krizleri, siber güvenlik tehditleri, hibrit tehditler ve göç dalgaları gibi durumlar, Avrupa Birliğini daha kararlı, akılcı, hızlı ve stratejik hareket etmeye zorlamış; savunma harcamalarının artırılması, ortak askeri kabiliyetlerin geliştirilmesi ve kriz yönetimi mekanizmalarının güçlendirilmesi yönünde önemli adımlar atılmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca, Avrupa kıtasının savunmasında NATO ile AB arasındaki iş birliği ve görev paylaşımının daha net tanımlanması gerekliliği, günümüz güvenlik ortamının başlıca tartışma alanlarından biri haline gelmiştir. Bu bağlamda, OGSP'nin etkinliği yalnızca içsel reformlarla değil, transatlantik ilişkilerdeki dengeyi yeniden kurma kapasitesiyle de ölçülmektedir. Bu dengenin kurulması, AB'nin stratejik hedeflerini gerçekleştirmesi ve daha bağımsız bir güvenlik mimarisi kurması açısından hayati öneme sahiptir. Aynı zamanda OGSP'nin NATO ile olan ilişkisi, ikili yapının çelişkilerinden ziyade, tamamlayıcılık ilkesine dayalı yeni bir sinerji oluşturma fırsatı olarak değerlendirilmelidir. Bu noktada OGSP, hem Avrupa güvenlik kimliğinin hem de küresel güvenlik sistemlerinin geleceğini şekillendirme potansiyeline sahiptir.

Geleceğe yönelik bir bakış açısıyla ele alındığında OGSP'nin önümüzdeki on yıllarda daha da kurumsallaşması, AB'nin küresel güvenlik mimarisinde daha görünür ve etkili bir rol oynaması beklenmektedir. Avrupa Savunma Fonu (EDF), Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO), Stratejik Pusula gibi inisiyatifler, Avrupa Birliğinin savunma alanında stratejik bağımsızlık hedefine ulaşmasında kilit öneme sahiptir. Ayrıca, iklim krizi, yapay zekâ temelli savunma teknolojileri ve hibrit savaş türleri gibi yeni nesil tehditlere karşı geliştirilecek politikalar, OGSP'nin yalnızca mevcut risklere değil, geleceğin güvenlik paradigmalarına da uyum sağlama kapasitesini gösterecektir. Bu kapsamda, savunma alanında araştırma-geliştirme yatırımlarının artırılması, ortak tedarik sistemlerinin dijitalleştirilmesi ve yeni tehditlere karşı sivil-asker bütünleşik cevap sistemlerinin kurulması, OGSP'nin geleceğe dönük vizyonunu destekleyen somut ve olumlu adımlar olacaktır.

Nihayetinde Avrupa Birliği, yalnızca ekonomik bir bütünleşme projesi değil, aynı zamanda değer temelli bir güvenlik topluluğudur. OGSP bu topluluğun en somut örneklerinden bir tanesidir.. Küresel düzenin kırılanlaştığı, uluslararası hukuk normlarının sorgulandığı ve güvenlik tehditlerinin sınır tanımadığı bir çağda, AB'nin çok taraflılık ilkesine dayanan güvenlik anlayışı, sadece Avrupa için değil, tüm dünya için umut verici bir örnek teşkil etmektedir. Barış, istikrar, güven ve işbirliğine dayanan bu yaklaşım, Avrupa'nın tarihsel misyonunu geleceğe taşıırken, insanlık onurunu ve ortak geleceği merkeze alan bir güvenlik vizyonunun da mümkün olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, OGSP'nin taşıdığı mesaj yalnızca teknik değil, etik bir boyut da içermektedir: Sınır tanımayan tehditlere karşı sınır ötesi işbirliği, tamamlayıcılık, eşgüdüm, kapsayıcılık ve şeffaflık ilkeleriyle şekillenen bir güvenlik kültürü inşa etmiştir.

Sonuç olarak, OGSP'nin dönüşümü, AB'nin kendisini yeniden tanıma ve tanımlama süreciyle doğrudan bağlantılıdır. Bu dönüşümün temelinde ise, geçmişteki yaşamışlıklar, stratejik gerçekçilik ile ideallerin sentezi ve Avrupa halklarının daha barışçıl bir gelecek arzusu yatmaktadır. Bu yönüyle OGSP, yalnızca güvenliğin değil, aynı zamanda ortak bir kimlik ve değerler etrafında birlikte yaşamının, ortak sorumluluğun ve dayanışmanın politikası olmuştur. AB, bu yolda ilerlerken, küresel barışa katkı sunan bir güç olma iddiasını ve idealini de gerçeğe dönüştürmektedir. Umut verici bu durum, yalnızca bugünün dünyasını değil, gelecek kuşakların yaşam alanını da şekillendirecek bir Avrupa düzenini beraberinde getirmektedir.

Son tahlilde, OGSP'nin başarısı, Avrupa'nın sadece jeopolitik bir aktör değil; aynı zamanda etik, çevresel ve insani sorumlulukları gözetten bütüncül bir güvenlik vizyonunu benimseyip benimseyemeyeceğine bağlı olacaktır. Bu doğrultuda, OGSP'nin geleceği, AB'nin stratejik özerkliğini güçlendirmekle kalmayacak; aynı zamanda çok taraflılığa dayalı küresel barış düzeninin mimarlarından biri olmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, C. (1991). “Soğuk Savaş: Süper Güçlerin Hâkimiyet Kavgası”, İstanbul, Ötüken Neşriyat, s.171.
- Açıkmeşe, S. A. ve Dizdaroğlu, C. (2014). “NATO-AB İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 10, Sayı 40 ss.139-142.
- Afyonluoğlu, M. (2024). “AB Ülkeleri ve Siber Güvenlik”.
https://afyonluoglu.org/siberguvenlik/eu_and_cs/ (20.12.2024)
- Ağır, H. (2010). “Avrupa Birliğinin Derinleşmesi Ve Genişlemesi”, (derleyen: Muhsin Kar), Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye, Ekin Yayınları, Bursa, ss. 5-53
- Akçay, E. Yaşar, Argun, Ç. ve Akman, E. (2011). “AB’nin Tarihsel Gelişimi ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Isparta, 3 (4), s.126.
- Akçay, E. Y. (2016). “AB’nin Haylaz Çocuğu: Fransa”. Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 7(14), s.8.
- Akdoğan, G. (2022). “Avrupa Birliği’nin Yeşil Mutabakat Kapsamında Savunma Politikaları.” Güvenlik Stratejileri Dergisi, 18(42), ss.55-77.
- Akşemsettinioğlu, G. (2023). “AB’nin Bağımsız Bir Güvenlik ve Savunma Politikası Geliştirme Düşüncesi ve Stratejik Pusula”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, 12(1), ss.45-68.
- Altın, O. (2018). “Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Bağlamında Ortadoğu Çıkmazı,” Social Sciences Studies Journal (SSS Journal), C. 4, No:23.
- Altınörs, M. N. (2019). “Soğuk Savaş Döneminde İran ve Türkiye’nin Dış Politikasındaki İttifak Tercihleri: Benzerlikler, Farklılıklar”, Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Ankara.
- Altun, H. (2022). “Avrupa Birliği’nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası: Kurumsal Gelişim ve Yeni Güvenlik Anlayışı”. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 19(75), ss.55-72.

- Anadolu Ajansı, (2024). “AB Savunma Sanayisini Güçlendirmek İstiyor”
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/absavunmasanayisiniguclendirmekistiyor/3155980> (20.11.2024)
- Anderson, K. (2009). “United Nations Collective Security And The United States Security Guarantee in an Age of Rising Multipolarity: The Security Council as the Talking Shop of the Nations”. Chicago Journal of International Law, 10(1), 55-90.
- Aras, İ. (2017). “Sovyetler Birliği Dış Politikasında Avrupa Bütünleşmesi: 1950’li ve 1960’lı Yıllar”. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, İstanbul, 5, 299-322.
- Arı, T. (2010). “Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği”, Bursa, MKM Yayıncılık, ss.159-163
- Arıboğan, D. Ü. (2013). “Küresel Bunalım ve Yeni Dünya Düzeni”. Alfa Yayınları. s.162.
- Asgarov, R. (2021). “NATO’nun Siber Uzay Operasyonları: Tehditlere Karşı Yeni Stratejiler”. ULUSAM Yayınları (35).
- Ataç, K. K. ve Çam, M. M. (2020). “Soğuk Savaş: Amerikan Büyük Stratejisi, Johnson Doktrini ve Kıbrıs”. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 16(35), 595-634.
- Avrupa Birliği Anlaşması (2011), “Madde 42-43-46”.
<https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> (15.11.2024)
- Avrupa Birliği Bakanlığı (2018). “Avrupa Birliği Kronolojisi”.
https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_1_tarihce/avrupa_birligi_kronoloji.pdf (10.11.2024)
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2023). “Siber Dayanıklılık Yasası”.
https://www.ab.gov.tr/abnin-siber-dayaniklilik-tuzugu-yayimlandi_53884.html (20.12.2024)
- Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi. (2022). “Stratejik Pusula”.
https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence_en (01.12.2024)

Avrupa Birliği Komisyonu, (2016). “Avrupa Savunma Eylem Planı: Avrupa Savunma Fonuna Doğru”, Basın Açıklaması, Brüksel.

https://www.eeas.europa.eu/delegations/t%C3%BCrkiye/avrupasavunmaeylemplan%C4%B1avrupasavunmafonunado%C4%9Fru_tr?utm_source=chatgpt.com (20.11.2024)

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2023). “Avrupa Yeşil Mutabakatı”

https://www.eeas.europa.eu/delegations/t%C3%BCrkiye/avrupa-ye%C5%9Fil-mutabakat%C4%B1_tr (01.12.2024)

Avrupa Dış Eylem Servisi (2016). “Ortak Vizyon, Ortak Eylem: Daha Güçlü Bir Avrupa - Avrupa Birliği'nin Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Bir Strateji”.

<https://www.coe-civ.eu/kh/a-global-strategy-for-the-european-unions-foreign-and-security-policy> (15.11.2024)

Avrupa Savunma Ajansı. (2021). “Sürdürülebilir Avrupa Savunması Raporu”. AB Bilgi Merkezi, Ankara.

Aydın, M. (2015). “Avrupa Güvenliği: AB-NATO İlişkileri ve Türkiye”. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. Ankara, s.119.

Aydın, M. (2019). ”Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası: Stratejik Özerklik Arayışı”. Ankara, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 18(2), ss.305-325.

Aydın, Y. (2021). “Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ve Küresel Aktörlük İddiası.” Stratejik ve Uluslararası Araştırma Dergisi, 4(1), s.35.

Baç, M. M. (2001).“Türkiye ve AB: Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler”, Alfa Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, s.185.

Balta, E. (2016). “Avrupa Birliği ve Güvenlik”. İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.78.

Balta, E. ve Öztürk, İ. (2021). “Avrupa Birliği ve Güvenlik: Yeni Tehditler, Yeni Yaklaşımlar”. İstanbul, İletişim Yayınları.

- Battır, O. ve Yiğittepe, L. (2023). “Rusya-Ukrayna Savaşında Yaptırımlar ve Enerji Güvenliği; Karşılıklı Ekonomik Bağımlılıklar Perspektifinden Bir Değerlendirme”. Yönetim Ve Ekonomi Dergisi, 30(3), 549-573
- Baylis, J. (1982). “Britanya ve Dunkirk Antlaşması: NATO’nun Kökenleri”, Stratejik Araştırmalar Dergisi. Cilt:5, No:2 ss.236-247.
- Baylis, J. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, C.No:5/18, ss.69-85.
- Berlin Plus Agreement, (2003)
[https://www.europeancyberdefencepolicy.com/Common_Security_Defence_Policy_\(CSDP\).html](https://www.europeancyberdefencepolicy.com/Common_Security_Defence_Policy_(CSDP).html) (20.11.2024)
- Biçer, S. (2002). “Avrupa Birliği’nin Genişleme Süreci”, (derleyen: Cengiz Aktar). İstanbul, İletişim Yayıncılık, s.135.
- Bilecen, H. (2005). “Maastricht Anlaşması’ndan Günümüze Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” Uluslararası Hukuk ve Politika, C.1, No:1, s.154
- Bilgin, A. (2017). “Göçmenlere Yönelik Deniz Operasyonlarında Frontex’in Müdahale Yetkisinin Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara No:7(2), s.60
- Bilgin, P. (2010). “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”. SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi, Ankara, s.81.
- Birdişli, F. (2017). “Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik Kavramlar-Teori-Uygulama”, Seçkin Yayınları, Ankara, ss. 63-64.
- Biscop, Sven. (2016). “Para Olmadan Barış, Amerikalılar Olmadan Savaş: Avrupa Stratejisi Başa Çıkabilir mi?”, Belçika ve Gent Üniversitesi, Belçika.
- Bloomberg HT, (2021), “AB’nin 7,9 Milyar Euro’luk Savunma Fonu Kabul Edildi”
<https://bb.ht/Y0NOdV/w> (20.11.2024)
- Blum, Johannes. ve Potrafke, Niklas. (2019). "Does a Change of Government Influence Compliance with International Agreements? Empirical Evidence for the NATO

Two Percent Target", Journal: Defence and Peace Economics, Place: Routledge, London, pp.5-6

Bostanoğlu, B. (2008). "Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası", İmge Kitapevi, 2.Baskı, Ankara, s.83

Bozdağlıoğlu, Y. (2014). "Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler", (Editör: Haydar Çakmak), İstanbul, Doğu Kitabevi, ss.117-134.

Brugiere, P. (1946). "La Securite Collective-1919-1945", Paris, Edition Pedone; (s.10'dan aktaran) Haydar Çakmak, "Avrupa Güvenliği NATO AGDT AGSP", Ankara, Akçağ Yayınları, 2003, s.28.

Buzan, Barry, Waever, Ole, Wilde, Jaap De. (1998)"Security: A Framework For Analysis", London, Lynne Rienner Publishers, s.21.

Buzan, B. (2008). "Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi", Uluslararası İlişkiler, 5(18), 107-123.

Cardwell, P. J. (2011). "AB'nin Dış İlişkilerinde Demokrasi Yaygınlaştırılması Harıtalandırılması", Avrupa Dış İlişkiler İncelemesi, 16(1), s.23.

Caşın, Mesut Hakkı, Özgöker, U. ve Çolak, H. (2020)."Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları", Nobel Yayın, Ankara, ss.120-261

Cebeci, M. (2018). "AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarında Güncel Tartışmalar". Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara

Cebeci, M. (2012) "NATO, AB ve Türkiye: OGSP Açmazı" Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi, C.20, No:2, ss.105-108.

Council of the European Union 14392/16, (2016), "Implementation Plan on Security and Defence", Brussels

<https://www.coe-civ.eu/kh/implementation-plan-on-security-and-defence>
(20.11.2024)

Council of the European Union, (2016). “Council conclusions on the Global Strategy on the European Union's Foreign and Security Policy ”.

<https://www.coe-civ.eu/kh/council-conclusions-on-the-global-strategy-on-the-european-unions-foreign-and-security-policy> (20.11.2024)

Çakmak, H. (2007). “Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri”. Ankara, Platin Yayınları.

Çalışkan, H. (2021). “Avrupa Birliği’nin Güvenlik Politikaları ve İklim Güvenliği Yaklaşımı”. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 17(34), ss.149-170.

Çayhan, B. E. (2002). “Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası ve Türkiye”, Antalya, Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,3, 42-55.

Çelik, H. (2022). “AB Savunma Sanayi ve Yenilikçilik: Zorluklar ve Fırsatlar”. Savunma Politikaları Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, ss.120-135.

Çelik, S. (2022). “2022 Rusya’nın Ukrayna’yı İşgali: AB Entegrasyonu İçin Yeni Dönem”, Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 521-533.

Çiçekçi, C. (2012). “Uluslararası Güvenlik Çalışmaları”. Kriter Yayınları, İstanbul, s.42.

Çomak, H. (2005). “Avrupa’da Yeni Güvenlik Arayışları ve Türkiye”, İstanbul, Tasam Yayınları, ss.41-44.

Dal, E. P. (2018). “ABD-Avrupa Ayrışması Derinleşiyor”, Analiz, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Dedeoğlu, B. (2003). "AB'nin Güvenlik Politikası ve Türkiye." Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 11, Sayı 1-2, s.60.

Dedeoğlu, B. (2003). “Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I: Tarihsel Birikimler. Düünden Bugüne Avrupa Birliği,” Boyut Yayınları, İstanbul, s.23.

Dedeoğlu, B. (2008). “Uluslararası Güvenlik ve Strateji”, İstanbul, Yeniüzyıl Yayınları, ss. 21-63.

Demir, R. (2021).“NATO ve AB Arasındaki İlişkiler: Savunma Politikaları Üzerine Bir İnceleme”. Uluslararası İlişkiler Yayınları, İstanbul, ss.88-102.

- Demirdöğen, Ülkü. (2002). “Nice Zirvesi sonrasında AGSP ve Türkiye”. İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi. İstanbul.
- Demirel, Ö. A. (2019). “AB’nin Askeri İşbirliği Yolu: PESCO”. Rosa Luxemburg Stiftung, Brüksel Ofisi, s.4.
- Demirtaş, B. (2020). “Avrupa Birliği’nin Stratejik Pusulası: Yeni Bir Güvenlik Paradigması mı?” Uluslararası İlişkiler Dergisi, 17(68), ss.89-112.
- Demirtaş, B. (2022). “ABD-AB İlişkilerinde Yeni Dönem ve NATO’nun Rolü”. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, İstanbul, 9(1), ss.45-60.
- Doğan, N. (2004). “Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Uluslararası Sistem, NATO’nun Rolü ve Türkiye’nin Stratejik Konumu”, KTMÜ Yayınları, 14(10), Bışkek.
- Doğan, Z. (2019). “Türkiye-ABD İlişkilerinin Temel Dinamikleri ve Stratejik İttifak Boyutu”. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), ss.133-156.
- Doğan, Z. (2022). “Siyasetin Güvenlikleştirilmesine Bir Örnek: 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 19(3), ss.1513-1522.
- Düdükçü, Ö. (2004). “AB’nin Güçlü Ordu Rüyası”, Cumhuriyet Strateji Dergisi, Yıl:1, Sayı:7, s.8.
- ECSC (1956). “The Brussels Report on the General Common Market” Spaak Report, Luxembourg.
http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf (10.11.2024)
- Efe, H. (2005). “Avrupa Birliği’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yaratma Çabaları ve Türkiye’ye Etkileri”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. ss.70-149..
- Efe, H. (2007). “AB’nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları”, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.3, No:2, ss.5-11.
- Efe, H. (2008). “Avrupa Birliği’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 7(1) ss.74-75.

- Egenhofer, Christian, Kurpas, Sebastian and Schaik, Louise van, (2009). “The Ever-Changing Union: An Introduction to the History, Institutions and Decision-Making Processes of the European Union”. CEPS Special Report, pp.22.
- Eralp, A. (2018).“Avrupa Bütünleşmesinin Dış Politika Arayışları: Dünü, Bugünü ve Geleceği,” içinde Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri. ATAUM 30. Yıl Armağanı, ed. Sanem Baykal et. al. (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2018) ss.219-220..
- Erhan, Ç. (2012).“Avrupa Birliği’nin Dış Politikası ve Türkiye”. İmge Kitabevi Yayınları, s.203.
- Erhan, Ç. ve Akçay, E. Y. (2017). “AB, NATO ve Türkiye İlişkileri: *Yarım Asrın Ardından Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*” Ankara, Seçkin Yayınevi, ss.237-250.
- European Commission, (2016), “European Defence Action Plan: Towards a European Defence Fund”, Press Release,
https://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-4088_en.htm (20.11.2024)
- European External Action Service (EEAS). (2022). “Common Security and Defence Policy (CSDP)”.
- European Network and Information Security Agency, (2011). “Cyber Europe 2010 Evaluation Report”, ss.1-46.
<https://www.europeansources.info/corporate-author/european-network-and-information-security-agency/page/11/> (20.12.2024)
- European Parliament (2018). “Fact Sheets on the European Union: The Historical Development of European Integration”.
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2018/618969/IPOL_PER_I\(2018\)618969_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2018/618969/IPOL_PER_I(2018)618969_EN.pdf) (10.11.2024)
- European Union (2019). (The History of the European Union)
https://europa.eu/europeanunion/about-eu/history_en (10.11.2024).

- Fidan, Y. (2017). “Soğuk Savaş Sonrası NATO’nun Balkan Politikası”. Akdeniz Üniversitesi, SBE, Antalya.
- Fiott, D. (2018). "Stratejik Özerklik: Savunmada 'Avrupa Egemenliğine' Doğru mu?" EUISS
- Fiott, D. (2019). "Avrupa Savunma Fonu: Stratejiden Eyleme" AB Güvenlik ve Çalışmaları Enstitüsü (EUISS)
- Frontex (2024), EU Agencies
<https://www.frontex.europa.eu/our-partners/eu-agencies/eu-agencies/>
(15.11.2024)
- Galbreath, D. J. (2007). “The Organization for Security and Co-operation in Europe”, Oxon, Roudledge, s.89.
- Genç M. ve Özdal B. (2005). “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Türkiye-AB İlişkisine Etkisi”, Alfa Aktüel Yayınları.
- Genelkurmay Başkanlığı, (2003). “Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik”. Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri (İstanbul 29–30 Mayıs 2003), Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Göçmen, İ. ve Akçay, B. (2016). “Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar” Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Göçmen, İ. (2019). “Avrupa Birliği’nin Kurumları ve Politika Yapım Süreci”, Avrupa Birliği, , (Editör: N.Doğan, B.Yücel Duran), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir ss:57-64.
- Griffiths, M. ve O’Callaghan, T. (2002). “International Relations: The Key Concepts”. New York: Routledge.
- Gülseven, Y. (2024). “Büyük Güçler Arası Rekabet Alanı Olarak Küresel Altyapı Yardım Girişimleri”, Avrasya Etüdler yayınları, 30(63), ss.76-77.
- Güney, A. (2022). “AB’nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’nda Dönüşüm”. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 19(75), ss.35-56.

- Günyel, C. (2021). “NATO’nun Kimlik Oluşumunda Karadeniz Güvenliğinin Yeri”, Doktora Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Gürkaynak, M. (2004). “Avrupa’da Savunma ve Güvenlik”, Ankara, Asil Yayınevi, s.189.
- Gürsoy, B. (2014). “Genişletilmiş Karadeniz Bölgesinde Avrupa Birliği’nin Dış ve Güvenlik Politikasının Oluşturulmasında Güveniksizleştirme Süreci”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.81.
- Harp Akademileri Komutanlığı. (2002), “Geçmişte ve 21. Yüzyılda Savaşlar ve Stratejiler”, İstanbul Harp Akademileri Basımevi, s.46.
- Hatipoğlu, E. (2019). “Enerji Güvenliği”, Güvenlik Yazıları Serisi, (44), s.1.
- Howorth, J. (2014). "Avrupa Birliği'nde Güvenlik ve Savunma Politikası", Kırmızı Küre Yayınları, 2(58), California.
- Howorth, J. (2018). "Stratejik Özerklik ve AB-NATO İlişkileri" Avrupa Entegrasyonu Dergisi, 40(5), ss.605-620.
- Hunter, R. E. (2002). “The European Security and Defense Policy: NATO’s Companion or Competitor?”, Santa Monica, RAND, s. 1-7.
- IPA. (2023). “Dijital Avrupa Programı”.
<https://ipa.gov.tr/dijital-avrupa/> (15.12.2024)
- İKV (İktisadi Kalkınma Vakfı). (2021). “AB’de Siber Güvenlik Stratejisi: Daha Güçlü Kurallar”.
https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=11013&id=11015 (01.12.2024)
- İnaç, H. ve Güner Ü. (2006). “Avrupa ve Amerikan Güvenlik Çatışmaları Bağlamında Türk Dış Politikası” Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 6 (1), ss.147-154.
- İncekara, A. ve Doğan, S. (2004). “Güvenlik-İktisadi Kalkınma: Türkiye Odaklı Bir Değerlendirme”, Genelkurmay Başkanlığı Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt;5, Sayı;4, s.23-24.

- İşbilen, S. (2021). “AB'nin Güvenlik Endişelerinde NATO ve AUKUS'un Etkileri”. *Kapadokya Bölge Araştırmaları Dergisi*, 3(2), ss.226–227.
- İşyar, Ö. G. (2008). “Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama”. *Akademik Bakış Dergisi*, 2 (3), ss.31-32.
- Kara, M. (2017). “Avrupa Birliği Savunma Politikaları: Kaynak Yetersizliği ve Etkinlik Sorunları”, Ekin Yayınları, İzmir, ss.89-92.
- Karabel, S. (2016). “Avrupa Birliği’nin 2016 Güvenlik Strateji Belgesi”. *Bilgesam Analiz/Avrupa Dergisi*, (1308), 1-9.
- Karabulut, B. (2014). “Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Boyutu: Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar Serisi-3”, Ankara, Barış Kitabevi
- Karabulut, B. (2015). “Güvenlik, Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek”. Barış Kitabevi, Ankara, s.41.
- Karademir, İ. K. (2023). “Türkiye’nin NATO Üyeliğinin Güvenlik Politikalarına ve Stratejik Seviyede Karar Mekanizmalarına Etkileri”. Yayımlanmış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Karadut, İ. C. (2009). “Federasyon/ Konfederasyon Sapağında Avrupa Birliği: Avrupa Birliği’nin Ulus-Üstü Yapısına Dair Bir Değerlendirme”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Karaosmanoğlu, A. L. (2014). “NATO’nun Dönüşümü”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 10(40), ss.2-38
- Karbash, D. (2013). “Avrupa Birliği’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Bulgaristan’ın Bu Politikaya Uyumu”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. ss.45-46.
- Kardaş, Ş. (2012). "Avrupa Birliği’nin Güvenlik Politikası: Kurumsal Gelişim ve Türkiye’ye Etkileri." *Uluslararası İlişkiler*, 9(36), s.52.
- Kardaş, Ş. ve Balcı, A. (2015). “Uluslararası İlişkilere Giriş” Küre Yayınları, İstanbul

- Kardaş, T. (2021). “Avrupa Güvenliğinde Yeni Dönem: OGSP ve NATO Arasında Stratejik Denge”. SETA Perspektif, No: 320.
- Keohane, D. (2009). "AB ve Güvenlik: Avrupa'dan Bir Görünüm". Avrupa Güvenliği Dergisi, 18(2), ss.219–232.
- Keskin, M. H. (2014).“Mitos’tan Lizbon’a Avrupa Birliği El Kitabı”, Ankara, Seçkin Yayıncılık, ss.41-43.
- Kıraç, S. ve İlhan, B. (2010). “Avrupa Birliği Oluşum Süreci Ve Ortak Politikalar”. Millî Eğitim Dergisi, (40)188, 191-201.
- Kızılkaya, A. ve Kaya, Y. (2009). “Avrupa Birliği'nin Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikasına Bir Bakış”. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Kütahya, Sayı: 25, ss.63-72
- Kızıltan, A. ve Kaya, Y. (2005).“Avrupa Birliği'nin Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikasına Bir Bakış” Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.19, No:1, ss.212-213.
- Kışman, Z. A. ve Güleç, Ö. (2021). “Uluslararası İlişkiler Açısından Siber Güvenlik ve NATO’nun Siber Güvenlik Stratejileri”. Akademik Açı, 1(1), ss.127-154.
- Kocamaz, S. (2010). “Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Geleceği,” Ege Akademik Bakış, C.10, No:3, ss.961-964.
- Koops, J. A. (2017) “Theorising Inter-organisational Relations: The EU-NATO Relationship As A Catalytic Case Study”, European Security, 26:3, s.318-319.
- Korkmaz, B. (2016). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Yasadışı Göçün Uluslararası Güvenliğine Etkileri: Avrupa Birliği Örneği”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.ss.26-28.
- Köker, A. E. (2022) “Avrupa Birliği'nin Gelişen ve Değişen Tehdit Algısı: Siber Güvenlik”, EURO Politika Dergisi. Sayı:14 ss. 48-77.

- Küçük, M. (2015). “Marksist Teoriler”, Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular, (editörler: Şaban Kardaş, Ali Balcı), Küre Yayınları, İstanbul. ss. 207-218
- Lunn, S. ve Williams, N. (2017). “NATO Defence Spending: The Irrationality of 2%”, European Leadership Network Issue Brief: Defence Spending, European Leadership Network, pp.6.
- Maslow, A. H. (1943). “A Theory of Human Motivation”
<https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm> (15.11.2024)
- Miliband, D. (2008). “Consolidated Texts of the EU Treaties as Amended by the Treaty of Lisbon”. Printed in the UK by The Stationery Office Limited. pp.9-10.
- Mindicanu, C. (2016). “Caydırıcılık Bağlamında NATO Füze Savunma Sistemi ve Türkiye'ye Etkilerinin Analizi”. Uludağ Üniversitesi SBE, Yüksek lisans Tezi, .
- Morgenthau, H. J. (1970). “Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi”, 1. Cilt, (Çeviren: Baskın Oran, Ünsal Oskay), Ankara, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, s.12-13.
- Narin, S. (2022) “AB’nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasında Bütünleşmesine Yönelik Farklı Yaklaşımlar ve PESCO Kapsamında Türkiye-AB İlişkileri” Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE Dergisi, İzmir, 1-41.
- NATO, (2022), “NATO 2022 Strategic Concepts”
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm (12.11.2024).
- NATO, (2024), “Member Countries”.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm (12.11.2024).
- NATO. (2022). “NATO-EU Cooperation”.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8191.htm (01.12.2024)
- Noi, A. Ü. (2022) “Ukrayna Krizi ve Avrupa Birliği’nde Stratejik Otonomi Arayışı”, Kriter Dergi, yıl:6 sayı:67.
- Nye, J. S. (1990). “The Changing Nature of World Power, Political Science Quarterly” 105/2, s. 177.

- Nye, J. S. (2003). “Amerikan Gücünün Paradoksu”, Literatür Yayıncılık, (çev. Gürol Koca), İstanbul, s.10.-11.
- Nye, J. S. (2004). “Soft Power, The Meansto Success in World Politics”, Public Affairs, New York, s.2-3.
- Oğuz, Ş. ve Oral, F. (2022). “AB’nin Stratejik Çabaları, Stratejik Pusula ve Türkiye’ye Muhtemel Yansımaları”, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 6(1). s.1.
- Oğuzlu, H. T. (2007). “Dünya Düzenleri ve Güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor Mu?”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, (6), 14, ss. 7-42
- Osisanya, S. (2021). “National Security versus Global Security”,
<https://www.un.org/en/chronicle/article/national-security-versus-global-security> (03.11.2024)
- Öke, M. K. (2001). “Küresel Toplum”. Asam Yayınları, Ankara. s.53.
- Öncel, R. (2024). “Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi ve Avrupa Savunması” Dış Politika Kriter Dergi, 8(89)
- Örnek, C. (2022). “Türkiye’nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı: Antikomünizm ve Amerikan Etkisi”(Vol. 421). İstanbul. Yordam yayınevi.
- Örnek, İ. ve Işık, N. (2012). “Avrupa Birliği Ortak Savunma Politikası ve Yük Paylaşımı”. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Adana, Cilt 21, Sayı 1, ss. 299-322.
- Özbek, T. (2022). “Avrupa’nın Savaş Uçağı FCAS’te İkinci Faza Geçildi”, Savunma Sanayi Dergisi.
- Özdal, B. (2008) “Lizbon Reform Antlaşması’nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi,” Güvenlik Stratejileri Dergisi, C.4(7), ss.132-150.
- Özdal, H. (2011).“Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası: Teori ve Uygulama”. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 8(30), s.77.

- Özdemir, A. (2018). “Avrupa Birliği’nin Askeri Kapasitesi ve Operasyonel Zorluklar”, Nobel Yayınları, Ankara, ss.72-75.
- Özdemir, A. (2019). “Avrupa Birliği ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası”. Strateji Yayınları, Ankara, ss.45-68.
- Özdemir, A. (2023). “Avrupa Birliği Savunma Politikası ve NATO: Rekabet mi İşbirliği mi?” Akademik İncelemeler Dergisi, 18(1), ss.121-143.
- Özekin, M. K. (2020). “Doğu Akdeniz’de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye”. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 16(33), 1-51
- Permanent Structured Cooperation (PESCO-2017)
<https://www.pesco.europa.eu/>(25.11.2024)
- Peter R. F. (2004).’NATO’s Military Transformation Past, Present, Future, NATO Defence College Occasional Paper: After” İstanbul, Rome, p. 33.
- Pohl, B. (2014). “EU Foreign Policy and Crisis Management Operations, Oxon, Routledge, s.24-25.
- Purtaş, F. (2005). “Soğuk Savaş Sonrası NATO’nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk Amerikan Askerî İlişkileri”. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 1(02), ss.7-30.
- Renard, T. (2015). “ABD-Çin Siber Güvenlik Anlaşması: Siber Diplomasinin İyi Bir Örneği”, Washington.
<https://aei.pitt.edu/92926/> (01.12.2024)
- Rumelili, B, ve Karadağ, S. (2017). “Göç ve Güvenlik: Eleştirel Yaklaşımlar”. Toplum ve Bilim, no:140, ss.69-93.
- Sandıklı, A ve Kaya, E. (2013). “Barış Kavramına Teorik Yaklaşımlar ve Küresel Yönetişim”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi, 12(23), ss. 59-79.
- Saygın, D. ve Ultan, M. Ö. (2016). “Ekonomi ve Siyaset Bağlamında İngiltere-Avrupa Birliği İlişkileri: Tarihsel Bir Analiz”. Güvenlik Stratejileri, 12(23), s.72.

- Sayın, Y. (2017). “21. Yüzyılda Avrupa Birliği'nin Güvenlik Politikaları ve Türkiye”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Sayle, T. A. (2019). “Enduring Alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order” Cornell University Press, ss.8-30.
- Secopedia, (2023), “Avrupa Savunma Fonu”
<https://www.secopedia.org/kavramlar/guvenlik-yapilari/avrupa-savunma-fonu-europeandefencefund/#:~:text=Avrupa%20Savunma%20Fonu%20Avrupa%20Birli%C4%9Fi,bu%20%C3%A7abalar%C4%B1n%C4%B1%20desteklemek%20amac%C4%B1yla%20olu%C5%9Fturulmu%C5%9Ftur.> (20.12.2024)
- Smith, A. D. (1992). “National Identity and the Idea of European Unity”, International Affairs: (Royal Institute of International Affairs 1944-), 68 (1).
- Smith, M. E. (2004). “Europe’s Foreign and Security Policy: The Institutionalization of Cooperation”, United Kingdom, Cambridge University Press.p.180.
- Smith, M. E. (2017). “Europe's Common Security and Defence Policy: Capacity, Expectations, and Conflicts”. Cambridge University Press.
- Sönmezoğlu, F. ve Bayır, Özgün E. (2014). “Kavramsal Çerçeve”, Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış, Der. Faruk Sönmezoğlu, Özgün Erler Bayır, İstanbul, Der Yayınları, s.25-26.
- Söylemiş, T. (2007). “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Ve Üç Kritik Sınavı: Makedonya, Kongo ve Bosna Hersek Misyonları”. Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt No:3 (12), s.42.
- Şeker, A. U. (2024). “AB Savunma Üretimini Arttırmak İstiyor”, Anadolu Ajansı (Dünya Basını)
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-savunma-sanayi-uretimini-artirmak-istiyor/3161509> (01.12.2024)
- Şen, O. (2014). “Klasik Realizmin Güvenliğe Bakışı ve Kökenleri”, (*Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler (der. Emre Çıtak, Osman Şen)*), Uİ Kütüphanesi, Tarcan Matbaası, İstanbul.

- Şenel, F. (2012). “Avrupa Birliği Güvenlik Politikaları Kapsamında Terör İle Mücadele Yöntemleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. s.58.
- Şöhret, M. (2013). “Avrupa Birliği’nin Güvenlik Yapılanmasının Tarihsel Gelişim Süreci ve Mevcut Durumu”. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), ss.63-66.
- Tan, Ö. (2013). “Avrupa Birliği ve Türkiye Güvenlik ve Savunma İlişkileri”. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4).
- Tardy, T. (2020). “COVID Sonrası Dünyada Avrupa Güvenliği”. EUISS Özeti.
- Techau, J. (2015). "Yüzde 2'nin Siyaseti: NATO ve Avrupa'daki Güvenlik Boşluğu". Carnegie Europe'un <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/the-politics-of-2-percent-nato-and-the-security-vacuum-in-europe/>(20.12.2024)
- Terzi, Ö. (2017).“Avrupa Birliği Güvenlik Politikası ve NATO ile İlişkileri”. SETA Yayınları, ss.45-46.
- Tezcanlar, A. M. ve Kılıç, K. (2020)“Güvenlik Çalışmaları, Stratejik Düşünce ve Güvenlik”, (Editör: Güngör Şahin, M. Cem Oğultürk), İstanbul, Yeditepe Yayınevi, ss.78-80.
- The Diplomatic Service of the European Union,(2022). “A Strategic Compass For Security And Defence” https://www.eeas.europa.eu/eeas_en(01.12.2024)
- The European Council, “Presidency Conclusions-European Council Meeting in Laeken- 14 and 15 December 2001” <https://www.consilium.europa.eu/media/20950/68827.pdf> (15.11.2024)
- The NATO Structure. <https://shape.nato.int/page11283634/knowning-nato/episodes/the-nato-structure>(12.11.2024)

- Tindemans, L. (1976). "European Union: Report by Mr. Leo Tindemans, Prime Minister of Belgium, to the European Council". Bulletin of the European Communities, pp.32.
- Toktaş, Y. (2010). "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Kayıt Dışı Ekonomi Ve Olumsuz Etkileri", Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, s.31
- Tulun, T E, (2022). "AB Güvenlik ve Savunma İçin Stratejik Pusula Belgesi Olası En Kötü Zamanda Yanlış Yönü Gösteriyor", Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM).
<https://doi.org/10.31219/osf.io/2ca4t> (20.11.2024)
- Tuncel, S. (2020). "Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ve Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO)." Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 8(23), s.9.
- Turgay, S. (2021). "Avrupa Birliği'nin Göçü Güvenlikleştirme Politikasında FRONTEX'in Rolü", Kocaeli Üniversitesi, Uluslar arası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Çalışmaları Dergisi (3), ss.5-26.
- Turgut, H. (2016). "Avrupa Birliği ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası: Zorluklar ve İlerlemeler", Siyasal Kitabevi, İstanbul, ss.45-47.
- Turhan, E. (2019). "Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Savunma Boyutunun Gelişiminde PESCO'nun Rolü: Fırsatlar ve Zorluklar". Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, İzmir, 20(2), 347-374.
- Tutar, M. ve Dağ, A. (2023). "İklim Değişikliği ve Güvenlik: Avrupa Birliği'nin Yeşil Savunma Politikaları". Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 22(1), ss.88-105.
- Türker, H. (2007). "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası", Nobel Yayınları, Ankara, ss.23-71.
- Uğur Ö. ve Aksoy, M. (2016). "Avrupa Birliği'nin Dış Politikadaki Aktörlüğüne Etki Eden Güç Unsurları: Sivil Güç, Askeri Güç ve Normatif Güç", Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12 (1), s.219

- Utkan, C. (2011). “Avrupa Birliği Savunma Şartı ve Türkiye”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.64
- Ülger, İ. K. (2002). “Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme”, İstanbul, Gündoğan Yayınları, ss.55-103.
- Ülger, İ. K. (2007). “Avrupa Birliğinin ABC’si”, Ankara, Türk Demokrasi Vakfı-Sinemis Yayınları, ss.13-19.
- Ülger, İrfan Kaya. (2015). “Avrupa Birliği Rehberi”, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, ss.68-87.
- Ünal, Eda; Kanat, S ve Gürkaynak, M. (2023). “Hibrit Tehditler ve Avrupa Birliği”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Isparta, (45), ss.391-412.
- Wallerstein, I. (2018). “Dünya Sistemleri Analizi Bir Giriş”, (Çeviren: Ender Abadoğlu, Nuri Ersoy), İstanbul, Bgst Yayınları, ss.15-40
- Waltz, K. N. (1979). “Theory Of International Politics”, (Uluslararası Politika Teorisi çev. Osman S. Binatlı basım yılı:2021), Ankara, s.126.
- Williams, P. D. (2008). “Security Studies: An Introduction”, 2nd Edition, Routledge, London-UK
- Winn, N. (2003). “OGSP, AGSP ve Avrupa Güvenliğinin Geleceği: NATO Nereye Gidiyor?”. The Brown Journal of World Affairs. 9 (2), s.152.
- Yazıcıoğlu, Ü. (2023). “Avrupa Birliği Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları” Europäische Institut für Menschenrechte, Brüksel
- Yenigün, C. (2002) “Milli Egemenlik ve Supranasyonalizm İkilemi: AB ve Türkiye’nin Dış Politikalarının Analizi”, Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkileri,(Editör: Mustafa Aykaç, Zeki Parlak), İstanbul, Elif Kitabevi Yayınları.
- Yetkin, M. (2022). “Stratejik Otonomi: ABD, Avrupa ve Türkiye”. Yetkin Report Haber-Analiz
[.https://yetkinreport.com/2022/01/03/stratejik-otonomi-abd-avrupa-ve-turkiye/](https://yetkinreport.com/2022/01/03/stratejik-otonomi-abd-avrupa-ve-turkiye/)
(01.12.2024)

- Yılmaz, F. (2020). “AB'nin Savunma Harcamaları ve Koordinasyon Zorlukları”. Savunma Araştırmaları Dergisi, İstanbul, ss.22-39.
- Yılmaz, S. (2007). “21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat”, Milenyum Yayınları, İstanbul,, s.232.
- Yılmaz, S. (2008).“Güç ve Politika”, Alfa Yayınları, 1.Basım, İstanbul, s.43.
- Yımer, N. A ve Ensene, K. A. (2022).“Etiyopya ve Kenya: Zoraki Bir Soğuk Savaş Güvenlik Ortaklığı (1974-1991)”. Tarih İncelemeleri Dergisi, 37 (2), 781- 800.
- Yiğittepe, L. (2017). “Avrupa Birliği’nde Güvenlik Politikaları ve Arayışları”, İstanbul: Cinius Yayınları, ss.19-28.
- Yorulmaz, M. ve Aytaç, A. T. (2023). “Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikasının NATO ile İlişkiler Bağlamında Analizi”. Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 7, Sayı 18, ss.94-117.
- Yorulmaz, M. (2013). “Bölgeselleşen Güvenlik Anlayışında Yeni Açılımlar ve Türkiye’nin Güvenlik Algısında Yaşanan Değişimler”. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 5, No 2.
- Yorulmaz, M. (2014). “Değişen Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu”. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, cilt:3, sayı:1, (109), ss. 103-135.
- Yücel, Z. (2007). “Değişen Uluslararası Konjonktürde Avrupa Birliği’nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasını Etkileyen Yerel, Bölgesel ve Uluslararası Faktörlerin Analizi ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri” Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yücel, Z. (2008). “Avrupa Birliği'nin Genişleme Politikasının Güvenlik Boyutu”. Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, 4 (13), s.46.
- Zhussipbek, G. (2009) “2007 Lizbon Antlaşması, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Tanımı ve Özellikleri, Güvenlik Aktörü Olarak AB’nin Nitelikleri,” Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 8(1),ss.146-147.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Servet TOKSÖZ

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ufuk Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Yüksek Lisans Program

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Tarih : 21.05.2025